

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Carl E. Simonsen

Af min egen Roman

Erindringer

II

»Jeg fortsætter — uanset hvad Per
eller Poul mener ...«

Woels Forlag (Cai M. Woel) København 1928

AF MIN EGEN ROMAN

CARL E. SIMONSEN

AF MIN EGEN ROMAN

ERINDRINGER

II BIND

WOELS FORLAG (CAI M. WOEL)
KØBENHAVN s MCMXXVIII

1928
FREDERIKSBORG AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI
HILLERØD

DANMARK

*De Hundred' Øers og Holmes Land
— der groede af Have —
med Skov og By og stenet Strand,
med Muld og Ler og Flyvesand,
med Lyng og Kæmpegrave:
Dig elsker og Dig priser jeg,
Dig elsker og Dig viser jeg
til hvem, der vil Dig skue
i Morgensol og Middagsstands,
i Aftenglød og Maaneglans,
i Stjernerne milde Lue!*

*Hvor gavmild er din Bondejord
med rig og herlig Grøde,
med Fugleliv og Blomsterflor,
med Nattegales Jubelkor,
med Roser, vilde, røde:
Jeg elsker Dig mit Fædreland,
din By, din Eng, din øde Strand
med Sten og Sand og Maage,
med Rusk og Regn og Stormvejrstag,
med Frost og Sne og Solskinsdag,
med Byger, Rim og Taage!*

*Vort Land saa tusind Gange Vaar,
og tidt var Tider trange
med strenge Vintre, Sultekaar,
med Krig og Pest og onde Aar —
ja, Fjenderne var mange;
men sammen holdt vi kærnefast,
om mange Hjælm og Hjerne brast
i Dagens Strid og Hede:
Dig elsker jeg, mit Fædreland
med Agerjord og Fiskestrand —
vor lille, lune Rede.*

50 AAR BORGER I KØBENHAVN

9. Februar 1928.

DAGEN, jeg kom til København, kender jeg ikke helt nøjagtig, men der er Grund til at tro, at det var midt i Oktober 1878. Jeg kom til Byen sammen med Familien Claville, med hvis ældste Datter jeg var forlovet, og med hvem jeg senere blev gift (25. November 1878). Jeg vil let glide hen over den ulykkeligste Periode i mit Liv og kun nævne, at det, jeg da oplevede, er gengivet i Smaatræk rundt om i mine Arbejder. Ofte har jeg haft Grund til at misunde Kragerne deres frie Liv under Himlen. Men det er afgjort, at den Periode havde Betydning for mig, gav mig Alvor i Sindet, rev mig ud af en vis Drømmetilstand og kom til at præge mit Liv og mine Arbejder. Da jeg var en stor Dreng, sendte jeg mine første Arbejder til Hostrup, og han svarede: „Deres Arbejder er pæne — men det Hele synes at være en Leg. De mangler Livsudvikling.“ Nuvel, jeg skal love for, at jeg fik Livsudvikling, jeg kom i Livets haarde Skole og aldrig ud af den.

II.

Ofte har jeg følt, at det ikke er saa nemt at være en lille Mand. Mit Liv i denne Periode var som at gaa i en Kloak med Smuds foroven, det var slemt, men Snavset forneden, paa Bunden, gav en træls Gang og kun ringe Fremgang, men Smudset paa Siderne af Kloakken generede mig ogsaa meget, da jeg stadig maatte famle mig frem. Først da jeg kom ind i andre Egne og under andre Vil-

kaar, saa jeg, at jeg i flere Aar havde vandret paa Kanten af en Afgrund. I mine Arbejder er mange Træk hentet fra denne Periode i mit Liv. Men her er vist Stedet, hvor jeg bør takke de Samaritaner, der da kom mig til Hjælp, da jeg syg var i den yderste Nød, jeg og min Familie. Jeg har senere kvitteret for Hjælpen ved at bistaa andre. Naar jeg har kunnet gøre mig til en vis Grad gældende ude som hjemme, skyldes det i høj Grad de Studier, jeg da gjorde, og om hvis Troværdighed andre har talt. Lad mig anføre nogle Udtalelser her, som faldt, da Bogen om Barnemorderken: „Thi kendes for Ret —“, en meget alvorlig, men godt underbygget Bog, udkom:

Det engelske Blad „The Athænæum“ skriver i en Litteraturoversigt: „A book concerning smoll Copenhagen people and their fat is C a r l E. S i m o n s e n s (Thi kendes for Ret: Such is the Law). The author, who is a self-made man, and has been a Journalist for many years, knows wonderfully how all these patty people — servants and workmen — think and act, and he has a genuine feeling for them.“

Ogsaa andre af mine Arbejder fik en udmærket Omtale, her nogle faa Udtalelser:

A l f r e d I p s e n skriver i „Søndagsbladet“: „.....Siden Schandorphs Dage har mange forsøgt sig som Smaafolks Skildrer, men ingen med mere Held end Carl E. Simonsen. I alle sine Bøger har han grebet centrale Emner, saadanne, som har den største Betydning saavel for Samfundet som den enkeltes Liv Han har al Tid noget paa Hjerte, og derfor lærer man al Tid noget af ham og forfriskes ved Læsning af hans Bøger.“

H e l e n e L a s s e n skriver i „Norske Intelligenssedler“ om en af Forfatterens Bøger, at han begynder den med en Prolog, hvis Stil minder om A l e k s a n d e r K i e l l a n d.

I d a r H a n d a g a r d skriver i „17. Maj“ om en af

mine Bøger: Um den skadeflaumen (Øllet) er det, at Dansken Carl E. Simonsen skriver ej bok. Ho er stort tenkt og er eit godt nybrottsarbejd paa sit umraade Det vil ikkje vara lenge fyr Bilætet høver likso godt paa vaar eigen Ølby: Kristiania.

Sch andorph skriver: „Stemningen i Hjulehuset hører til vor bedste Prosa. („Grænsefolk“).

God Kritik har jeg faaet — men Skriveriet er en tung Mark at arbejde paa, og det har det alle Dage været, for hvad et Parti roste, dadlede et andet. Der er stadig Ligevægt i Tingene. Bladvrøvl og Kritik har ikke kostet mig Nattesøvn.

Jeg bare fortsatte, uanset hvad Per eller Poul mente.

— — —

50 Aar! Ja, der er sket meget i de 50 Aar, jeg har boet i København, her som over hele Kloden, et Rige som Japan er groet frem og har faaet en Plads i Solen. Gamle Stater som Tyrkiet og Østrig, Ungarn og Rusland er splittede og skilte, som Storstater helt opløste. U. S. A. er blevet Verdens mægtigste Rige og Finansmagt. Finland, Norge og Island er blevet selvstændige. Vi har faaet den danske Part af Slesvig tilbage.

Der er paa alle og især paa det tekniske Omraade sket saa usigeligt meget.

III.

Min bedste Arbejdstid var Vaaren og Sommeren. Mælke-drengene, Svalerne og jeg krøb samtidig ud af Reden. Drengen stod ventende paa Fortovet, Svalerne sad hviskende sammen paa Kanten af Tagrenden og jeg ved mit store Arbejdsbord. Vi havde alle tre Planer for Dagen. Og Svalen blev min Yndlingsfugl.

Men Trængsler havde jeg gennem alle mine Aar, det gik ikke glat. Jeg blev ikke b a a r e n frem, jeg maatte

tvinge mig igennem. Da Modstanden var stor og Strømmen stærk imod, for en Snes Aar siden, tog jeg mig et Valgsprog. (Se Omslaget!).

Det lød som en Fanfare.

Mit Livsskib har jeg tvunget igennem høj Sø og Storm; jeg er ikke kommen frem baaren af Sol og kære Venner, men ved Guds gode Hjælp og en Del Haandkraft.

I Begyndelsen tog jeg Nederlagene som Ulykker og led i mange Trængselsaar derved — men en Dag opdagede jeg, at de Hindringer, jeg havde, de Knuder, jeg ikke kunde løse, skyldtes andre Hensyn. Naar en Forlægger ikke tog mit Manuskript, var det fordi, at han ingen Penge havde eller ikke vilde lade mine Tanker og Anskuelser komme frem, eller han var en Snob, der saa mere paa Doktorhatte og Ridderkors, høje sociale Værdigheder end paa ærligt Arbejde!

Han undte mig ikke min Fjer i Hatten!

Da jeg opdagede det, og det var ikke en ringe Opdagelse for mig, saa fortsatte jeg og tog det Forlag, jeg kunde faa.

Thi vi maa huske, at der er flere, der slukker Lys end tænder dem — for andre.

Og et er vist: Jeg har ikke kedet mig!

Jeg har aldrig manglet Arbejde.

Ikke just Arbejde, der gav Penge, men Arbejde, jeg mente tjente Mennesker og Samfund. Og det var mig der hos fuldkommen ligegyldigt, hvad andre tænkte om mig. Kun een Herre og Mester havde jeg. Og det er Ham, som taler til os, naar vi er i Enrum og selv er tavse og stille, for jeg har set hans Hænders Gerninger i Universet og hans Fodtrin paa Jorden.

Handlinger er mere end Ord.

Ord er som Dug, der falder, Handlinger er blivende Kendsgerninger.

Mine Dage er vel snart talte — baade de gode Aar og Trængselsaarene; for overfor Gud og Dødens Virkelighed bliver alt andet smaat og ubetydeligt.

Lad os ikke glemme det.

Fortsæt og bliv ved at fortsætte! Gud vil, at vi skal fortsætte, selv om vi møder Hindringer og Vanskeligheder paa Vejen gennem Verden.

IV.

Da jeg i 1878 kom til Byen (for Resten for at gaa til Queensland, hvad mine Forældre forhindrede), var jeg vant til at bøje og bukke for Overmænd. Der var Almue i mig. Men efter faa Aars Ophold i Byen saa jeg Livet fra et andet Stade. Ved de Fester, hvor jeg kom sammen med Doktores, Officerer og andre Honorationes, opdagede jeg snart, at de ikke vejede saa meget, som de paa Afstand saa ud til. Det er jo saadan, at en Lærd ikke al Tid er en klog Mand. Ingen kan være Professor i syv Videnskaber. Som Bordkavaller havde jeg en Dag en Universitetsprofessor, han kendte selvfølgelig sit Speciale — men ellers? Der var mangan Bonde, der var klogere end han, mangan Arbejder vidste paa sin Vis mere end den lærde Mand. Jacob Berg er jo stedse klogere end Broderen Erasmus Montanus.

Ja, det er en underlig Verden, vi lever i, og den er ikke bleven bedre i det Tidsrum, jeg har levet. Der er gjort vidunderlige tekniske Fremskridt, Ædruelighedstilstanden er bleven bedre, Kvinden er bleven en helt anden end før, men er hun lykkeligere? Jeg tror det ikke. Er Folk, som Aarene er gaaet, bleven gladere, mere respektable, moralsk stærkere? Tror det ikke! Er de finere? Ja, i Klæder! Der er bygget mange Kirker i København, siden jeg kom til Byen. Men har Religionen revolutioneret Menneskenes Sind, ja, de unges, men ellers? Kan man spore Religionens

Indflydelse paa den store Befolknings Sind, Tanker, Vandel, Liv? Demokratiet har afløst Aristokratiet som regerende Magt, den store Hob og Kvinderne har faaet endog udvidet Valgret — men kan man blot skimte Resultatet af Kvindens Deltagelse i Politik? Vil man være ærlig, kan man sige, at Kvinden som Politiker er — undskyld — = Nul. Her er Kvinden kun et Ekko af Manden. Som Opfinder, Opdager og Politiker betyder hun intet — undskyld —, selv om der baade er og al Tid har været Kvinder, der var Politikere, Opfindere og Opdagere. Jeg har levet i en underlig Brydningstid. Pengemagten raader som al Tid, alle fører Krig mod alle, og under Verdenskrigen saa vi som tusinde Gange før, at der ikke var noget, der var helligt for en Soldat.

Nu var det Stedet, hvor jeg kunde hyle over de høje Skatter, de korte Kjoler, Arbejdsløsheden, Bolignøden, Tidens moralske Usselhed, men jeg hører ikke med til Tidens Hylekor, jeg vil foretrække at prise Dagen, der er, juble over den gyldne, livgivende Sol, de blomstrende Æbletræer, de skønne, lyse Nætter, de dejlige Blomster i alle Farver, de arbejdende raske Mænd og Svende og den diegivende Moder.

Jeg har alle Dage holdt mere af de søde Kirsebær end af de sure Agurker.

31. Maj 1928.

JOURNALISTER

Der er en Magt, den største paa vor Jord,
(med al Respekt for andre Potentater).
Der er en Magt, der har det sidste Ord,
trods Traktater, Soldater og Granater,
der er en Magt, som er, kort sagt,
„De store Magter“s Overmagt.

Erik Bøgh.

(Fransk Journalistfest i 1867).

DER er mange Ting, jeg fortryder at have gjort, eller Ting, jeg har undladt at gøre. Jeg burde have skrevet mange flere Avisartikler end de ti Tusinde, jeg har skrevet, de kostede mig ikke Arbejde. Journalistik er den fornøjeligste Mark at arbejde paa: Hver Dag en ny Sag. Her faar man Resultater at se og er som Stormbryder med i Samfundets almindelige Arbejde. Mit Avismærke — Simon Hamber — burde været forvandlet til et Slægtsnavn og staaet paa alle mine Bøger og Arbejder.

Blandt de mange udmærkede Journalister, jeg har kendt, var mange Idealister og klartseende Mennesker. Selvfølgelig traf jeg ogsaa mindre værdige, men selv smaa Aviser har fuldt ud Gentlemen i deres Arbejde. Jeg kender ingen Journalist, der har brudt et givet Ord, naar der var Tale om Diskretion, selv om jeg har hørt om et Par Tilfælde, hvor det er sket. Jeg mener, at jeg alle Dage har staaet i et godt Forhold til en Mængde Journalister i alle politiske og religiøse Lejre. Lad mig nævne et Par Navne: Carl Carstensen, E. Wiinblad, Borgmester P. Knudsen, Overpræsident J. Jensen, A. C. Meyer, K. P. Korsgaard, Asger

Karstensen, Joh. Fred. Madsen, Chr. Gulmann, V. Foss, Adam Müllertz, Vidar Bruun, Brødrene Opffer, Victor Figgé, Hans Henriksen, Jerne, Henrik Anthonson, Vilhelm Madsen, Hartvig, Otto Borchsenius, Viggo Schjørring, Lundgaard, Helmer Lind, Johannes Dam, V. Christiansen, Harald Tandrup, H. Hansen, Aarhus, Edv. Jørgensen, Løgstør, Swarre, Køge, Borgmester Chr. Jacobsen, Vejle, Wøhlert, Clemmensen, Olsen, Horsens, og mange, mange flere Besthorn, P. K. Toksvig, Viggo Barfoed, Jordan, endnu et Hundrede Stykker, Folk i alle Farver og Lejre.

Men jeg har aldrig løbet mine Venner paa Dørene, jeg har aldrig nogen Sinde været paa en Redaktion og bedt om en Anmeldelse af en Bog, om end jeg, hvis jeg tilfældig løb En paa Ærmet, gav ham en Bog og bad om nogle Linjer. Jeg har heller aldrig plaget en Redaktion om Optagelse af en Artikel, en Skitse eller et Digt — jeg sendte i Reglen Arbejdet pr. Brev, og vilde et Blad ikke benytte Stoffet, var der jo Hundrede andre Blade at sende det til. En tre-fire af mine Bøger er gaaet som Føljetoner i Provinsen. Kun faa Tølpere har jeg mødt inden for Bladindustrien. Det langt overvejende Antal Journalister var kloge Skribenter, hurtige Hoveder og fortræffelige Mennesker. Men naturligvis er der baade uden- og indendørs Journalister, man kan ogsaa, vil man være ondsksfuld, sige, at der er dem, der kan skrive, og de, der ikke kan skrive, men saa kan de jo være udmærkede Reportere eller Administratorer, jeg har ogsaa kendt Redaktører, som — mærkeligt nok — heller ikke kunde skrive, som der er Murmestre, der ikke kan bygge Huse, Skræddere, som ikke kan sy Klæder, og Sømænd, der bliver søsyge, naar de sejler.

— — —

Paa dette Sted vil jeg gerne have Lov til at sige Tak til Journalistvenner for godt Kammeratskab gennem de

mange Aar, jeg har levet og været paa Hat med dem. Fra jeg for næsten en Menneskealder siden tog fra „Aftenbladet“, fandt jeg ikke nogen fast Stilling ved et andet Blad og søgte det heller ikke, hvad jeg fortryder — men jeg fik mine egne Aviser, hvor jeg, som jeg vil, kan boltre mig. E. Wiinblad vilde for mange Aar siden have haft mig til „Social-Demokraten“, men jeg troede ikke paa „Socialiststaten“ — nu ser jeg nok, at det behøver en rask Mand ikke at tage Hensyn til, for derfor kan han godt gøre Fremgang og blive baade Raadmand og Borgmester og meget, meget mere. Bogtrykkeren Nicolaj Cohen tilbød en Dag at ville starte et Blad med mig som Chef, men jeg sagde Nej. Nu vilde jeg, hvis jeg var 40 Aar som den Gang, sige: „Ja Tak, lad os prøve!“ Men heldigvis, om jeg ikke fik Millioner, har jeg levet endda, og selv om jeg ikke er bleven skaanet for Skuffelser og Sorger, har jeg til Dato klaret Skærene — men Ulven gø'r i Forstuen, den sidste Gæst — Døden — er paa Trapperne.

II.

Hvad kræves der af en Journalist? At han kan skrive, naturligvis, og at han har let ved det.

Men ingen, der vil være Digter inden Paaske, maa mangle Stof. En Journalist maa hverken savne Kundskaber, Erfaring eller Livsudvikling. Da ingen kan blive Professor i syv Videnskaber, skal en Journalist kun skrive om det, han har Forstand paa eller blot Interesse for. Vælg et Speciale og dyrk det daglig. Dernæst maa en Journalist følge Sandhedens trange Vej, selv om den falder lidt kedelig — jeg er aldrig bleven dementeret, lad det tjene som et Vidnesbyrd om min Journalistik og Sandheden. Men man skal være varsom, der er Folk, som gerne vil bruge Journalisten, selv om han skal skrive deres Løgne, jeg har selv været ude for det, men jeg tog mig i Agt. Endvidere skal

en Journalist som en Fotograf, en Lokomotivfører, en Vognstyrer, en Flyver og en Skipper kunne handle paa Minuttet, fordi Situationen i vanskelige Tider skifter fra Time til Time. Dernæst maa en Journalist kunne eet, helst flere fremmede Sprog. Hvad der ogsaa er nyttigt er at læse meget. I flere Aar læste jeg stadig et norsk Tidsskrift, svenske, engelske og tyske Blade, som ikke havde Læsekreds i v o r t Land, og havde dagligt Udbytte af dette Arbejde. En Journalist og Forfatter maa al Tid læse, men ogsaa springe over. Der er hele Kapitler i Bøger (klassiske) og hele Avissider, jeg aldrig har faaet læst. Ofte har jeg i Aviserne kun læst Overskrifterne og Forfatterens Navne — — — det var mig mere end tilstrækkeligt.

For mig var alle Genrer lige gode, kun ikke den kedelige. Om Musik, Botanik og Kemi har jeg af gode Grunde intet skrevet.

III.

Kun en Avisartikel!

Der er de Skribenter, som fremhæver Bogen paa Avisens Bekostning, det er der absolut ingen Grund til. For et Aarstid siden skrev jeg:

Bl a d e t e r i m i n e Ø j n e N u m e r 1 !

Her er Dagen og Vejen! En Bog (der er mange herlige Bøger) og jeg har for min Part læst flere Tusinde — men jeg er aldrig naaet gennem Adam Homo eller alle Holbergs Komedier eller alle Oehlenschlägers Tragedier, ikke engang den prægtige Alladin.

Abraham Lincoln — der var en uhyre ærlig og vittig Statsmand, sagde, at „The Times“, det store engelske Regeringsblad, havde flere Kræfter end Mississippi-floden, der dog maa regnes blandt Floder.

Der er Folk, der siger, at de aldrig regner med, hvad der staar i Bladene, og andre siger, at de næsten aldrig læser dem — tro dem eller tro dem ikke. Men hvor mange

Ministerier i Frankrig har C l e m e n c e a u ikke væltet paa Grundlag af Avisartikler?

Hvad fæddede i sin Tid Kammerherre S c a v e n i u s som Medlem af E s t r u p s Ministerium? En Forespørgsel paa Valgtribunen i Storehedinge og — Avisartikler.

En Journalists Arbejde kan være byrdefuldt nok. C a r l P l o u g, der selv var en glimrende Skribent, kaldte det „at skære Hakkelse i Døgnets Rejsestald“. Vær ubekymret! Der er ogsaa Bøger, der kun lever fra i Dag og til i Morgen Aften, den samme Skæbne kan overgaa alt andet, vi kender: Komedier, Bøger, Film, Radioydelser og endog: Menneskeliv. For ikke længe siden, fra 1914 til 1918, var jo hele Verden paa en Maade i Støbeskeen.

Og der kriges hver Dag. Paa Jorden maa man ikke regne med den „evige“ Fred, men den „evige Krig“, og man har ikke længere Fred, end ens Nabo vil. Har man ikke nationale Kampe om Grænser og Toldmure, har man økonomiske Krige om mere eller mindre Løn og Arbejdstid eller politisk Strid om, hvem der skal sidde øverst ved Bordet (danne Ministerium), eller man har litterært Kampgny om, hvem der har Ære eller Skam af at have skrevet den eller den Bog, der ofte er en ren Bagatel. I det hele taget er Menneskenes Børn baade med Henseende til Bøger og Blade og Liv alt for optaget af B a g a t e l l e r. Aviserne strømmer over af Notitser, der ikke er Sværten værd end sige Ulejligheden med at skrive dem — men det er maaske paa disse intetsigende Smaating, at de fleste Mennesker lever, aandeligt set.

— — —

En Journalist maa som Haren kunne sove med aabne Øjne. Jeg skrev for nogle Aar siden:

Venner, sæt Jer store Maal,
lad det kendes, vi har levet,
stor ved store Sager blevet!

Venner, sæt Jer store Maal,
gaa dog ikke alt for sagte,
lad os se, hvad vi kan magte!

Venner, sæt Jer store Maal —
vi vil vore Fædre hædre,
men vil m e r end vore Fædre!

Ja, det er Sagen!

Altsaa: Kæmp for alt, hvad der er godt, selv om vi i Døden skal segne. B j ø r n s o n skrev under sit Billede for et halvt Aarhundrede siden:

Det af vort Arbejd',
som bliver til Gavn —
vokser i Slægter,
der glemte vort Navn.

Og hertil skal jeg endnu føje: Men det er kun de meget faa, der k a n skrive (fraregnet de professionelle). I Marts 1928 gav jeg et Radioapparat bort for at faa en lokal Artikel — jeg havde ventet mange, men der kom kun to, endda at Artiklen godt maatte være kort, 500 Ord. Begge Artikler var lyrisk betonedede. Landet har mange Dagdrømmere og Lyrikere — men virkelig politiske og økonomiske Skribenter, der kan skrive og med Fornøjelse og Interesse bliver l æ s t e, er meget sjeldne.

HERMAN BANGS BREVE

EN SJOV HISTORIE

Voltaire: Man skylder at vise de levende Hensyn — de Døde skylder man kun Sandheden.

2. December 1927 blev jeg af et Par Bogstaver angrebet i „Berlingske Tidende“, fordi jeg i 1. Bind „Af min egen Roman“ havde en Omtale af Herman Bang og hans Forhold, bygget paa Breve fra ham til mig. Jeg mener, at det afsendte Brev og det udtalte Ord er ude af vor Magt. Paa Bogens Side 52 (1. Bind) er der tale om et anonymt Brev til Madame Adam — Herman Bang troede at kende Brevskriveren, og af en halvkvædet Vise forstod jeg, at hans Tanker kredsede om tre kendte Navne indenfor vor Litteratur, deraf er de to forlængst døde, og den tredie er meget gammel, men denne har næppe skrevet Brevet. Bang har aldrig set Brevet, Bjørnson ikke, jeg heller ikke. Kun Madame Adam og Brevskriveren har set det — Afsenderen og Modtageren.

II.

Fra det patologiske Fænomen Herman Bang har jeg mange Breve og en Erklæring, hvori han fraskriver sig Retten til hos mig (Aftenbladet) at hæve Penge. Erklæringen lyder saaledes: „Jeg undertegnede Herman Bang giver herved Hr. Overretssagfører A. Cantor Fuldmagt til for mig med fuldkommen bindende Virkning at kvittere for alle Udbetalinger fra „Aftenbladet“ samt til at anerkende dettes

Opgørelse. Jeg ønsker, at Bladet kun udbetaler mig Penge gennem Hr. Cantor.

København, den 1. Februar 1893. Herman Bang.“

Er denne Skrivelse ikke det, man kalder en Haandfæstning? Jeg tænker, at den var udstedt for at værgе Bang mod en — Aagerkarl. Forøvrigt mindes jeg ikke, om jeg nogen Sinde har udbetalt Hr. Cantor Penge. Jeg tror det ikke.

Bang skyldte iøvrigt stedse Korsgaard Penge — til sidst mange Tusinde — men det er en anden mig uvedkommende Historie. I mit Værgе er mange andre Breve, som ligger helt udenfor den Episode, jeg omtalte i første Bind.

III.

Hvor langt Herman Bang kunde svømme ud, viser nedenstaaende Brev, som jeg ikke besørgede. Navnene udelades. Paranteserne er mine.

„Kære Ven. Altid maa jeg falde Dem til Byrde. Men jeg maa skrive dette Brev, saa godt jeg kan med mit trætte Hoved (!). Lægen har jo forbudt mig alt, og jeg kan intet, selv om jeg vil. Men lover mig Helsen, hvis jeg kan holde Kuren ud. (Hvilken Kur?). Nu kan jeg vel, hvis jeg har Penge. Men skal jeg fortsætte uden Kuren, truer han med en absolut Katastrofe.

Jeg har jo intet, slet intet. Jeg ejer i dette Øjeblik tredive Franks, og paa Lørdag skal jeg betale Pension. Jeg beder Dem derfor gaa til Fru O....., —stræde 4. Sig, at De vil se paa Værelser, for at Hr. O intet skal mærke. Og er De da bleven ene med Fru O., da sig hende, hvordan det er. At jeg efter alt mit Arbejde er saa syg, at ethvert Arbejde er mig forbudt, at Lægen forudsiger en Hjerne-lamhed (Lammelse), hvis jeg ikke kommer gennem Kuren. (Hvilken Kur?). At jeg intet har, og at hun maa skaffe

mig noget til Hjælp. (Altsaa bag Mandens Ryg). Thi jeg kan ikke arbejde. Og i Paris, hvor jeg er kendt, kan jeg vel for en Tid leve uden Penge. Men her er jeg ny og maa betale alt. Kære Ven, besørg dette, modtag Pengene og send dem.

Jeg maa have dem her paa Lørdag. Svar mig strax, hvordan det er faldet ud.

Jeg kan ikke mer. Det flimrer allerede for mine Øjne.

Deres Ven H. B."

Jeg behøver naturligvis ikke at gentage, at jeg ikke (bag Mandens Ryg) besørgede den Kommission. Brevet havde en Tilføjelse:

„Naar Kuren er endt, tager jeg til Bangsbo og kommer to Dage til København, hvis jeg er rask nok.“

Man forstaar, hvorfor jeg reagerede overfor Herman Bang.

Ovenstaaende Brev viser Bang i den rette Belysning. Alt andet er Blændværk. Bang var et stort Skrivetalent, en udmærket Skuespiller, der kunde give alle mulige Roller — men som Karakter et sørgeligt Menneske, hvis Skæbne var tragisk og tung. Her er et andet Brev, der paa sin Maade ogsaa kaster Lys over Bangs ulykkelige Forhold:

„Leopolds Hotel. Kære Ven. Jeg er her. Ingen ved det. Men jeg maa tale med Dem. Og det snarest. Deres Ven. Herman Bang.“

Hvad talte vi om? Naturligvis om Penge og de indre Forhold ved Bladet. Det var ogsaa mig, der introducerede ham i Korsgaards Hjem „Lykkens Gave“ i Ordrup. Selvfølgelig kunde Bang ikke benytte Jernbanen til Charlottenlund, jeg maatte befordre ham pr. Drosche derud. Paa Lyngbyvejen kørte vi løbsk, og Vognen standsede først, da vi tørnede mod en Lygtepæl. Havde vi kendt Biler den Gang, var dette Befordringsmiddel blevet benyttet, for

Bang var ikke bange for Udgifter — men oftest lod han andre betale.

— — —

De to Bogstavers Vrede i „Berlingske Tidende“ lod jeg fuldstændig uænsset, men den Kritik har haft sin Betydning, for ellers var dette Afsnit ikke blevet skrevet.

IV.

Endnu inden jeg havde læst Bladet 2. December, blev jeg opringet af en Person, der kaldte sig Direktør Eriksen og boede Amaliegade 39, 1. Sal, og var ansat i Nordisk Petroleumskompagni. Han spurgte, om Herman Bangs Breve var til Salg. Jeg svarede, at jeg ikke vilde sælge dem. — Men, sagde Manden, hvis jeg nu ønsker dem til min Samling og vil give Dem 500 Kr. for dem, vil De saa sælge?

Hvorpaa jeg sagde, at det vilde jeg ikke svare paa i Aften. Havde han Lyst til at købe Autografier, havde jeg 2000 Breve, jeg vilde sælge a 1 Kr. Stykket — med Forbehold. „Fra hvem var disse Breve?“ „Fra de højeste Rangklasser og nedefter.“ „Kan jeg besøge Dem?“ „Ja, værsgod — men jeg kommer for Resten til Byen i Morgen, vi kan mødes Klokken 12.“ „Ja, og jeg staar i hvert Fald ved mit Tilbud, jeg har flere Gange under vanskelige Forhold hjulpet Bang og ønsker nu at samle Breve til og fra ham og føje disse til mine Erindringer om ham De kommer altsaa i Morgen til Amaliegade 39, 1. Sal, og spørger blot efter Direktør Eriksen“ Vi sagde artigt Farvel til hinanden og ringede af.

Nu fik jeg travlt. Hvor var Brevene? Laa de i Konvolut. B. eller med speciel Paaskrift, som jeg har Breve fra Georg Brandes, Schandorph, N. Neergaard, Borchsenius, Alfred Ipsen m. fl. Det kostede en Time at finde dem. Havde jeg ikke Brevene, kunde man faa en Sag som med Marie Stuarts Casettebreve — men mine Breve var jo ægte

nok. De fandtes. Da de var fundne, slog jeg op i Telefonbogen — men der var ingen Direktør Eriksen, gamle Eriksen, Herman Bangs Mentor og Velgører (som nu samlede de Avner, der var spredt for Vinden), Direktør Eriksen havde ingen Telefon, og der var intet Petroleumsselskab med det opgivne Navn.

Men trods alt gik jeg næste Dag til Amaliegade 39 for at finde Manden med de 500 Kroner. Jeg spurgte her og der og to Postbude, men jeg fandt ikke Direktør Eriksen og Nordisk Petroleumskompagni. Han var væk — hvis han nogensinde havde eksisteret. Er det ikke en saadan Oplevelse, som Københavnerne kalder for en sjov Historie? Var Manden gal, eller mente han sig kompromitteret i Brevene? Eller var det bare en Taabe, der vilde gøre sig interessant? Eller var han blot en Personificering af den Mystik, som indhyller Herman Bangs Liv, Person og Digtning? Og som en Gang vil give Stof til en Doktordisputats.

KLAUS BERNTSEN

ET MINDE FRA BAARINGESKOV

SOM Barn kom jeg meget paa Landet og befandt mig vel derved og som ganske ung Mand skulde jeg da besøge Povl Andersen paa Jensbjerg ved Baaringeskov, og Klaus Berntsen skulde talc i Skoven. Vi var midt i den politiske Strid, og Bølgerne gik højt. I Middelfart havde Kaptajn Claudius Madsen (se 1. Bind) faaet dannet en saakaldt selskabelig Forening, hvor vi hørte en Mængde Foredrag af Præsterne Mads Melbye, Helweg, Johannes Clausen, Højskoleforstanderne Rosendal sen., Ludvig Schrøder, Nutzhorn, Professor Rasmus Nielsen og Oplæsninger, bl. a. af Kr. Mantzius og Sofus Neumann, og nu skulde jeg da til Jensbjerg og høre Berntsen, den meget omtalte. Der gik stort Ry af hans Veltalenhed, thi han havde erobret Bogensekredsen fra Hans Majestæt Petersen (H. M. Petersen), og vi blev ikke skuffede, for Berntsen var allerede den Gang en fuldt færdig Taler. Berntsen var en straalende Naturbegavelse Han var som de Skibe, der kan sejle uden synderlig Ballast, og han har alle Dage haft Mod og Mandshjerte og et straalende Humør Jeg talte ogsaa, men var utilfreds med mig selv, og der gik tyve Aar, inden jeg igen stod paa en Talerstol ved en stor Julefest.

Aar 1864 var for Danmark en Nedgangens og Sorgens Tid, men vi gik trods Nederlag og Tab en ny og stor og god Tid i Møde. Damperne pløjede Havene, Jernbanerne gjorde Afstandene kortere og Milene mindre, Mænd som

Grundtvig, Tietgen, Dalgas og Kristen Kold vækkede de døde og dvaske i alle Egne, og vi oplevede H. C. Andersens Eventyr. Norske Digtere som Ibsen og Bjørnson blev vore kæreste Forfattere og vandt vore Hjerter. De fik Stenene til at synge, Højskolerne begyndte deres rige Virksomhed, vi fik store Aviser, to-tre-fire i hver By, og Bønderne vandrede frem under Lurmærkets Tegn, fra Smør i alle Kulører fik vi et ensfarvet Produkt med Smørblomstens Farve. I min Drengetid var Smørret hæsligt og harskt i skidenhvide eller blaasure Farver — men saa kom Andelsmejeriet, og vi fik efterhaanden Ry for, at vore Landmænd kunde fremstille Verdens bedste Smør.

Og for alle vi unge kom den smilende og unge og smukke Bonde fra Højby som Rigsdagsmand for Bogense. Han var ikke Realpolitiker som I. A. Hansen og Dr. Geert Vinther, han blev ikke en snusfornuftig Taktiker som Sofus Høgsbro, om hvem Carl Ploug sagde, „at han ikke fik Ørens Vinger, men Grævlingens Ben.“

Men altsaa dér i Baaringeskov talte jeg; Venstre var som sædvanlig gaaet i Stykker, og jeg mente den Gang, som jeg mener i Dag, at Venstre, det vil sige alle Landboere, bør i Erhvervsspørgsmaal samles og staa sammen, bundne af de økonomiske Interesser. Jeg anvendte i Talen det bekendte Ord af Horats: Naturam furca pellas ex aa, jeg var den Dag en meget stor Mand, men jeg lærte snart, at man ikke bør tage sig selv eller andre altfor højtideligt, men skal, som en klog Dame har sagt det, ikke kende sin Præst. Det vil sige, at ingen er stor for sin Kammertjener. (Napoleon).

II.

Mærkeligt nok paa min Hjemegn brugte Bønderne: Heim for Hjem, som Nordmændene: Lass for Læs, o for paa, aa for ogsaa. Man spiste Grø' uden d og Brø' uden d — men

som i England begyndtes Dagen med to Retter Mad. Paa Fyen var det alle Dage om Morgenen Øloggrød eller Mælk- ogbrød og stegt Flæsk. Der blev holdt en Mængde Hvilepauser og Maaltider Dagen igennem. Alle havde det godt. Fattigdom kendtes næsten ikke, naturligvis var der, som der al Tid er, en Del Driverter og Drukkenboldte — men Befolkningen var god og sund, selv om der hist og her blev drukket altfor mange Kaffepunche.

Om min Barndom og Ungdom ønsker jeg ikke at skrive — vi kan regne min Dag fra hin Dag i 1878, da jeg kom til København under højst uheldige Familieforhold, og jeg lige var ved at gaa til Bunds.

III.

Ofte har jeg senere i mit Liv truffet Eksellencen Klaus Berntsen, sidst i Forfatterforeningen ved en Fest, hvor han talte om fyenske Forfattere og fremsagde lange Digte — han holdt sig klogelig til de døde Skribenter: Ambrosius Stub, Paludan-Müller, Mads Hansen og H. C. Andersen.

Da Klaus Berntsen var bleven Konseilspræsident, gik han en Dag paa Raadhuspladsen, jeg gik hen til ham og lykønskede. Han takkede

— Ja, sagde jeg, der er en lang Vej fra Baaringeskov og til Amalienborg, hvor vi to første Gang mødtes.

Ministeren indrømmede det. Jeg sagde, at Livet ofte var som et Eventyr. Ministeren rettede sig og saa forstaaende paa mig.

— Men, tilføjede jeg, der er det kedelige ved Ministerstillingen, at et konstitutionelt Ministerium kun regerer til det Øjeblik, Ministeriet eller Partiet, der bærer det, har gjort saa mange Dumheder, at det ikke kan regere mere.

Ministeren svarede ikke paa den Replik, smilte og gik. Han tænkte sit derved.

Han var alle Dage en god Mand, og Folk plagede ham

med private Ønsker, og her lovede han maaske nu og da mere, end han kunde holde.

Men hans Hensigt og Mening var god nok.

Der er en munter Historie om Lars Dinesen og Berntsen, som jeg vist bør fortælle, hvis det ikke tidligere er gjort. Berntsen og Lars Dinesen var nu og da Meningsfæller og begge udmærkede Talere, der nok kunde stikke til hinanden. En Dag udtalte Lars Dinesen, at der var det kedelige ved Berntsen, at han ikke kunde sige Sandhed. „Hvad behager,“ raabte Berntsen, „siger det ærede Medlem, at jeg ikke kan sige Sandhed?“ Hvortil Lars Dinesen raabte: „Nej, Du kan som Fynbo ikke sige Sandhed, for Du kan ikke sige d.“

Jubel.

DEN SIDSTE HOFJÆGERMESTER PAA HINDSGAVL

JEG husker ham som Dreng og saa ham næsten hveranden Dag, naar han sammen med Moder og Søstre besøgte Madam Bager Møller, der var født Arentzen og Københavner, hun havde tjent paa Hindsgavl som halvt Selskabsdame og Kammerjomfru. Moderen til den afdøde Hofjægermester var en Datter af Geheimeraad von Lovzow, af hvem der hænger et udmærket Billede paa Hindsgavl, og Fruen var en høj og statelig Dronningskikkelse, med et godt Sind og en gavmild Haand. Hun kørte altid med fire Hannoveranere for Landaueren, og Byens Folk stod med Hatten i Haanden, hvor hun kom frem. Og en Dag fødte hun Stamherren, der nu er død. Og en anden Dag døde hun. Byens og Omegnens Beboere var til Frokost paa Begravelsesdagen, og vi unge var ogsaa med. Hele den fynske Adel var mødt i egne Ekvipager, og Middelfart havde en stor Dag.

Der blev spist i et stort Telt i Haven, og efter Frokosten var Folk lidt oprømte. Der blev talt, saa vidt jeg husker, af Provst Fønss, Fader til Forfatteren Otto Fønss (der er af Slægten).

Efter Sørgehøjtideligheden i Hjemmet toges til Middelfart Kirke, med Marsvinsjægerlavet i Spidsen. Jægerne var alle i fine blaa Klæder med blanke gule Knapper (som Bønderne i Voss i Norge den Dag i Dag bærer) og bar hver sit Dannebrogslag, hvortil der var heftet et sort Flor.

Manden, den gamle Kammerherre, var meget bedrøvet over Dødsfaldet, men trøstede sig hurtigt, idet han gittede

sig med en Datter af Grev Wedell paa Wedellsborg, som efter et kort Ægteskab ogsaa døde.

Den nu afdøde Hofjægermester, F. N. Basse Fønss, var som Dreng og Yngling meget smuk, han lignede Moderen og pristest for sit vennesæle Sind. Som Mand har jeg ikke kendt ham, jeg drog jo fra Middelfart 1878, men erindrede ham dog fra en Dag, mærkelig nok — i London, hvor jeg var i British Museum, thi der stod en Yngling, der lignede ham som den ene Draabe Vand den anden: From, mørkeblond, brune Fløjlsklæder og Knæbenklæder, Englænderen stod og tegnede efter en af Grækeren Phidias berømte Statuer — men forgæves — det saa jeg nok.

Da jeg for en Tid siden var paa Hindsgavl (for ca. 2 Aar siden), var alt i Forfald. — Pr. Enspændervogn kørte man Frugt og Grøntsager til Middelfart. Hvor var Ejeren? Hvor var de fire Hannoveranere? Hvor var den gamle Velstand bleven af?

Borte havde taget det altsammen.

Den eneste virkelige Finansmand, som Middelfart har ejet: Bankdirektør A. C. Hansen sen., saa det altsammen for mange Aar siden, da han stiftede det bekendte Legat til Hindsgavls Erobring.

Kun dette, at Pæren (Hindsgavl) blev moden længe før, han tænkte det

Og nu er den sidste Hofjægermester paa Hindsgavl Slot død — og Middelfart By ejer Hovedparten af Godset.

Paa et Billede, der hænger paa Hindsgavl, malet af Kunstakademiets Direktør, Jens Juel, født i Gamborg 1745, paastaar Traditionen, at det er min Oldemoder, gift med Peder Køhler, der aabner Ledet for Herskabet, den første Niels Basse Fønss. Mine Oldeforældre tjente paa Hindsgavl i 60 Aar.

II.

Og da den sidste Herre til Hindsgavl, Hofjægermester

N. Basse Fønss, var død, skrev jeg: „Som det var min Oldemor, der paa Landevejen aabnede Leddet for Herskabets (se 1. Bind), er det jo rimeligt, at jeg i Dag lukker det igen.“

En Dag, jeg sammen med min Broder, P. Chr., og Slotsforvalter Christensen fra Fænø var paa Hindsgavl, undredes jeg over, hvor fattigt og forrevet der saa ud alle Steder. Der var, saa vidt jeg husker det, ingen Bøger — men derimod saa jeg i Glas og Ramme et Avisdigt paa en Væg, som en Vævers velmenende Kone havde skrevet til Herremandens Pris. Der var en Del Billeder og Jagttrofæer paa Væggene — men ellers? Jeg forstaar, at Forgyldning forgaar, og Svinelæder bestaar.

Nu ejer Middelfart By Skove og Marker og Foreningen „Norden“ Slottet med den vidunderlige, store og skønne Have, hvorfra der er Udsigt over Lillebælt, Fænø Sund og Koldingfjord.

En af disse Udsigter er malet af Jens Juel og hænger baade paa Hindsgavl og paa Thorvaldsens Museum.

Der er noget nedslaaende i, at alle Herregaarde og Adelen ligesom glider ud i Periferien — never mind: Livet er en evig Fornylse. Da jeg efter Besøget paa Hindsgavl Slot kom til Fredericia Færgehavn, kom den nye Tids Kammerjunkere i røde Uniformer mig i Møde: Det var københavnske Postbude, som gav Koncerter i Jylland — utænkkelig for bare 30 Aar siden.

Med andre Ord: Der er Ligevægt i Tingene.

De gamle Herremænd forsvinder, og de nye Kammerjunkere rykker frem. Der ændres bare lidt paa Uniformen, og Personerne skifter. Det er det Hele. Men Jord bliver ved at være Jord, Slægter følger Slægters Gang, til den Dag kommer, da der hverken er Herremænd, Slægter eller Kammerjunkere — men saa er vi, der lever nu, heldigvis over alle Bjerge og heldig sluppen ud af Historien.

MIDDELFART OG — JEG

MIDDELFART, Du lille By! Jeg ser i denne Time dine gule, grønne og rødkalkede Huse, dine græsgrøede, krogede Gader og morsomme Gyder og din lille muntre Havn med den graa Toldbod. Du havde, da jeg var Barn, en Vandpost paa Torvet, røde Sprøjter og et gult Sprøjtehus med lange Stiger og tranfedtede Slinger Og lad mig ikke glemme dine tranosende Lygter, din gamle Kirke med den hældende nordre Side, der vist er ældre end hele den øvrige Kirke og Taarn og selve Byen.

Du lille By, mit Barndomshjem!

Du er kaldt Rosernes By, fordi der foran en Snes Husfacader er blomstrende Roser. Du lille By, Du saa' mit første Smil, mine første Taarer og min første Leg.

Hvor ofte har jeg ikke leget Røver fra Samsøes til Jerichaus Gydel Og naar jeg ser de gamle Huse med Skiltene: Bødkerens røde Tønde, Rebslagerens snoede Tamp, Bagerens gule Kringle og Farverens sorte Flag — véd jeg, i hvilke Vinduer jeg har slaaet Ruder ind med Snebolde og Sten. Den Gang havde Du ingen stor Havn, ej heller Jernbane, da skyllede Bæltets ofte vrede Vover ind til dine smaa, smilende Haver. Da gav Sildene, Marsvinene og Rapsen Penge. Og naar der var Begravelse, mødte tolv blaaklædte Marsvinjægere med tolv Dannebrogsgflag paa sorte Stænger. Aa, jeg kan endnu se deres blaa Trøjer med tre Dusin gule Ankerknapper i! De levede i en Republik med frisindede, humane Love, og deres første Oldermann var Henner Friser, hvis gule, spidsgavlede Hus endnu

er at se i Brogade. Marsvinjægerne havde deres egne, de nederste Stole i Kirken. De holdt Lavshus anden Juledag og Kyndelmissedag, naar Jagten var endt. Ofte gik det hedt til, naar Rommens stærke Aand varmede de brave Jægeres røde Blod, og mere end en Jæger har fundet Vej til Gaden gennem Vinduerne.

Hvor den Marsvinjagt var spændende og i sin Tid lønnende!

Jægerne var fordelt paa ti Baade, af hvilke de tre var Udposter og bestandig holdt Søen fra Daggy, til Tusmørket faldt paa, de andre syv laa under Fønsskov og op mod Svinø. De jog alle Dage med Undtagelse af Lørdagen, da Gamborgerne i Følge kongelig Majestæts Forordning af 9. December 1718 maatte fange. For hvilken Lov kongl. Majest. fik hvert sjette Svin, som fangedes, ligesom Præsten, Byfogden og Kirken St. Nikolei fik hver sin lille Part; den sidstes løb i svundne Tider op til 16 Rigsdaler, 3 Mark og 10 Skilling pr. Aar. Disse Marsvinsmænd har ogsaa en Gang fanget en Hval, hvilket skete 30. April 1603, hvorom Benene i Kirkens Lighus og den gode Borgmester Johan Bluhme i sin Bog fra 1795 fortæller. Han mener, at Fangsten skete paa Hindsgavls Grund, mens gamle, troværdige Mænd har fortalt deres Børn, at Hvalen løb paa Grund udfor Kapelsbjærg og der led Døder, den ynkelige!

Og hør: Ogsaa jeg har været ude at hente Sølvsand til Skolen, hvad der brugtes, før Trækpapiret kom. Og det Sand, der gravedes i Sølvskrivesandbanken, laa i Solen og glimrede. Banken var ikke langt fra Vasnæs Batteri. Det var i gamle Dage en af min Fødebys Eksportartikler, thi det brugtes i kongl. Majest. Cancelli, og Fattigfolk fik 8 a 10 Skilling for Skæppen, naar det var udvasket og tørret.

Borgmester Bluhme fortæller, at der har ligget 4 Kompagnier Grenaderer i Garnisonen i Byen — Kasernen var i Brogade; det er muligt, at de laa dér, som han siger, til

1789; men jeg har i disse Gader i 64 — dog ikke paa en Gang — set Tusinder af Soldater. Men jeg har aldrig hørt Tale om de Ruiner af Christian IV's Volde og Grave, som Københavns Byskriver, Arennt Berntsen, omtaler i sit store Værk om „Danmarckis og Norgis Fructbar Herlighed“, der udkom 1656 og var tilegnet kongl. Majestæt Frederik III og nitten af Rigens Raader og gode Mænd, — men jeg har i Købmand Meyer Jødes Have under sidste Krig været med til at lave Skanser og Løbegrave, og i et Andehus en Barak for mine Kammerater og mig. Vi Adelgades Dreng forsvarerede vore militære Foranstaltninger mod Søndergades Dreng i mange og hidsige Fægtninger, ved hvilke Lejligheder vi havde god Bistand af den store Jens Hugtand, som var Dreng i Huset hjemme, og som ved Hjælp af en mægtig Brøndstage holdt Fjenden Stangen. Heldigvis fik min Broder (P. Chr.) ikke Lov til at bruge mod Fjenden min Faders Jagtbøsse, hvad han en Mørkning havde stor Lyst til.

Og Krig avler Krig!

Ja, lille By, Du har Historie! 1287 blev Du afbrændt af Kongemorderne, 1603 døde 500 Mennesker af Pesten, og 2. Juli 1791 lagdes 14 Huse og Gaarde i Aske, og i 1848 blev Du bombarderet af de slemme Tyskere, og i dine Mure ses endnu nogle Kugler, som de sendte over Bæltet.

Ja, Tiden gaar!

Med stor Ærbødighed har jeg hilst dine høje Embedsmænd: Byfogden, hans Fuldmægtige, hans Skrivere, Toldforvalteren, Hr. Gross, der laa i evig Strid med sin Hund, som nødig vilde følge sin Herre, da han ogsaa havde sine egne Anliggender at passe, Apotekeren, der holdt Baad og ofte stort Selskab for de Udvalgte, din Præst, der havde døbt og konfirmeret mig, min Lærer, som vilde det bedste for os, men som de fleste saa lidt forstod, aa, det er i denne Time, som var de allesammen her i min Stue, der den sleb-

ne og drevne Prokurator, der den myndige Overlærer ved Realskolen, der den brede Færgemand, som raadede over Færger og Baade, naar de Rejsende skulde over den blaa Bølgelinie, der skiller Land fra Land, og Norden fra Europas Fastland!

Jeg hører endnu Posthornets lystige Toner! Det er Peder Spillemand fra Odense, hvor kunde han dog blæse! Ingen Musiker har senere kunnet glæde mig som han, den lystige Postillon, i min Barndomstid! Hvis Du vidste, hvor tidt jeg har misundt Dig din Plads, Peder, paa den store, gule Dilligence, der var forspændt tre senestærke Heste! Hør: Knald med den lange, fire Hestes Pisk og kønne Toner af dit blanke gule Horn! Du blæste Dig ind i vore Tanker og Drømmerier. Dit Horn var som et Bud fra Eventyrets Verden, hvorfra Solen kom med Livet og Dagen, i din Vogn sad fornemme svenske Grefver med Navne saa lange som en Skibsvimpel, og Damer, hvis Krinoliner fyldte det halve Rum i Vognen, Probenreutere med tykke Maver og svære Guldringe paa Fingrene, Herrer, der hver Dag nød Bordets Glæder og gav Vin i lange Baner til Kunder og Kuske. Hamborgerne betaler! Thi det var dem, som havde Handlen. Peder Spillemand, jeg hører ikke dit Posthorn nu, Du har levet og er ikke mere — jeg hører kun Telegrafens Tik-Tak og Lokomotivernes Brøl.

Du holdt stille paa Vejen mangan Sommernat, Peder, og lod dine Rejsende høre Nattegalens Sang i Lundene, Du lod Hestene puste paa Toppen af en Banke og viste Passagererne Fyens smukkeste Udsigter. Du drak Kaffe-punsche i Kroerne, somme Tider en for mange, men Du passede din Timeseddel, og Postmesteren havde ingen Sorg af Dig, thi Du og Hestene vidste Maalet og Vejen gennem Røverskoven ved Vissenberg.

Nu er der ingen af dem, der kører med Jernbanen, som hører dine Nattegale, Lokomotivet puster ikke ud paa

Toppen af en Banke, de Rejsende drikker ikke mere Kaffe-punsche i Kroerne. De kender ikke din Timeseddel; de studerer Togplanen eller snuer Sovevognen fra København til Fredericia, hvor de i Kiosken køber Postkort med Billeder paa, og den Rejsende skriver til Kæresten: „Kære Frøken Alma Hansen, Thuresensgade 112⁴, Kbhvn. K. Tusinde Kys, din Valdemar.“

Aa, Peder Spillemand, de Kærestebreve, Du kørte med, havde et ganske andet Udseende og en anden Længde. Men Folk har faaet dampskibstravlt. De jager efter Lykken paa farende Ildhjul, medens Lykken, saa de sig for, just bor paa det Sted, hvorfra de med rivende Hast iler. Eller: De famler stadig efter Lykken og tror, at den er en stor og straalende Sol, og saa viser det sig, at for dem vilde Lykken være at finde en lille Viol, der gror lunt indenfor grønne Vægge under Guds Himmel, nær gode Menneskers stille Hjem.

Aa, Peder Spillemand! Der var den Gang mere Tilfredshed, mere naiv Glæde mellem Mennesker end nu!

Folk regnede med smaa Tal; men hvad gør det, at et Menneske kun tjener tolv Skilling om Dagen, naar han kan købe et Par Bukser for en Daler. Men lille By, Du var ikke noget Paradis, thi hvor Mennesker er, er der ogsaa Synd og Sorg.

Du lille By! Hvor megen Fornøjelse havde jeg ikke paa din fattige Markedsplads, der hvor de berømte Gautier optraadte sammen „med Jordens bedste Artister“, der, hvor jeg en Gang imponeret sad i Verdens „største Teater“ med Lærredsvægge, man kunde kigge igennem, og havde Vorherres blaa Himmel til Loft; hvad man foredrog paa den Skueplads, aner jeg ikke mere; men derimod har jeg i et lignende Telt, gennem fire Kighuller, set Slaget ved Austerlitz, hvor Napoleon 2. December 1805 slog de forenede kejserlige Hære: Slaget var Ild og Røg, afhuggede Hove-

der og Hænder, uniformerede Lig, nogle forblæste Riskoste og Napoleon til Hest. Og her paa det trekantede Torv har jeg hørt Tyrolerferdinand og hans brunøjede Datter synge, og fra Justitsraadens Have (Made) har jeg i 64 set Fredericias Bombardement, og her fra denne lille, smalle Have ved Stranden Kampen ved Hennebjerg og Snoghøj, der, hvor Daus Kompagni af 20. blev taget til Fange hin Martsdag, da Østrigerne rykkede ind i Nørrejylland og den 11. Marts sendte to Kanonkugler mod den lille By.

Og her i denne Have har jeg skudt en Spurv — hvis Død jeg altsaa har paa min Samvittighed Og derude, hvor der nu er Bolværker, har jeg jaget fra Isflage til Isflage for at hente en anskudt Knortegaas og bjerget fem Dreng, der paa skrøbelig Is var ved at drive til Søs

Du lille By, hvor din Forstrand var mig kær! Dens Bølger bar mine Skibe og gav mig ofte en vaad nok sagt og saa videre, og mangan Sommerdag kløvede jeg dit saltsvangre Vand og hentede Sundhed og Styrke ved et Bad, hvortil jeg aldrig siden fik Mage Og gennem dine Gader gik jeg glad. Og i dine Skove mod Vest sad jeg mangan lun Aften og hørte Fuglenes muntre Kvidder og saa Maanens blege Ansigt gennem mørkt Løv

II.

Jeg nævnte Maanen og kommer i Tanker om et ret mærkeligt Banrdomsminde. Den Familie og det Hus er slet ikke mere. I vort Nabolag boede en helt forarmet Familie (Ostermann), der bestod af Fader, Moder og tre Børn. Disse var en Tidlang mine Legekammerater. Manden, der var Tobaksspinder, led af den Bassedowske Sygdom, der da ikke bar det Navn. Konen var langt yngre end Manden, og hun deltog i vore Lege sammen med sine Børn. I det Hjem var frit Kørind for alle Børn, der blev leget og sunget og danset, indtil der blev sat Punktum for Børnenes

Paradis — da Familien blev indfiltret i en kriminel Sag paa Grundlag af nogle slemme Drengestreger.

Men forinden havde vi det morsomt.

Familien havde et Udsalg af Snus, spundet Tobak, rædselsfulde Cigarer og Stanglakrits i Form af smaa Ænder og Svaner, modelleret af Manden med ikke helt rene Fingre. Jeg forstaar nu, at vor kritiske Sans kun var ringe — men den Gang kendte man ikke den Bakterieverden, som opdagedes i 80erne. Personlig har jeg i 1862 paa Stribset Kong Frederik VII's Kusk stoppe og tænde en stor Pibe og række den til Kongen, som derpaa bakkede videre. Forøvrigt var Piberne til fælles Brug alle Vegne, hvor vi Dreng kom. Hele Huset her hos Tobakspinderens var fyldt med Skrammel. Der var til min Forundring Skindbetræk paa Dynerne og Rotter under alle Gulve. For os Dreng var det en stor Fornøjelse at hælde Vand i Rottehullerne og saa slaa Rotterne ihjel, naar de kom op af Pølen. Men det var slet ikke det, jeg vilde fortælle.

Det var, da vi tilbad Maanen — da vi var Maanedyrkere.

Det var en maaneklar Helligtrekongeraften.

Madammen, en Zigøjnertype, bad, mener jeg, en kort Bøn, jeg ikke forstod, hvorefter der blev sunget en Salme. Derpaa gik vi med Madammen i Spidsen ud paa Gaden, saa Maanen kunde skinne paa os. En bar et Brød, en anden bar en Skaal med Salt, en tredie bar en Tallerken med noget Bagværk, som Konen kaldte Guro. Mon det ikke har været „Gode Raad“? Der blev sunget — men hvad der blev sunget, ved jeg ikke, formodentlig har jeg ikke været ret gammel, da jeg var „Maanedyrker“ — en eller anden Vismand vil maaske tro, at man her har et Levn fra en tidligere Kultur, han maa for mig tro, hvad han vil, jeg skal kun tilføje, at der over det lille Optrin under den blanke Maane var en vis Højhed og Andagt.

MARSVINJÆGERNE I MIDDELFART

I min Drengetid hjemme havde vi megen Omgang med Marsvinjægerne, der snart sagt alle var Faders Kunder, som købte Fiskegarn og andet Rebslagergods af ham, der nok kunde spinde en Ende.

1893 skrev jeg en Artikel om Marsvinjægerne, og som Kulturbillede fra svundne Dage har den ogsaa Værdi i Dag:

„Den moderne Civilisation er en vældig Støvekost, der nok kan lufte ud i Krogene; hvor interessant er det da ikke at træffe et Stykke Middelalder midt i den moderne Tid, næsten uberørt af Tidens graadige Tand. Et saadant Stykke Middelalder findes i Middelfart: det der-værende Marsvinsjægerlav.

Man siger, at Lavet har bestaaet siden Arilds Tid, man nævner Henner Friser, der 1252 slog Kong Abel ihjel, som Lavets egentlige Stifter. Det er maaske kun et Sagn, men Lavet er i hvert Fald gammelt; der er jo endog dem, der mener, at det var Marsvinsjægerne i Middelfart, som dræbte den myndige Niels Bugge til Hald. Byen har da ogsaa en Gade, som er nævnt efter Niels Bugge: Buggesgade. Og i Grøften ved Gremmershus findes nogle Skræppeblade med rustrøde Pletter, som Beboerne kalder for „Bugge“blade — hvor de groer, er Niels Bugges Blod rundet, siger Sagnet.

Marsvinsjægerlavet er en gammel Institution, og i Aar kan det fejre sit 300-aarige Jubilæum som lovbundet Lav.

Lavsskraaen er underskreven den 1. November 1593.
Skraaen begynder meget højtidelig:

Alle Borgere udi Middelfart, med Borgemester og Raadmænd, desligest med Sognepræstens og Capellanens her sammesteds deres Villie og Samtykke paa det, at Gudsære og Frygt og god Enighed samt Samling og Christeligt Broderskab desydermere maatte voxte, formeres og ved Magt holdes; Og samme fiskende desbedre maatte tilgaa Gud allermægtigste til Lov og Ære for os, og andre til Hjelp og Trøst, haver vi forskrevne Marsviinsfiskere for os, som nu ere eller herefter kommendes vorder, for godt anseet og udi den hellige Trefoldigheds Nafn samtykt og begyndt denne efterskrevne Skraae og Lov og os herefter holde og skikke, efter som den indeholder og udviser, og den udi alle Maader ved Magt holde, under pæn og Straf, som efterfølger: —

Og nu kommer en hel Række Paragrafer, der ser højst kuriøse ud. Drikkevarer spiller en stor Rolle; der er flere Bestemmelser derom. Et Steds skrives der:

Item som er samtykt, at hvilken som spildør Øl paa Jorden, eller hans Naboer gjør det med Villie eller og sværger og bander imod Guds hellige Nafn bøde derfor efter Bisidder og 6 af Gildsbrødrenes Samtykke og give en Skilling lybske udi fattig Folkes Bøsse, hver Gang det skeer som Oldermænden skal opbærge; gjør hand nogen Fortræd, Saar eller Skade, og ikke vil sætte Borgen, da være ud af Lauget, og ikke komme derudi igjen uden Oldermænden med meenige Mand eller Gildesbrødre vil hannem det bevillige og han sin Forseelse forsonet haver.

Paa de Lavshusgilder, der hvert Aar holdes 2. Juledag og ved Kyndelmisse (2. Februar), har det altid gaaet lystig til. Da man saaledes en Gang riggede et Miniaturskib til Ophængning i Kirken, blev man uenig om Tiltaklingen af Skibet, og Debatten endte med, at de gode Marsvinsjægere hev hverandre ud gennem Vinduerne.

Marsvinene — en Art Delfiner — vandrer hvert Aar i Vintertiden fra Østersøen til Vesterhavet, og paa denne Vandring kommer der, især med sydlige og vestlige Vinde, store Flokke Marsvin gennem Lillebælt.

Jagten drives fra November til Februar, og Jægerne opholder sig i deres Baade, fra det er lyst, til det bliver mørkt.

Kommer der saa Marsvin, drives de med Pladsk i Vandet fra Baad til Baad, indtil de omsider havner ved Fangststedet, en Bugt ved „Svineø“ i Gamburgfjord, hvor „Fiskene“ slæbes i Land og dræbes ved Knivstik.

Marsvinene har i vore Dage kun ringe Værdi. Spækket smeltes til Tran, „Raden“ anvendes til Gødning, og Tarmene bruges ved Vesterhavet som Madding ved Havfiskeriet.

Lavet bestaar af 30 Mand under Kommando af Oldermannen.

Efter at Kirken har faaet sin Del — Lavsskraaen siger:

Item er samtykt, at Kirkeværgerne til Middelfart Kirke, som nu er eller herefter kommandes vorder, skulle aarligen oppebærges vor Kirkes St. Nikolai Lod; som er en Mandslod, af Marsvin og derfor holde det store Vindeve udi Coret færdig og ved Magt, og hvis over skal holdes store Lys paa høje Alter, til Fro-Prædiken, hvilket skal gjøres Regnskab for, aarligen naar Kirkens Regnskab holdes —

deles Udbyttet i lige Dele mellem Parthaverne. I gamle Dage fik Kongen hvert 10. Marsvin, der blev fisket; denne Tiende holdt sig langt ind i dette Aarhundrede, men er nu ophævet.

Byens Borgmester er Lavets Protektor, og han gennemgaar hvert Aar Regnskaber og Lavsprotokol. Lavets yngste Medlem er Oldermann, som man ser, en meget demokratisk Ordning.

I Kirken havde de i gamle Dage deres egne Stole, de nederste i Kirken.

I langt over tre Hundrede Aar har Slægt efter Slægt her enedes om Arbejde og Udbytte. Ingen er mere hjælpsomme overfor hverandre end disse Mænd, der har prøvet hverandres Mod og Troskab. Men tre hundrede Aar til staar

dette Lav ikke. Trannet har faaet sejrrige Konkurrenter i Petroleum, Gas og elektrisk Lys.“

— — —

II.

Disse Marsvinsjægere var udmærkede Folk, kun beklageligt er det, at ingen Michael Ancher malede dem, som de gik og stod. Under Verdenskrigen var der en Periode, hvor Verden manglede Olie og Tran, man begyndte igen at jage, men det blev ikke til stort.

1916 skrev jeg i „Middelfart Avis“:

Forleden Dag saa jeg i et norsk Blad, hvad der er rigtigt, at nu koster en Tønne Tran (Hvalolie) 300 Kroner, det vil sige det samme, skrev Bladet, som Prisen paa en Tønne Madeira. Ja, Krigen har vendt op og ned paa alle Forhold. I alle Lande, selv de, som ligger fjernest fra Krigskuepladserne, mærkes Krigens Virkninger.

Da jeg læste den Notits, tænkte jeg paa de gamle Dage, da Middelfart havde sit Marsvinsjægerlav, et Stykke middelalderligt Romantik, som holdt sig op til vore Dage, men som nu ikke er mere.

300 Kroner for en Tønne Hvalolje, samme Pris som for Madeiraen.

Hvad mon de gamle Marsvinsjægere som Henner Friser, som min Barndoms Marsvinsjægere — Lods Herman Petersen, Ole Murer, Peder Andersen, Niels Andreasen, Hans Abild, Styrmand Jørgensen — havde sagt til saadanne Priser?

Og videre: Mon det ikke nu kunde betale sig at fange Marsvin, for de gaar jo deres Gang gennem Lillebælt, som de hver Vinter har gjort gennem Tusinder af Aar og vil vedblive at gøre det i Aar som om Tusinder af Aar, hvad enten det nu er den russiske Vinter, der driver dem ud af Østersøen, eller Marsvinene, som de gamle sagde, „løber efter de blanke Aal“?

Der er vel Grund til at tro, at det kan betale sig at fange Marsvin under saadanne gunstige Forhold. Der er vel endnu nogle Mænd, som kan huske, hvorledes Jagten blev dreven. Her skal kun nævnes et eneste Navn: Fiskehandler Albert Jensen. Og der er sagtens flere, der kender Maaden, hvorpaa den rige Fangst foregik.

1357 nævnes Marsvinsjagten første Gang i vor Historie og mange Gange senere; 1492 ses det, at den hindsgavlske Lehnsmand maa give $\frac{1}{3}$ af Udbyttet til Kongen. 1528 fik Lehnsmanden denne Afgift nedsat til 20 Marsvin om Aaret. 1505 fik Dronning Kristine, som holdt Hof i Odense, 4 Sider Marsvinsflæsk, som Dronningen betalte med 6 Mark og 2 Skilling (70 Øre). 8. Marts 1593 fornyedes Middelfart Marsvinsjægerens Lavsskraa og stadfæstedes af Christian IV. 1716—1717 førtes Rettergang om Eneretten til Fangsten, og Sagen naaede Højesteret, der tilkendte Middelfarterne Retten til Jagten i de fem Ugedage, medens Gamborgerne fik Ret til at jage hver Lørdag. Denne Afgørelse stadfæstedes nærmere ved kgl. Reskript af Kong Frederik IV af 9. December 1718.

Flere Gange er i Tidens Løb Jagten gaaet i Staa — men er saa atter frisket op.

Grev Wedell paa Wedellsborg fandt i 1809, at det var forkert at forsømme Fangsten, hvorfor han for egen Regning gav sig til at fiske Marsvin, men 1817 gjorde en Middelfartborger, Student K. E. Brandt, Guvernør, Prins Kristian i Odense opmærksom paa dette Forhold, og Middelfart fik efter en Del Forhandling sine Rettigheder igen, hvorefter Greven skulde have 35 Rdl. om Aaret i Erstatning. Og saa dreves Fiskeriet op til vore Dage med vekslende Held.

1823—24 fangedes 800 Marsvin.

1827—28 fangedes 1100 Marsvin.

Og mange Gange er der fisket mange flere Marsvin. 20.

April 1843 hedder det i „Fyens Stiftstidende“: Marsvinsjagten ved Middelfart indbringer om Aaret gennemsnitlig 2083 Rdl. (4166 Kr.), idet Fangsten udgør ca. 2500 Lpd. Spæk 95 Mark; en Td. Tran a 64 Kander kostede da 28 Rdl. Hvis man dividerer 28 Rdl. ind i de 2083 Rdl., ser man, at der altsaa blev produceret 75 Tdr. Tran, der med de nuværende Priser altsaa vilde være bleven betalt med 15,000 Kroner, idet jeg regner med 200 Kr. pr. Td. Tran, for Marsvinstran er nu en Gang ikke Hvalolje.

Arbejdet blev ogsaa begyndt, men det blev ikke til noget — Tiden var løbet fra baade Marsvin og Tran og Marsvinsjægere.

Det sidste Marsvin, jeg saa, var paa en — Film, der gik paa „Odeon“.

POUL GELEFF

1928.

ET Telegram til Udenrigsministeriet fra den danske Konsul i Neapel fortæller, at forhenværende Redaktør Poul Geleff er død i Italien og vil blive begravet i Stilhed paa Kirkegaarden paa Capri.

Hermed er den sidste af Pionererne i det danske Socialdemokrati gaaet bort. Harald Brix døde her i Byen i Begyndelsen af Firserne, efter at han var blevet syg under Afsoningen af en ny Forbedringsshusstraf, han havde paa-draget sig for nogle Udtalelser i „Ravnen“. Pio døde 1894 i Chicago, og hans Aske er senere paa Socialdemokratiets Foranledning ført her til Landet. Geleff, der nu er gaaet bort, naaede en Alder af 86 Aar.

FRA DE HISTORISKE DAGE

Det var i 1872 under den store Murerstrejke, at Autoriteterne skred ind mod de tre Mænd, der i nogen Tid havde drevet socialistisk Agitation. Den direkte Aarsag var, at de trods Politiets Forbud havde opretholdt Opfordringen til Deltagelse i Fælledmødet den 5. Maj. Pio dømtes for Forsøg paa at omvælte Statsmagten til fem Aars Indespærring, men benaadedes i 1875. Samtidig kom hans to Kammerater, Geleff og Brix, der hver var idømt tre Aars Forbedringshus, paa fri Fod. Pio var Hovedføreren, han kaldte sig Stormester og holdt iøvrigt af at omgive sig med en ikke ringe Romantik. Senere er man blevet paa det rene med, at Geleff paa en Maade var det bedste Hoved af de

tre. Han var i hvert Fald en langt mere nøgternt Natur end „Stormesteren“.

Alle tre Førere havde efter at være kommet ud af Fængslet, igen taget fat paa deres agitatoriske Virksomhed. Brix kom, som nævnt, igen ret hurtigt i Konflikt med Autoriteterne — og netop paa det Tidspunkt var det, at Politidirektør Crone og Politiinspektør Hertz opnaaede at faa sendt Pio og Brix til Amerika, efter at der var tilvejebragt en ret betydelig Sum —det hed sig 10,000 Kr. —, som skulde udbetales dem ved Landstigningen, og som skulde sætte dem i Stand til at foretage Kolonisation for. Senere syntes det at være revet ud mellem Pio og Geleff. Den sidste udgav i hvert Fald en Pjece: „Den rene, skære Sandhed om Pio og mig“, hvori han behandlede den tidligere Ven og Samarbejder paa en alt andet end hjertelig Maade.

— — —

Poul Geleff kom paa sine Agitationsrejser ogsaa til Middelfart, da jeg var en stor Dreng, og holdt Møde i Hotel Odins store Sal, der var fyldt til Trængsel. Mødet blev de Middelfart Marsvinsjægeres med den kæmpestore og stærke, røde Herman Petersen — en udmærket Mand — i Spidsen. Der var ingen af Byens Folk, der talte, saa vidt jeg husker, men de s a n g og t r a m p e d e. Den efter Forholdene rige Garver H. C. Greve havde taget en død Ugle med, som han, mens Geleff talte, hev i Hovedet paa ham under Forsamlingens Jubel — ak ja, det var den Gang, nu har Socialdemokratiet Flertal i Byraadet, og Byen har en Socialist som Borgmester.

Hvad der iøvrigt blev talt om, aner jeg ikke — men Talen har naturligvis været en Nedrakning af de bestaaende Forhold og en Lovprisning af en kommende Statsform paa et Grundlag af de i Statssager kyndige: d'Hrr. Pio, Brix og Geleff. Jeg husker kun Greves døde

Ugle, Marsvinsjægerens Trampen og Poul Geleffs hvide Tænder. Da jeg senere kom til København, forundredes jeg over det dristige Sprog, „Social-Demokraten“ førte, men som Aarene er gaaet, har Bladets Sprog mistet sin Klang, ligesom selve Partiets Farve nærmest maa kaldes blegrød.

Selvfølgelig var Partiets første Mænd paa Skansen meget populære i visse Kredse, hvad der gav sig ofte mærkelige Udtryk, en lille Pige fik saaledes i Daaben disse Navne: Pioine, Geleffine, Brixiana.

Ja — hvad kan begejstrede Mennesker ikke hitte paa!

ET BARNDOMSMINDE — FRA 1864

JEG havde, forinden jeg begyndte paa dette Arbejde, bestemt, at jeg let og glat vilde glide hen over min Barndom og Ungdom — men der er alligevel nogle Ord, jeg vil bevare her: Under Krigen 1864 var mine Forældre som tusinder andre Familier i stor Nød, og denne økonomiske Krise endte ikke, før de havde holdt Sølvbryllup og faaet en Del af Børnene fra Haanden. Men Udtalelsen? Den kommer! I Udby Sogn, Vends Herred, boede en Fæstebonde (under Wedellsborg) Christen Pedersen, en klog og aldeles udmærket Mand. En Dag under Krigen kom han ind og fandt Moder grædende.

— Hvad er der i Vejen, Ane Barbara?

— Aa, Christen, der er saa meget i Vejen, det er saadan en vanskelig Tid for os. Den gamle (Faders Fæster) ligger syg (døde næste Aar), min Plejebroder, Hans Peter Hansen, er kommen ud af sin Plads i Bogense hos Købmand Barfod, han har Rygmarvstæring, vi har Soldater i Indkvartering og Folk paa Reberbanen, mine fem Drengene har Kighoste, og Andreas (min Fader) er aldrig hjemme, hele Nabolaget drikker og politiserer med Underofficererne; der bestilles ingenting, og der sælges ingenting. Gælden vokser os over Hovedet. Carl (mig) var i Gaar nede hos Kæmner Edsberg efter Indkvarteringspenge, men da Drengen ingen Penge fik, blev Andreas vred og rev alle Indkvarteringsssedlerne itu og raabte, at alle Folk bedrog ham.

— Ja, Ane, sagde Christen Pedersen, jeg har tænkt paa Jer, jeg har i Dag leveret en Tønne Rug ind paa den nye Mølle (forlængst nedrevet), og Mølleren sender saa Melet til Bager Møller, hvor Du saa kan hente Brødet, naar det er bagt.

— Tak, det var pænt af Dig, Christen.

— Det er i hvert Fald gjort i en god Mening Og ved Du hvad, Ane, jeg tænker saa tidt og ofte paa, at det er godt, at vi ikke skal være her paa Jorden al Tid.

II.

Dette Barndomsminde har jeg, naar jeg mødte Trængsler og Vanskeligheder af forskelligt Art, ofte haft Anledning til at tænke over. Mangen Aften, naar jeg lagde mig træt til Ro, har jeg ønsket, at jeg aldrig mere maatte vaagne. Dog, naar Dagen kom med en gylden Sol og en blaa Himmel, veg Nattens sorte Skygger. Tidt har jeg grundet paa det absolut haabløse: Hvad vilde der være sket med mig, hvis jeg ikke var blevet gift med Hulda Claville, hvis jeg paa hin fjerne Dag ikke var rejst til hende i Vejle — men var taget til København eller Askov, hvad jeg tænkte paa, for at læse? Og saadan kunde jeg, og jeg tænker de fleste, trevle Livet op og gøre ørkesløse Spørgsmaal, jeg kunde for saa vidt lige saa godt spørge, hvad der vilde være hændt mig, om jeg var født i en anden Familie eller under et andet Himmelstrøg eller endog paa en anden Planet.

Men i hvert Fald siger jeg med Christen Pedersen, at det er godt, at vi ikke skal være her al Tid, thi, jeg tror, og det har jeg troet i mange Aar, at der paa Jorden ikke er Glæde nok til alle Mennesker, men derimod nok af Sorger, Trængsler og Vanskeligheder. Som Lindring for den lidende Menneskehed er der nogle, som anbefaler at leve et syndefrit Liv, medens andre lover os himmelske Til-

stande i en ny Slags Stater, tro dem eller tro dem ikke. Vore egne Byrder faar vi nok Lov til selv at bære — thi, og det maa vi huske, vi lever ikke i Landet, hvor Livets Lyksaligheder blomstrer, men under Livets, Syndens og Dødens Aag. Træerne bliver nok store, men de gror ikke ind i Himlen, vi er paa Jorden og maa leve under Jordens Vilkaar.

DE 114 DAGES KRIG

19. MAJ — 1899 — 9. SEPTEMBER

I 1899 havde vi den første store Lockout, senere har vi haft saadanne i 1922 og 1925. I 99 begyndte den med nogle Snedkere i Jylland og varede fra 19. Maj til 9. September. Jeg var da Medarbejder ved Aftenbladet og skrev mange tusinde mæglende Linjer. Som samlet Sum af mine Erfaringer vil jeg sige, at der sjelden flyder noget godt af de store Konflikter — men meget ofte foraarsager de store Tab. Vi maa naa til obligatorisk Mægling og Voldgiftsret, der ordner enhver Konflikt uden al for mange Dikkedarer, bedst vilde det være, om alle delte Arbejdet og Fortjeningen med alle. Men det Punkt naaes aldrig, dertil er Egoismen for stor, og Livet er for de fleste Mennesker et rent Pengespørgsmaal.

I 99 var jeg Medlem af den store Bespisningskomité, der tog sig af fattige Kvinder og Børn, hvis Hjem var ramte af Tidens Ulykke. Lørdag den 1. Juli 99 henvendte to Typografer, Bergenholz og Lauritzen, sig til mig om at indtræde i Komiteen. 4. Juli afholdtes et Møde om Sagen. Tilstede var: De ovennævnte Herrer og Højesteretssagfører Oktavius Hansen, Redaktør H. Witzansky, Læge Hammerich, Kursusbestyrer R. P. Rasmussen, Redaktør K. P. Korsgaard og mig. Den energiske Witzansky var drivende Kraft. Der blev udstedt et Opraab i vore Blade, underskrevet af en Mængde Mænd og Kvinder fra alle Egne af Samfundet. Her er nogle Navne, valgt paa maa og faa: Urtekræmmer Chr. A. Munch, cand. mag. P. Munch, Kreds-læge Axel Ulrik, Viktualiehandler P. Jensen, Dr. med. E. A. Tscherning, Professor ved Observatoriet Thiele, Grosserer

C. Hage, Etatsraad Alstrup, cand. phil. Herm. Trier, Dr. med. E. Jacoby, Overretssagfører V. M. Amdrup, Læge Alvilda Hoff, f. Harbou, Skuespiller Adolf Jensen, Frugt- og Delikatessehandler C. Schmidt, Skotøjsfabrikant M. Nielsen, Fru Johanne Meyer, Grosserer M. Andersen, Bagermester Jacob Marstrand, Læge Joh. Hammerich, Læge Gustav Ottesen, Kommunelærer V. Greve, Bagermester H. Svanberg, Forretningsfører H. Witzansky, Redaktør K. P. Korsgaard, Forfatterinde Erna Juel-Hansen, Grosserer J. J. Lachmann, Redaktør V. Secher, Kunsthistoriker Karl Madsen, Veksellerer A. F. Lamm, Pastor N. F. Carstensen, Dr. med. F. Levison, Læge M. P. Buhl, pens. Kaptajn C. F. Sørensen, Professor ved Universitetet Leopold Meyer, Belysningsdirektør H. Windfeldt-Hansen, Fabrikant A. Leerbeck, Grosserer David Nathan, Overretssagfører E. Staal, Fru Sophie Horten, Fru Nina Bang, f. Ellinger, Redaktør V. Hørup, Arkitekt Erik Schiødt, Juveler Th. Halgren, Stads- læge E. M. Hoff, Højesteretssagfører Octavius Hansen, Grosserer, Borgerrepræsentant Eskild Salomon, Postbud P. O. Hansen, Kursusbestyrer R. P. Rasmussen, Redaktør Henning Jensen, Journalist Carl E. Simonsen, Overretssag- fører Fritz Ortman, Mjødffabrikant P. A. E. Müller, Kon- torchef A. Berendt, Overretssagfører Frederik Wulff og Redaktør Helmer Lind.

Af mine Optegnelser fremgaar det, at paa hint Møde (4. Juli) var der Røster, der krævede, at vi ogsaa skulde have Præster i Komiteen, det blev vedtaget, og som en af For- slagsstillerne blev jeg bemyndiget til at skrive til Pastor (Biskop) Ostenfeld om Sagen, hvilket skete paa følgende Maade:

København, i Juli 1899.

Højstærede Hr. Pastor Ostenfeld!

En Kreds af Mænd og Kvinder af alle Partier og An- skuelser er traadt sammen for at føre den i vedlagte

Opraab fremførte Tanke (Bespisningen) ud i Livet. Saafremt De er enig med os i, at denne rent menneskekærlige Tanke bør realiseres, bedes De venligst støtte Opraabet med Deres Underskrift. Da det haster, beder jeg Dem sætte Dem i Bevægelse for at formaa Deres Venner i det sociale Udvalg m. fl. Præster at tiltræde nærværende Opraab, saaledes at det kan være os i Hænde, saa det kan komme i Bladene Tirsdag Morgen. Bespisningen tænkes begyndt Onsdag.

Deres

S i m o n s e n .

Men Præsterne forstod ikke Deres Besøgelsestid — de skrev ikke under, hvad ingen hidtil havde nægtet. Derimod fik jeg følgende Brev, skrevet af Professor Harald Westergaard og medundertegnet af Præsterne Hans Koch og Ostenfeld:

„Under Forudsætning af, at Edvard Brandes (mod hvem der i Sommerens Løb var aktioneret i Anledning af en Bøg, „Ungt Blod“, der mentes at være et utugtigt Skrift) og Konsorter (hvem kunde det være?) ikke er med, og under Forudsætning af, at De vil søge at faa nogle af vore Meningsfæller med, f. Eks. Pastor Schack, Pastor Hans Koch, Pastor With, Højesteretssagfører Asmussen — er vi villige til at skrive under paa nærværende Opraab som Anbefalere.“

— — —
Sagen faldt bort, da Forretningsudvalget ikke vilde lade sig foreskrive Betingelser.

Derimod var der flere af d'Hrr., som straks gav Bidrag til Bespisningen af den Lazarus, der paa Rejsen fra Jeriko til Jerusalem uforskyldt var falden mellem Røvere, thi Kvinder og Børn var dog uden Indflydelse paa Konfliktens Opstaaen og Forløb.

Om Resultatet foreligger følgende Beretning om, hvorledes det indkomne Beløb, 31,000 Kr., anvendtes:

„Antallet af dem, der bispistes, steg stadig under Bispisningens Forløb og naaede sit højeste Tal den 5. September med over 2200 Kvinder og Børn, et Tal, der omtrent vedligeholdtes, til Bispisningen sluttedes den 18. September. Ialt bispistes 103,403 Personer med to Retter varm Mad pr. Maaltid.

Bispisningen foretoges i Ugens 6 Hverdage saaledes, at der udstedtes faste Kort, der gav Ihændeberen Ret regelmæssig til Bispisning to Gange ugentlig, saalænge Bispisningen varede.

Kortene uddeltes dels gennem de i Lockouten engagerede Fagforeninger, dels — for de udenfor Fagforeningerne staaende Arbejdere — gennem Komiteens Bureau mod behørig Attest fra Husvært, Præst, Læge eller to ansete Borgere, at vedkommende Familieforsørger virkelig var arbejdsløs paa Grund af Lockouten; paa den sidst angivne Maade behandlede ogsaa Anmodninger fra Smaamestre om for deres Børn at faa Del i Bispisningen.

Samtlige Værter i de af Komiteen benyttede Spisehuse omfattede Gerningen med megen Interesse.

Hele dette store Apparat med mange Spisesteder spredte over hele Byen og med Tusinder af spisende Børn og Kvinder — ved Rundetaarn spiste f. Eks. til Tider indtil ca. 800 om Dagen og ved andre Spisesteder fra 200—400 daglig — krævede en betydelig Stab af Assisterende, dels som Ledere, dels som Hjælpere for de Børn, hvis Alder nødvendiggjorde, at Maden f. Eks. blev skaaret itu for dem, hvorfor der straks efter Bispisningens Begyndelse besluttedes at søge oprettet en Damekomité; og det lykkedes Fru Sofie Horten, hvem dette Hverv overdroges, at formaa en Mængde Damer til at assistere.“

II.

Under Hovedslaget var der 40,000 Mand paa Gaden. Det var den største Arbejdskamp, der til da havde været i Danmark, og den kostede Landet ca. 25 Mill. Kr. — et Tal, der er omtvisteligt. „Social-Demokraten“ anslog Arbejdsgivernes Tab til 50 Mill. Et Tal rent ud i det Blaa. 27. Maj startede Jul. Schiødt de udelukkedes — Universitet. 5. Juni havde Socialdemokraterne en Grundlovsfest med et mægtigt Demonstrationstog gennem Gaderne til Nørrefælle. 28. Juni foranstalter jeg, bistaaet af mange Venner, en Koncert i Frue Kirke under Medvirksomhed af Koret under Ledelse af Kantor Ernst Hansen og Solisterne Frk. Anna Gütthler, kgl. Kapelmusikus Thorvald Hansen og Orgelspiller Thorvald Nielsen. Fuldt Hus. Almindelig Glæde over Koncerten.

Men det var en streng Tid, der især gik ud over de fattigste Hjem og Detailhandlerne, som ingen Understøttelse fik fra nogen Side, hverken fra Ind- eller Udland.

Flere Gange blev der forsøgt Mægling. Først 31. Juli kom de lykkelige Mæglere: Bing, Heide og Trier, og endelig fem Uger efter kom et Forlig i Stand, der har staaet sin Prøve gennem Aarene.

— — —

Under Trykket af den store Lockout i 1899 udarbejdede jeg et Forslag til Lov om Forebyggelse af Arbejdsstandsninger; det blev udtrykkelig sagt, at Forslaget kun vilde afgive Grundlinjer til en Lov; selve Forslaget blev fremsat i „Vor Tid“, et socialt-kristeligt Tidsskrift, som da udkom og støttede sig til en Kreds, hvoraf Professor, Dr. phil. Harald Westergaard, Overbibliotekar H. O. Lange, Biskop Ostfeldt, Dr. polit. H. L. Bisgaard var fremtrædende Medlemmer. Forslaget findes i No. 25, der udkom 20. September 1899.

Som Indledning til Forslaget skrev jeg, hvad der har fuld Gyldighed den Dag i Dag: „Samfundet er en Organisme — vel Jordens fuldkomneste —, og da den er den eneste, hvori vi Mennesker i de kultiverede Lande kan leve, gælder det om at gøre denne Organisme rummelig, saa der er Arbejdsplads for ethvert Menneske, der fødes, liberal, saa der er Rum for enhver Tro og Anskuelse, og retfærdig, idet vi erkender, at Samfundet ved sine Institutioner og Forhold er Indehaver af den højeste Magt.“

Saadan skrev jeg for 29 Aar siden, og det kan jeg staa ved i Dag. Og videre skrev jeg: „Enhver Borger maa i vort Samfund have en til en vis Grad personlig Frihed til at gøre, hvad han vil, arbejde eller lade være med at arbejde; men denne Frihed forskertses den Dag, da han krænker Trediemands Ret. Samfundsmaskineriet maa som alt andet Maskineri ikke knirke. Men desværre, vi ser, at Samfundet idelig gennemrystes af Stridigheder, idet to Grupper af Livets nyttige Myrer bekæmper hverandre ved alle „lovlige Midler“, ja man paastaar endog, at Arbejdsforhold er „et strengt personligt Mellemværende“, som vedkommer de paagældende og ellers ingen. Men dette er en grundfalsk Anskuelse. — — — Samfundet har Pligt mod den Enkelte, men den enkelte har ogsaa Pligt mod Samfundet. Samfundet (skrev jeg 1899) kan ikke med roligt Blod være Vidne til, at store Grupper Borgere fortrædiger store Grupper Borgere og foranlediger økonomiske Krige, der i og for sig er lige saa raa som Oldtidens Tvekampe og lige saa brutale som Middelalderens barbariske Krige.“ (Senere kom Verdenskrigen, der var vildere og grusommere end nogen hidtil kendt Krig.) I 1899 skrev jeg endvidere: „Og det maa blive en forhaandenværende Opgave at finde et Retsgrundlag, ud fra hvilket man kan dømme i disse Stridigheder mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Ikke alene at mægle og dømme, men ogsaa

hævde Dommen. Samfundet maa i dette som i beslægtede Samfund have Eksekutionsret for at hævde sin Myndighed.

Hvad det gælder om at slaa fast som Lov — hvad jeg ogsaa fremhævede stærkt i 1899 — er, at Samfundet, der sidder inde med den højeste Magt, maa ved valgte Institutioner have absolut Ret til at dømme og eksekvere sine afsagte Domme i Stridigheder mellem Arbejdsgivere og Arbejdere, uanset disses Antal og Størrelsen af Konflikten.

Men Rettergangen maa være hurtig og sikker, for kun derigennem kan man komme den brutale Krigsførelse til Livs, men hvordan skal man straffe den, som sidder en saadan Dom overhørig? Skal han miste sine borgerlige Rettigheder, herunder Ret til Borgerskab og Aldersrente? I hvert Fald: Samfundets Vilje maa være den højeste Lov. Efter Lockouten i 1925 skrev jeg:

Naar en Regering i et parlamentarisk regeret Land har Majoriteten mod sig, maa den gaa; naar Bestyrelsen i et Aktieselskab ikke kan faa sit Regnskab godkendt af en Generalforsamling, maa den forsvinde, naar en Rigsdagskandidat ikke kan samle Flertal, bliver han ikke valgt, og naar en Formand i en Fag- eller anden Forening ikke har Foreningens Medlemmer med sig, sidder han mellem to Stole.

Der blev under Lockouten (1925) stadig fremholdt, at Lyngsø var en Krigens Mand, der skubbete alle Forslag fra sig, han var Fredens onde Aand, han vilde Krigen for Krigens Skyld.

Nej, man tager fejl!

Han er netop en af Samtidens dygtigste Forhandlere. Og der er mange som han. Den danske Arbejderklasse har som andre Landes netop skabt udmærkede Ledere. De krigslystne Herrer er alle Steder i absolut Mindretal —

men de har alle den fine Næse, der siger dem, hvor Arbejdernes Flertal staar. De skal jo nemlig have Forslagene til Overenskomsterne vedtaget. Det er det, man glemmer. Visse Skribenter tror, at en Fagforeningsformand dikterer Betingelserne. Basta! Og saa har Arbejderne bare at vedtage det givne Forslag — men saadan ligger Sagen jo ingenlunde. Det er, som C. Berg i sin Tid sagde, „Talmajestæten“, der raader, Flertallet er den herskende Magt her som andet Sted i Livets Forhold.

Og hvis Hr. Lyngsie — for Eksempel — ikke er, hvor Flertallet er, eksisterer han ikke, saa sker der bare det, at saa er der en anden, som ved Flertallets Magt bliver den ledende Mand og Ordfører for Flertallet.

Og den næste Mand er villig!

I Reglen staar der en tre-fire Herrer, som maser paa for at komme til at sidde i Formandens Stol.“

— — —

Efter min Mening er det en sur Bestilling at tjene sine Kammerater, baade her og der. Kritik og Haan og Misundelse og andre Herligheder mangler der intet Sted. Og jeg har en Gang for en Del Aar siden hørt den Velkomst, som Lyngsie fik, da han kom med et Forligsforslag til Havnearbejderne. Han blev modtaget med en Orkan af Skældsord og Trusler, men fik paa Grund af sin Ro og Kraft Forliget vedtaget. Da jeg traf ham næste Dag, sagde jeg til ham: „Jeg er ikke blandt dem, der misunder Dem Deres Stilling, for jeg vil hellere gaa ind til Batty Seths Løver i Cirkus, end jeg vil staa til Nipsstævne paa Havnearbejdernes Generalforsamling.“

— — —

Da jeg ikke mindes at have set Arbejderpartiet som saadan omtale denne Bepispning, har jeg ment, at det havde sin ogsaa historiske Interesse at fremdrage den her.

N. NEERGAARD

1913.

Dante siger med Kraft:

Al jordisk Ros er kun en Vind, der vifter,
snart kommer den fra Syd og snart fra Norden
og skifter Navn, saa tidt den Hjørne skifter.

Folkegunst og Vælgernaade er et løst Grundlag at bygge paa. Og Politikerne faar det ofte at føle. Thi det gaar dem som Aviserne, de er kun fortræffelige, naar de gaar vore Ærinder og hypper vore Kartoffler. Konstitutionel Politik er vanskelig at drive, thi den skal baade være ideal og real. Og Vælgeren i den moderne demokratiske Stat er som Skyggepunktet paa Skiven af et Solur: det møder, naar der er Sol og smukt Vejr, men forsvinder, naar blot en Sky nærmer sig Men uanset dette bør vi ogsaa politisk bedømmende være varsomme, vi maa, som Emerson siger, være lige saa velvillige overfor et Menneske, som vi er det overfor et Billede, thi det giver vi dog den Belysning, vi kan skaffe det, for at det rigtig kan tage sig ud.

Imidlertid: Livet lærer os, at der er Statsmænd, som burde have været Brændehuggere, og Bondefangere, der burde have været Diplomater. Der er Røvere, som burde have været Generaler, og Officerer, der burde have været Spillemænd — men der kan ingen Tvivl være om, at N. Neergaard er paa sin rette Hylde, hvadenten han er Finansminister, eller han som i Efteraaret 1913 staar som Oppositionens Ordfører i Folketinget og prædiker Guds Landefred, indtil Forfatningskampens Enderesultat bliver en ny

Grundlov; for Neergaard er ikke af de Politikere, for hvem de politiske Programmer er Faner, der hejses ved Valgene, og som, naar disse er overstaaede, atter gemmes bort, fordi der er ingen, som spørger efter dem. Det, som i første Række gør, at Neergaard i Aar ligesom er blevet Danmarks politiske centrale Punkt, er netop hans historiske Troskab mod Fortidens Venstrepolitiks Hovedhjørneste, den lige og almindelige Valgret. Han ved med Rahel Levin, at det er Sandhed, naar han siger, at Fremtiden kommer os ikke i Møde forfra, men at den kommer strømmende bagfra over vore Hoveder — af Fortiden vil vi altid kunne lære Fremtiden at kende!

Naturligvis har Neergaards Løbebane været fuld af Hindringer og Vanskeligheder — men, siger Grundtvig, en Torn paa Livets Vej er langt at foretrække for Dødens Roser.

Og det vil Neergaard formodentlig ogsaa sige Ja til.

Ofte havde han Strømmen og Stormen imod.

Men han er ikke Vendelbo for ingen Ting. Han har Tid til at vente. Og det, en Politiker altid har mest Brug for, er vist Taalmodighed.

II.

N. Neergaard er født 27. Juni 1854 i Ugilt ved Hjørring, han er Søn af Sognepræst, Folketingsmand Peder Neergaard, der allerede døde Aaret før Krigen. Paa mødrene Side stammer han fra Familien Eibe. Neergaard blev Student 1872, Magister 1879 og Cand. polit. 1881.

Man sagde den Gang, at Neergaard studerede til at blive Minister, og han blev Minister, endda mange Gange.

Rigsdagsmand har han med en enkelt Afbrydelse været siden 1887 og repræsenteret Nakskov, Hørning-Hornslet, Ebeltoft og Randers Amtskreds.

Neergaard har været en flittig historisk og politisk

Skribent og Redaktør af „Tilskueren“ og „Aarhus Amtstidende“.

Men N. Neergaard kan faa Tid til meget; han har i en fortrinlig Grad beskæftiget sig med store og humane Samfundsopgaver. Han har været virksom som Forsikringsmand, han har deltaget i Kampen mod Tuberkulosen, han har været ivrig for Arbejderbeskyttelse, og han er Medstifter af og har hele Tiden været Formand for Selskabet „De hjemløses Venner“, der har hjulpet Tusinder af Fattige til rette. — Neergaard er tilmed en fremragende Historiker, der dog mere har lavet Historie end skrevet den, han er en brav Ven, en Mand, der endog i usædvanlig Grad er præget af Retsind og Sans for det retfærdige.

Nu og da, mener man, kan han blive træg og doktrinær, men det skyldes mere hans Uddannelse, der tager Hensyn til Teorier og Doktriner, medens Livet lærer os, at i Dagens Lys og Gerning er alle Teorier graa.

Og saa har Neergaard endnu en Dyd, en Borgmesterdyd: han er forsigtig, han kunde sige med mig, hvis han vilde:

Foragter ej din Fjende, vær varsom mod din Ven,
din Ven kan vorde Fjende og Fjenden Ven igen!

Og det er en udmærket Egenskab for en Politiker, der ikke gerne maa bruge for stærke Ord i Kampens Hede, hvad enten han staar paa Valgtribunen eller i Rigsdagen. Ofte har han under Konflikter været Mægler, men det er sin Sag at være det, fordi det altid er farligt at staa midt imellem kæmpende Hære — men paa den anden Side maa det være tilfredsstillende at naa et Resultat, i Særdeleshed i Tider, hvor Udviklingens Vogn er kørt fast.

Da jeg for nogle Aar siden var i London, kørte jeg en Dag med en Hestesporvogn, fyldt med velklædte Passagerer. Vi standsede i en afsides Gade; der holdt en Kulvogn paa Sporet. Kusken havde spændt fra. Hvorfor det

var sket? Aner det ikke. Vi ventede en Minut, to Minutter Men der kom ingen Kusk. Saa rejste sig i Vognen en flot Engelskmand i Silkehat, Diplomat, hvid Vest, graa Benklæder og storsnudedede Støvler. „Gentlemen,“ begyndte han, „lad os flytte Kulvognen; her kan vi ikke blive holdende.“ Og saa gik vi alle ud af Sporgvognen og tog fat i Kulvognen. Gentleman'en tog i Stangen, vi andre i Hjulene og i Bagsmækken. Og Vognen blev hurtigt flyttet.

— Go ahead! Aa, go ahead!

Og vi rullede frem igen med god Fart!

Der er ingen Tvivl om, at N. Neergaard adskillige Gange i den sidste Snes Aar har været den, der førte an, naar det gjaldt om at flytte Kulvognen (Hindringer af Vejen), naar Udviklingens Vogn var standset, og vi ikke kunde komme frem

Og det skal han have Tak for! Thi der er nok, der vil slukke Lysene — men der er kun faa, der vil tænde dem, og der er endnu færre, der vil pudse og ordne dem, naar de er ved at gaa ud — thi man risikerer at faa Stearin paa Frakken og en sort Plet paa den hvide Vest.

III.

Se saaledes skrev jeg (med en enkelt Rettelse) for 15 Aar siden, og jeg synes, at der ikke er noget at rette i det skrevne. N. Neergaard har haft det Uheld at sidde ved en tom Pengekasse, som han idelig maatte skaffe Mønt i, ofte ved nye Skatter og Laan. (Skatterne er jo mangedoblede under og efter Krigen. Min Biograf betalte i 1927 lige ved 100,000 Kr. i Bevillings- og Forlystelsesskat, og saadan er det lettere eller sværere overalt i alle Erhverv i By og Land).

N. Neergaard har været Finansminister i 6 Ministerier i meget vanskelige Perioder.

Personlig lærte jeg Ministeren at kende ved vort Sam-

arbejde for Selskabet „De hjemløses Venner“, hvor vi bistod ca. 10,000 fattige Mænd, og alle de Sager i Hundredevis, der i de 26 Aar vedrørte Fuglekærgaard, gik gennem hans og mine Hænder.

Paa dette Sted vil jeg sige N. Neergaard Tak for Samarbejde og Venskab i mere end et kvart Aarhundrede.

Ingen anden Mand har været mere for mig end han, at lære ham at kende var at faa sin Tro til Mennesker opretholdt og faa styrket sin Karakter. For mig staar N. Neergaard som et usædvanlig rettænkende Menneske, en af dem, der vil alles Vel — men han bærer ikke sit Hjerte paa Læberne, og han ejer ingen Honningtunge. Som Menneske er han højt hævet over de fleste af vor Samtid.

ETATSRAAD VILHELM HANSEN OG — JEG

D a n m a r k.

M e l.: Du danske Mand (livligt).

I Danmark er vor Fødestavn,
det er jo de danskes Hjem,
der fik vi Liv, der fik vi Navn —
der kæmper vi glad os frem!
Men hvor vi end skal være,
vi gør vort Land al Ære.
Vi holder Trit og Fodslag
:|: for Arne og Fædreland. :|:

Vi har et lille, dejligt Land
og handler i Fædres Aand:
Vi stræber frem, saa kækt vi kan
med Kraft og med aaben Haand.
Vi Dannebroke hylder,
vort Flag vi Ære skylder,
og Dag og Liv er herlig
:|: paa Mark under gylden Sol. :|:

Og Jubilaren hilser vi
med Taler og med Sang,
vi alle stemmer muntert i,
saa Ord af Hjerter sprang.
En Tak vi alle bringer,
mens Festens Hurra klinger,
til h a m, som var saa gavmild
:|: mod Kunst og mod Fædreland. :|:

Og vidt om Lande gik hans Ry,
 — til Vest, mod Nord og Øst —
 han blev en Hæder for vor By
 og kendt paa fremmed Kyst.
 I Dag vi til hans Ære
 med Fryd vor Tak frembære
 og holder Trit og Fodslag
 :|: til Gavn for vort Fædreland. :|:

Carl E. Simonsen.

(Afsunget første Gang ved Jubilæumsfesten paa Ordrupgaard 22. Maj 1921. Blev ændret Natten til 23. Maj og samme Aar sunget ved det Nordiske Møde paa Lyngby Højskole. Se 1. Bind).

Johan Herman Wessel har i „Kærlighed uden Strømper“ staaende en Arie, hvor der tales om en Brand, der er tændt i begge Ender Man kan sige noget lignende om Etatsraad Wilhelm Hansen, og det er for Resten ogsaa bleven sagt, om end paa en anden Maade, af daværende Forsvarsminister Klaus Berntsen ved en Banket, der blev givet, da Dansk Folkeforsikringsanstalts Bygning i Anker Heegaardsgade 13 blev indviet. Eksellencen udtalte sig omtrent saaledes til Ære for Wilhelm Hansen: Da den første Jernbane gennem Fyen førtes fra Nyborg til Strib, kom der et Par gamle Bønderfolk til et Jernbaneled, hvor de stod, medens det første Tog paa Banen bruste dem forbi og over Øen. (Jeg stod ved Middelfart Station og saa Toget, da det kom forbi — Jernbanen hed oprindeligt Dronning Louises Jernbane og blev indviet paa hendes Fødselsdag den 7. September 1865).

Og fortsatte Ministeren sin Fortælling: „Hvordan kan det mon gaa te, at de kan køre med alle de manne Vovne?“ spurgte Kone. „De ve je'tte,“ svarede Manden, „men nu da vi ska' te Mø'e hos Kristen Kold, ka' vi spørre ham om det.“ Og det gjorde Folkene. Den store Skolemand gav

dem en mere populær end oplysende Forklaring, han sagde nemlig, at Toget (Lokomotivet) gik, fordi der var Ild i det

— Og, sluttede Ministeren, vi kan ogsaa bruge Kristen Kolds Udtalelse her, naar vi ser hen til Etatsraad Wilhelm Hansen, for det er ogsaa en Mand med Kraft og Ild, en Mand, der har udrettet noget og gjort det tilsyneladende med stor Lethed."

— Ja, det er rigtigt, at der er Ild i Etatsraaden, men dermed er ikke alt sagt. Ingenlunde. Der er Arbejdslyst, Ærgerrighed, Vovemod, Samfundsfølelse, Kunstsans, aabent Sind, han har et kraftigt Haandelag, og saa er han et Sprogtalent, der kan tale sig gennem Evropa og Svensk med Svenskerne, og det er maaske det sværeste for en Dansker, da Sproget ligger vort eget saa nært. Derhos er Etatsraaden et energisk Menneske, en Anekdote fortæller det i et Træk fra hans Ungdom: Da han forelagde sin Plan om Oprettelse af Dansk Folkeforsikringsanstalt for Indenrigsminister Ludvig Bramsen, gennemgik denne Akterne og sagde derpaa: „Men der er jo ingen Oplysninger om Forholdene i Schweiz."

„Det er rigtigt," svarede den unge Wilhelm Hansen, „men de skal komme."

„Hvornaar?" fortsatte Ministeren.

„Jeg vil i Aften rejse til Schweiz efter dem."

Her har man Wilhelm Hansen i Renkultur — hvis man kan bruge det Ord. Derhos er Wilhelm Hansen en virkelig grand-seigneur, en Mand i større end almindelig Bondestil, en af de faa, vi nu har, da dansk Adel er det samme som dansk Sløjhed, herfra undtages dog nogle faa Adelige, hvis Navne det er overflødigt at nævne.

II.

Da jeg første Gang traf Wilhelm Hansen, var jeg kom-

men paa hans Kontor efter en skriftlig Indbydelse. Han ønskede, at jeg skulde redigere Dansk Folkeforsikringsanstalts Medlemsblad — en forfærdelig lang Titel, som jeg fik forandret til: D. F. F. A. Da jeg blev meldt, gik Etatsraaden mig rask i Møde, rakte mig sin Haand og sagde, at han ønskede, at jeg skulde redigere Anstaltens Medlemsblad. Det skal ikke være et Forsikringsblad i den Forstand, Ordet bruges, men det skal være et Blad, som har Forstaaelse af Forsikrings sagen — forøvrigt maa De skrive, hvad De vil.

Jeg sagde, at jeg var villig.

— Godt, fortsatte Etatsraaden, hvad skal De ha' for det?

Jeg nævnte en ikke ubeskeden Sum.

— Vi er enige, fortsatte Etatsraaden.

Hele Samtalen varede to Minutter. Det passede mig og — ham. Intet Vrøvl, ingen Viderværdigheder, kort og godt.

Hvad skal al den Snak til? Bedst ses det paa Rigsdagen! Rigsdagen burde i en kommende Samling vedtage en Lov paa tre Paragrafer: § 1. Ingen maa i en offentlig Forsamling tale længere end en halv Time. § 2. Den, der taler i længere Tid, skydes. § 3. Denne Lov omfatter ogsaa Kirkerne. Anm. Den, der har mere paa Hjerte, kan tale i næste Møde.

Men tilbage!

Dernæst blev Direktør Chr. Høyrup min Overmand, med hvem jeg skulde aftale det fornødne. Og vi to har i en Snes Aar haft et fornøjeligt Samarbejde, det samme gælder med andre af Anstaltens Folk: Direktør Aage Hostrup, Hans Jepsen, Kontorchef G. Hjorth, Bengtson, Lund m. fl.

Af og til har der været en Knude paa Traaden, det kommer der jo let — men ved gensidig Imødekommenhed er vi da kommen gennem Vanskelighederne, og jeg har adskilligt at takke Herrerne for. Bladet har jo været mig en

fremragende Talerstol — og i dette Blad gik i et Aarstid min Roman „Abraham Fournais“ som Føljeton.

Bogen er min mest læste. Den udkom første Gang hos Milo, saa i D. F. F. A. som Bladstof, saa udkom der en Udgave hos „Danmark“, senere var den Føljeton i Provinsblade og i mine egne Aviser.

III.

Etatsraad Wilhelm Hansen er en Mand paa rette Plads. Jeg har saaledes ved festlige Lejligheder set, hvorledes han ved Arrangementet tog omhyggeligt Hensyn til Anstaltens unge Damer, der rekruteres fra gode Hjem, saa de fik de rette Pladser — et godt Tegn paa en ridderlig Mand, og her blev han fortræffelig bistaaet af Direktørerne Høyrup og Hostrup.

Mange herlige og uforglemmelige Timer har jeg tilbragt i Etatsraad Wilhelm Hansens, hans Frues og Venners og Medarbejderes Selskab. Jeg vil her minde om Departementchef P. A. Jerichow (mit Bysbarn, alt for tidlig død), den vittige, slagfærdige Overretssagfører Chr. Winther, Aage Bramsen og Generallæge Ammentorp.

Jeg mindes mange glade Fester — for Wilhelm Hansen er jo en Festens Ven — som enten Etatsraaden eller D. F. F. A. har givet. Der var saaledes en Gang en Fest for M. Angot — „La populaire“ —, Paris. Franskmanden var en lille, mørk Kavalier med et udpræget gallisk Væsen og vist ret ubetydelig. Men Etatsraaden var som sædvanlig oppe og begejstret. Hvad skal vi synge? spurgte han mig under Bordet. Jeg svarede: Lad os synge: Der er et yndigt Land, Flyv, Fugl, flyv —, Jyden han er stærk og sejt og endelig: Den tapre Landsoldat.

— Det er godt, sagde Hansen og gav Musikken Besked. Naturligvis fik vi ogsaa Marseillaisen.

Første Tale blev holdt af Jerichow, der mindede om det

800-aarige Venskab mellem Danmark og Frankrig, der havde holdt helt, fra Biskop Absalon havde studeret i Paris, og til Dato (før Verdenskrigen). Etatsraaden talte paa flydende fransk og længe for M. Angot. Derefter talte andre, og jeg bragte en Hilsen fra danske Skribenter, der skyldte Frankrig saa meget, jeg behøvede bare at nævne nogle Forfattere: Molière, Victor Hugo, som jeg mente havde skrevet Verdens bedste Roman: Les misérables, der straks ved dens Fremkomst i 1862 udkom paa ti Sprog. Vi stod ogsaa i Gæld, mente jeg, til mange andre: Scribe, Voltaire, Lamartine, Chateaubriand, Beranger og hvilke Navne, der nu i en snæver Vending faldt mig ind: Goncourt, Maupassant, Dumas, Paul Féval, Zola og ikke at forglemme Honore de Balzac og Pierre Loti.

Og Franskmanden synes lykkelig — de Navne, jeg havde anført, kendte han, selv om han ikke havde vendt en Side i de omtalte franske Forfatteres Bøger.

Morsomt var det at iagttage Franskmanden under Af-syngelsen af den gamle Soldatersang: Den tapre Landsoldat — thi da det et Par Hundrede Mand stærke Kor sang: Hurra, Hurra, fo'r den tapre Franskmand sammen, saa haard Konfekt var han ikke vant til.

Han bare smilte — M. Angot — og klappede i sine Hænder, meget stilfærdigt, han talte ogsaa, men det blev kun til et ærbødigt: merci!

Efter Bordet kom Franskmanden galant og takkede paa den franske Litteraturs Vegne med et: Merci, Monsieur! Jeg spurgte ham saa: Speake you English? Han rystede paa Hovedet. Og da jeg ikke talte Fransk og han hverken Dansk eller Engelsk, var Samtalen hurtig endt. Men sæt, at M. Angot til Punkt og Prik havde kunnet Engelsk, saa havde han nok snart mærket, hvor tyndt mit Kendskab var til det Sprog, for hvad man ikke som ung nemmer, glemmer man forbavsende hurtigt, naar man kommer op i Aarene.

Nej, Etatsraad Wilhelm Hansen kan! Kan han ikke klare sig med andet Sprog, kan han bruge Kunstsproget Volapück, der jo, hvis jeg har forstaaet det rigtigt, er et Sammenpluk af forskellige Hovedsprog, og dem kan han

Her vil jeg sige rent ud, at det er en Opmuntring, en Fornøjelse, en Oplevelse at lære en Mand som Wilhelm Hansen at kende!

IV.

22. Maj 1922 var det 25 Aar siden, Dansk Folkeforsikringsanstalt stiftedes. Om Formiddagen mødtes Medarbejdere, Kolleger og Venner for at ønske Jubilaren til Lykke. Min Tale var sikkert den korteste, der blev holdt: „Jeg ønsker Hr. Etatsraaden til Lykke og takker for de 10,000 Kr., jeg som Løn i Aarenes Løb har hentet i Hovedkassen, jeg takker for behageligt Samarbejde og for de mange festlige Timer, jeg har tilbragt i Deres Selskab.“

Om Aftenen var der stor Fest paa Ordrupgaard, der blev festet i den store Malerisal. Statsminister N. Neergaard havde Fruen til Bords. Der blev holdt mange udmærkede Taler. Statsministeren var usædvanlig munter, og Etatsraaden straaledede, det er en Mand, der forstaar at være Vært!

Endelig maa jeg da ogsaa huske at fortælle, at min lille Sang, „Danmark“, ved den Lejlighed første Gang blev sunget, under Akkompagnement af Gardehusarernes Musikkorps.

— — —
Efter at have redigeret Anstaltens Medlemsblad i næsten 20 Aar fratraadte jeg efter eget Ønske og med fuld Honnør.

ET MÆRKEAAR

Aar 1928 blev et rigt Aar for Etatsraad Wilhelm Hansen. Først arrangerede han en fransk Udstilling i Glyptoteket, hvorom jeg skrev i mine egne Aviser:

„Det blev en stor Sejr for Etatsraad Wilhelm Hansen og — fransk Kunst. Endelig tre Sale Mesterværker; her kan vore unge Malere dog faa at se, hvorledes der skal males.

Af Mariner saas ingen, af Landskaber forholdsviis faa og af disse Malerier var der intet Billede, som gjorde et stærkere Indtryk paa os, de franske Malerier med Motiver fra Mark og Skov og Vej mangler festlige Farver — men hvor herlige er ikke de mange Portrætter og Genbilleder! Underligt er det at se verdenskendte Billeder af Malere som Delacroix, David, Meissonier, Corot og Millet — den sidste er den, hvis Billeder ejer et eget, hemmelighedsfuldt Trylleri som nu „Angelus“.

Der hænger det ægte og originale Maleri, ikke ret stort, ikke stærkt i Farven, ikke fast tegnet, Figurerne staar i Aftenskæret, naar Skyggerne bliver lange, Farverne er dæmpede — men hvad er det for et uforklarligt Trylleri, der er over Arbejdet og faar vort Hjerter til at banke, det er jo kun et lille Billede i en gammel Guldliste? Men det er det Trylleri, som er hele og halve Millioner værd, hvad saadanne Malerier koster, og som ikke lader En i Ro. Man kan ikke, hvis man har Interesse for Kunst, gaa ligegyldigt gennem disse Sale, der skildrer Mænd og Kvinder og Episoder af Frankrigs Historie. Naturligviis undgaar man ikke Napoleon, hverken den første eller den tredje, de og især Napoleon I er quand même alligevel en Forgrundsfigur i fransk Tankegang og Kunst.

Men se Udstillingen — ofrer Kronen, den koster, og gaa glad og fornøjet bort efter dette lille Vue over virkelig fransk Kunst.“

Derpaa fulgte Udstillingen af dansk Kunst i Paris med fremragende danske Arbejder fra Jens Juels Tid til vore Dage. Og endelig skænkede Etatsraad Wilhelm Hansen en hel stor Malerisamling til Sverige, hvorom det hedder 17. Juni 1928:

„I Anledning af Hs. Majestæt Kong Gustafs i Aar indtrædende 70-Aars Fødselsdag har Etatsraad Wilhelm Hansen besluttet at realisere en Tanke, han i længere Tid har haft under Overvejelse, nemlig den at give et Bidrag til Nationalmuseumsafdelingen af dansk Malerkunst, dels for paa denne Maade at yde Museet og dets Ledelse Anerkendelse og Tak for dets Interesse for dansk Malerkunst, dels for at vise sin personlige Taknemmelighed for al den Venlighed og Forstaaelse, som han gennem mange Aar har kunnet glæde sig ved fra svensk Side. —

Samlingen omfatter følgende Kunstværker: To Malerier af P. C. Skovgaard, et af Vilh. Kyhn, to af Viggo Johansen, to af Th. Philipsen, to af Michael Ancher, et af L. A. Ring, et af Johan Rhode, et af Julius Paulsen, et af Anna Ancher, et af Fritz Schyberg, et af Johannes Larsen, et af Niels Holsø og en Tegning af Th. Philipsen.“

DEN BERØMTE BOG OG — MINE BØGER

DER er dem, der ikke bryder sig det ringeste om en Bog, og der er dem, der som Abraham Lincoln vil gaa flere Mil for at laane en Bog. En Bog kan blive en Oplevelse, der kan give Tanker, Farver og Fest og kaste Regnbuens Glans over Livet. Bogen har sin Berettigelse, hvis det er rigtigt, hvad Biskop Martensen sagde, at Livet skal leves for dets aandelige Indholds Skyld.

Bogen kan ogsaa gøre Nytte — men naturligvis ogsaa Skade — ved sin Tendens. Jeg tænker paa Harriet Becker Stowes Bog: „Onkel Toms Hytte“, der satte Liv i Arbejdet for Negerslaveriets Ophævelse i Amerika, hvilket foranledigede den store Borgerkrig mellem Nord- og Sydstaterne i 60'erne og ligesom banede Vej for en ny Tid.

Og mange Bøger har haft en stor Gerning at øve. Jeg tænker paa en lang Række russiske Bøger, der undergravede det gamle Regime under Czarerne. Eller man kan pege paa franske Bøger, før den store Revolution, der mere end noget andet fældede det gamle Kongevælde i Frankrig.

Man kan tænke paa finske Bøger, der tappert holdt den nationale Følelse oppe i Finlands russiske Slavedage.

Ja, der er mangan en Bog eller Bøger, der har været Banebrydere for en ny og stor Tid, baaret Udviklingen frem og præget Menneskers Sind. Jeg tænker paa de Bøger, som udgør Grundlaget for alle Jordens Religioner. Saa tidt bar et Hjem det hele Land — ingen har som

Bjørnson præget et helt Folk: Norges Befolkning ved Sang, ved Noveller, ved Dramaer. Og hvad har Henrik Ibsen, Tolstoj ikke betydet for Nutiden! Gennem Aarhundreder er Grækerne og Shakespeare og Goethe og mange andre blevne læste. Slægt efter Slægt har de beriget og løftet op over Dagen og Vejen.

Hvad har ikke Holberg været for det danske Folk; som den ude fra kommende saa han Skavankerne, og Lynstraalen Søren Kierkegaard og Profeten Grundtvig, en Storskikkelse i dansk Litteratur. Ved Siden af ham bliver en Række Forfattere bare nogle smaa Grinebidere, der leger med Perlestikkeri og et Puslespil.

Jeg kan glæde mig over at have skrevet en Bog, „Det daglige Brød“, der blev Grundlag for et Selskab, der i Aarenes Løb hjalp 10,000 fattige og hjemløse Mennesker. Samtidig med min Bogs Udgivelse — der fremkom efter et Ophold i England — oprettede Præsten Jacob Walnum i Leikanger i Norge en lignende Forening, der nu ejer et Gods, en stor Arbejderkoloni og seks Børnehjem for hjemløse Børn, hvilke Ejendomme med Inventar har en Salgs-værdi af 1½ Mill. Kr.

For nogle Aar siden saa jeg i en Avis Carnegie udtale: „Naar De sover, arbejder Deres Annonce.“

Bevares, det samme kan man jo sige om en værdifuld Bog!

Den har sin Gerning at gøre — naar den har forladt Bogtrykmaskinen.

Selv en Bog, der har ringe eller ingen Værdi, har noget at fortælle os, thi den meddeler os, hvordan en Bog ikke maa være skreven. Og adskillige Bøger kunde saa udmærket godt undværes.

Men her maa jeg ogsaa sige, at er der rundt om i Landet mange Bogelskere — saa er der en uhyre Mængde Mennesker, der aldrig har gennemlæst en Bog. Læst den,

som den skal læses med Eftertanke og Omhu, hvorved det fulde Udbytte naas.

Georg Brandes har en Gang med rette sagt til mig: Du maa hellere læse en Bog ti Gange end læse ti Bøger. Naa, den Udtalelse smager paradoksalt, men der er noget om det.

Men een Ting er afgjort, at jeg hjemme har en norsk Tidskriftrække, som jeg idelig gennempløjer og finder Guldkorn, hver Gang jeg pløjer.

Thi Mennesker glemmer saa meget.

Og der maa være Sammenhæng i Tilværelsen — derfor læs med Udbytte og til varig Glæde de Bøger, De har fundet gode at læse.

Men lad Makulaturen ligge!

Man ser med Aars Mellemlum, at et eller andet Blad udsender Ønsket om at vide Navnene paa f. Eks. de ti bedste Bøger.

Hvis en saadan Opfordring udgaar fra England, vil man finde, at i Svarene fra Publikum er der peget fortrinsvis paa engelske Bøger, udgaar Opfordringen fra Tyskland, vil man finde i hvert Fald Halvdelen som tyske Bøger og saadan videre i hvert Land.

Hver So synes bedst om sine egne Grise.

Undersøger man nu den ret store Litteratur, vi ejer fra den græske, romerske, jødiske og nordiske Oldtid, og vi kan tage Middelalderen med, og spørger, hvorfor hin eller denne Bog er bleven klassisk, saa maa man, hvis det er en skønlitterær Bog, sige, at det skyldes det rent menneskelige i den. Vi kender alle Dantes: Den guddommelige Komædie paa 100 Digte. Den har 600 Aar paa Bagen og kan med Udbytte læses i Dag. For Samtiden var den en levende Bog, for os er den en Skildring af middelalderligt Liv og Tro. Til og med skildrer den en yndefuld Kærlighedshistorie, der ender, hvor Himlen al Tid er blaa.

Dantes Bog er skrevet paa Terziner. Og saa er der endda dem, der mener, at det at kunne skrive er ingen Kunst! Ikke uden Interesse er det, at det gamle Eksemplar af Dantes Bog paa Universitetsbiblioteket er læst højest forskelligt af dem, der har søgt den gamle Italiener. Første Bog: Helvede er meget læst. Anden Bog: Skærsilden mindre læst og slidt og tredie Bog: Himmerige er næsten hverken slidt eller læst. Saadan læser mange Bøger, de humper gennem Begyndelsen, gaber, naar de naar Midten af Bogen, og lægger den til en Side, hvis de ikke foretrækker at læse den sidste halve Snes Sider for paa en nem Maade at finde Afsløringen af Mysteriet, som en Bog al Tid er.

Som de allerfleste af Verdens Stormænd var Dampmaskinens Opfinder, James Watt, en ivrig Læser, og han siger med Grund: „Endnu har jeg ikke læst nogen Bog, jeg ikke har haft Udbytte af. Har jeg ikke høstet Lærdom, har jeg dog høstet Glæde og Adspredelse.“ Og i sin høje Alderdom kunde Watt huske og fremsige Digte, og han var en glimrende Fortæller og vilde ganske sikkert under andre Forhold kunnet blevet en god Forfatter. En Bemærkning: Der er ingen Tvivl om, at der er et nært Slægtskab mellem de store Opfindere og de store Forfattere, thi det at skrive en Bog eller opfinde en Maskine er ikke saa forskellige Ting, som man tror.

En Roman eller et Drama er jo som oftest et meget indviklet Maskineri, hvor alle Scener eller Kapitler skal passe sammen som Hjul i en Maskine.

II.

Hver Bog som hvert Menneske har sin Skæbne, og den undgaar ingen, om end man stritter imod. Jeg skal her dvæle ved tre Bøgers Skæbne. Den første er Henry Georges Bog: Fremskridt og Fattigdom. Henry George var paa det

Tidspunkt, da Bogen kom, en Mand, der skrev Bøger og udgav Aviser, som ingen læste.

Det er jo en trist Skæbne!

Men saa drog han fra U. S. A. til London for at virke i sit Kald.

Saa snart han satte Foden paa Englands Jord, blev han anholdt som sigtet for en Forbrydelse, samtidig stod der i The Times en aldeles knusende Kritik af Bogen, der jo rokker ved Grundværdierne, men Alverden saa straks, at naar The Times ofrede den en tre-fire Spalter, saa var det ikke nogen ubetydelig Bog, der blev anmeldt.

Selvfølgelig var Henry George ingen Forbryder. Og da han gik ud af Arresten, var han en b e r ø m t Mand, som alle Aviser Jorden over skrev om.

Og hans Bøger og Artikler blev oversat paa alle Sprog, i hvert Fald i Europa og Amerika.

Maa jeg fortælle en anden Historie om en Bog?

En polsk Student boede paa et Hotel i Berlin, hvor han da læste i Henry Sienkewits Bog „Que vadis“ og glemte Bogen i Værelset, da han rejste. En tysk Student, der kunde Polsk, var den næste Gæst, der fik det Værelse, Polakken havde haft, og han læste Bogen, gik til „Berliner Tageblatt“ med den og anbefalede sig som Oversætter; som Prøve paa Bogen medbragte han to Kapitler. Bogen blev antaget som Føljeton, og der blev betalt Forfatteren et betydeligt Honorar.

Da The Times saa, at Berliner Tageblatt lancerede en ny Roman og et nyt Navn, traadte det engelske Blad i Forbindelse med det tyske Blad.

Og Henry Sienkewits Bog blev købt, og som Bog eller Bladstof gik den Verden over.

Og Henry Sienkewits fik sin Verdensberømmelse.

I mine Øjne er den en ret naiv Bog. Og jeg er aldeles vis paa, at den danske Forfatter N i e l s H o f f m e y e r s

Bog „Babylon“, der i sin Tid udkom hos V. Pio, er en lige saa god eller en endog bedre Bog end Que vadis!

Men som sagt, Bøger har deres Skæbne. Niels Hoffmeyer er ikke verdensberømt som Polakken. Og „Babylon“ er ikke udkommet i svimlende store Oplag, som Polakkens Bog er det, her i Landet, vist nok i flere Oplag og paa forskellige Forlag.

Men det er svært at være Forfatter, især naar man som jeg kun har Interesse af at s k r i v e Arbejderne!

Salget er mig ligegyldigt.

H e r er altsaa en Fejl i min Karakter. Jeg har over 200 korte Historier liggende, der har været trykt i danske, norske, amerikanske, svenske og finske Blade, Hefter og Aviser — men jeg har aldrig tilbudt noget Forlag disse Arbejder.

Min første Bog, „Skærver“, blev helt og holdent slugt af et dansk-norsk Blad „The Scandinav pacifik“ i Californien — uden et Glimt af Honorar.

Forfattere som en Mængde andre Kunstnere kan faa Lov til at gøre en Bunke gratis Arbejde.

Og jeg har gjort min Del af Arbejdet.

III.

Hvilken er Danmarks berømteste Bog? Er det en af Georg Brandes' Bøger eller en af Holbergs Komedier? En af Grundtvigs? En af Søren Kierkegaards? En af Oehlen-schlæggers? En af Jeppe Aakjærs? En af Skjoldborgs? Eller en af Steen Blichers eller en af Paludan Müllers? Eller maaske en af Pontoppidans?

For det er da vel ikke Ordbogen eller Kraks Vejviser eller Den blaa Bog?

Man kan sige, at vi fra før Folkevisernes Tid og til Dato har en udmærket og rig Litteratur, hvoraf naturligvis store Partier nu er antikverede. Selv Digterkongen Adam

Oehlschlægers Bøger er, paa en fem-seks nær: Hakon Jarl, Axel og Valborg, St. Hans Aftens Spil og Alladin — allerede forældede. Visse Bøger er som visse Uhyrer ikke til at overvinde. Friskest staar i mine Øjne af den ældre Litteratur: Holberg, Heiberg, Steen Steensen Blicher og H. C. Andersen.

Der er tre Ting, som i mine Tanker bærer en Bog. Det er: Fantasi, Følelse og Fornuft.

H. C. Andersen siger mange træffende Ting — ogsaa om Forfatterskab, vil man anvende hans Sentenser paa det.

Han siger, at „Krop skal der til“ for at leve, og det er rigtigt, en Forfatter maa have det saadan, at intet menneskeligt er ham fremmed. Hans Hukommelse maa være et Arsenal, hvorfra han henter sine Vaaben paa givet Sted og Tid, naar han har Brug for dem.

Han siger, at en Forfatter maa have Fantasi, for ellers gaar det ham som Manden, der vilde være Digter inden Paaske, „men ikke kunde hitte paa noget“.

Men, siger H. C. Andersen, i Digtet om Zombien:

Man kan eje Kunstens Snille —
men der skal et Hjærte til.

Og uden det faar man en Række Arbejder, maaske der er klare og kloge, men som ikke griber Menneskenes Sind mere end en Logaritmetabel.

Sven Hedin maatte gaa til Thibet for at finde det Materiale, han havde Brug for.

Fridthjof Nansen maatte over Grønlands Indlandsis.

Knud Rasmussen maatte op Nord for Thule.

Kipling maatte til Indien.

Pierre Loti til Japan.

Mylius Erichsen til Grønlands Østkyst, og inden han fik Stoffet samlet, døde han.

Ja, og mange fandt intet, selv om de rejste nok saa

langt! Thi det gaar med Forfattere, som det gaar i Ægteskabet, der er som i de spanske Værtshuse ikke mere, end hvad man selv medbringer.

Og der skal meget Stof til!

Men naturligvis, man kan laane sig frem. Det har Holberg, H. C. Andersen og mange andre gjort. Hvad siger ikke Svenskeren Atterbom:

Vergil han stal från Homer,
Tegner från Oehlschlæger —
men jag har gjort mycket mer,
for jag har stålet, hvad jag eger!

Det, jeg synes er saa stort hos Henrik Ibsen, er, at han kun har laant saa lidt hos andre, selv om man kan pege paa visse Forbilleder og Modeller — men det bruger jo alle!

Naar jeg skal pege paa Danmarks berømteste Bog — Smagen er jo vidt forskellig —, saa vil jeg nævne H. C. Andersens Eventyr. Han er i hvert Fald den navnkundigste danske Forfatter, og det er lettest at pege paa ham, da han er død. Paa min Væg hjemme hænger et Fotografi af den Statue, der er rejst for ham i Chicago. Det er vel den eneste Dansker, der i Udlandet har faaet sit Monument. Det skulde da være Tygo Brahe i Prag.

Maxim Gorki fortæller i sine Barndomserindringer, at han som Barn ved Volgas Bredder laa og læste H. C. Andersens Eventyr, der viste ham en hel ny og stor Verden.

Dr. Arthur Christensen fortæller, at han traf Eventyrene midt i Persien.

Visse Eventyr: „Den grimme Ælling“, „Nattergalen“, „Det er ganske vist“, „Ole Lukøje“ o. s. v. — hører absolut til Verdenslitteraturens Perler.

General Rye fortæller i sine dansk-tyske Breve til sin

Kone, at ved en Herremiddag paa en stor Gaard under Krigen oplæste en Oberst Eventyr af H. C. Andersen.

Og det paa et Tidspunkt, hvor H. C. Andersen endnu ikke var i Vælten, og hvor Forholdene i Landet ikke indbød til Idyller

Og jeg vover at paastaa, at H. C. Andersen har skrevet Danmarks mest berømte Bog: De vidunderlige, almenmenneskelige Eventyr.

Thi disse Arbejder er alle baarne af Grundpillerne: **Fantasi, Følelse og Fornuft.**

IV.

Og nu mine Bøger? Der var en Gang, hvor jeg i fire Aar — ganske vist uden synderlig Energi — søgte et Forlag, men saa udgav jeg paa Forlaget Danmark i 1914 seks Bøger, der blev trykt hos Egmont Petersen, der 30. December 1914 afgav følgende Erklæring:

Paa given Foranled meddeles Dem herved, at Deres Bøger:

Abraham Fournais — Den lille Kylling — Dagens Helt — Thi kendes for Ret — Huset Thorbjørnsen — Konsulens Børn —, der er fremstillet for Kunstforlaget Danmarks Regning, er trykt i et Oplag af 80,000 Eksemplarer hver.

Med Højagtelse.

Senere bad jeg om to Serier Bøger hos Kunstforlaget Danmark — men fik følgende Svar:

København, 11.—8.—20.

Hr. Carl E. Simonsen, Vanløse.

Vi har modtaget Deres ærede Skrivelse, men vi kan desværre ikke sende Dem de ønskede Bøger, da disse helt er udsolgte, tegner

Med Højagtelse.

Dette Bogsalg er sikkert et af de største, der nogensinde har fundet Sted i Danmark, Norge og Sverige.

Mit første Arbejde blev trykt i Nordstjernen 7. Juni 1887.

Ferier har jeg aldrig kendt. Ligge og drive i fjorten Dage ved en Strandbred vilde for mig være en Straf. Men rejse! Mest holder jeg af det aabne Landskab, de jyske Lyngbakker, Norges Fjelde og det store Hav. Hurtig blev jeg færdig med Alverdens Museer og Samlinger. Af Musik kan kun det bedste — helst Kirkemusik — glæde mig. Sportskampe og Væddeløb har jeg ikke en eneste Gang overværet. I Teatret kom jeg nu og da i en Snes Aar — men aldrig senere. Jeg er altsaa ret ensidig. Bedst var jeg tilpas, naar jeg næsten uden Søvn arbejdede af fuld Kraft. Gik jeg omsider til Ro, arbejdede Underbevidstheden for mig. De tidlige Morgentimer var alle Dage min bedste Virketid. Mange Dage, især om Foraaret, saa jeg Solen staa op. Og som de gamle Haner gik jeg gerne tidlig i Seng — jeg har aldrig siddet og galet længe om Aftenen.

Min første lille Bog — Skærver — er fyldt med Selvmord, og i 1915 skrev jeg en Række lystige Viser. Da jeg var 40 Aar gammel, gav jeg mig til at lære Engelsk, men for hver engelsk Glose, jeg fik banket ind i min Bevidsthed, glemte jeg et dansk Ord, hvorfor jeg snarest muligt maatte holde op. I mit 60. Aar lærte jeg mig at skrive paa Maskine, og det gaar storartet; men jeg lærte aldrig at „digte“ paa den, hvad nogle kan.

I 1912 udgav jeg en god Bog med slette Billeder: Under Huset Glyksborg, der bl. a. havde følgende Medarbejdere: Klaus Berntsen, Johannes Hage, A. C. Meyer, Laura Kieler, C. E. Cold, Ørn, Skjoldborg, Johanne Meyer, Jens Thomassen, Gnudtzmann, Ludvig Dyrberg, Vidar Bruun, Arn-skov, Lomholt Thomsen, Harald Westergaard.

GREVINDE ADELINE SCHIMMELMANN

DØD NOVEMBER 1913

DA jeg første Gang traf Grevinden, var hun lige kommen ud af Oringe Sindssygehospital. Redaktør Jul. Schiøtt (Nordstjernen) bad Henrik Cavling og mig om at skrive noget om Grevinden i Bladene, vi maatte tage os af hendes „Sag“. Grevinden boede den Gang i et Pensionat paa Nørrevold.

En Aften ringede jeg paa, hvor Grevinden boede. En kær, gammel Skipper lukkede op, holdende en Sct. Bernhardshund i Halsbaandet. Skipperen førte mig derpaa gennem et Værelse, hvor der sad en smørrebrødsspisende Negermatros og tre Dreng, som Grevinden havde fisket op i Tyskland, og hvoraf den ene var — ikke mindre end en forskudt Hertugsøn (!). Jeg kom ind i en af en gul Standlampe oplyst Sal, hvor Grevinden høj, blond og sortklædt sad. Hun rejste sig og gik mig venlig i Møde, idet hun takkede mig inderlig, fordi jeg kom. Grevinden ønskede, at jeg i mit Blad skulde skrive for hende og mod Familien og Kommunehospitalet. Vi tog Plads under Standlampen.

Grevinden fortalte mig om Hospitalets dunkle Stuer, Søm i Maden, de vanvittiges Skrig, den myndige Professor Knud Pontoppidan med det hvide Kalkansigt om Livet ved det tyske Kejserhof, om Kejser Wilhelm I og Kejserinde Augusta, hvis Hofdame hun havde været, om Prins Wilhelm — den nuværende Kejser uden Land, om

det danske og det meklenborgske Hof (Christian IX havde givet hende, der var Comtesse, Titlen af Grevinde) Hun fortalte om den strenge Moltke, Otto von Bismarck, hvis Fader festede, sang og drak og lod skyde Geværsalver over Bordet, naar Landsherrens Skaal blev drukket Og jeg forstod, at der her nu og da maatte trækkes fra — hvis det sande Billede skulde komme tilsyne; men for et muntret Blad, der ikke tog Verden altfor højtidelig, var Grevinden Stof og Sensation.

Grevinden var en Del forskræmt, og hun viste mig en lille Pistol, næppe i Stand til at dræbe en Spurv, hvis den overhovedet lod sig bruge dræbe nogen med den kunde hun ikke, hverken sig selv eller andre, men den var brugt som et Argument for Betimeligheden af hendes Indespærring. Grevinden lod mig ogsaa læse nogle frygtelig naive Digte, nærmest rimede gudelige Traktater. Min Sammenkomst førte med sig, at jeg skrev nogle medlidende Artikler om hende, hvad ogsaa andre Blade gjorde, men uden egentlige Ræsonnementer. Og fordi hun gik med en rusten Pistol, var der ingen Grund til at tro, at hun vilde dræbe sig selv eller andre. Grevinden var aldeles ikke blodtørstig, hun var en gammel Jomfru, der ikke i rette Tid var blevet gift, paa visse Omraader grænseløs naiv og paa andre Felter saa verdensklog som nogen. Og fordi hun digtede daarlige Vers, var hun ikke kvalificeret til Daarekisten. Og naar der stadig gaar saa mange halvfjollede omkring, var der ingen Grund til at spærre hende, den fine, noble og godhjertede Adelsdame, inde.

Hvordan hun var før Oringe — aner jeg ikke.

Nogle Dage senere opfordrede jeg hende til at holde et offentligt Foredrag om sin Skæbne. Foredraget holdtes i Goodtemplarnes Sal paa Sveavej. Og efter nogen Vægning mødte hun en Aften. Hun havde aldrig offentligt talt Dansk. Hun kom ledsaget af Skipperen, de to Studenter, hvoraf

den ene var den senere saa kendte Carl Bratli. Lokalet var fyldt til Trængsel. Jeg præsenterede Grevinden for Forsamlingen. Man rejste sig, klappede i Hænderne og var bærede over det fine Besøg.

Grevinde Schimmelmänn begyndte usikkert og famlende, hun var ved at opgive det Hele, men saa greb jeg hendes venstre Haand og hviskede: „Fortsæt!“ — mit eget Valgsprog. Jeg sufflerede. Og Grevinden talte videre. Hun talte om de glimrende Dage ved det tyske Kejserhof, om de fattige Fiskere paa Rügen, hun havde hjulpet ud af Drik, Lediggang og Raahed, hun talte om Bønnen som en Magt, der hver Dag gav hende det daglige Brød. Hendes Foredrag var ganske kort og meget hjerteligt — hun hilstes med livlige Hurraraab.

Efter Foredraget var der Kaffebord, hvor det gik lystigt til, og hvor en Taler, Sophus Rasmussen, endog forfalskede Historien for at kunne prise Familien Schimmelmänn.

— — —

Da jeg ud paa Natten kom hjem, fortalte min Hustru (Hulda Claville), at hun af Grevinden havde faaet en Broche, hvori der var mejslet en Kejserkrone og et W, en Gave fra den gamle Kejser, som hun skulde omsætte til Fordel for en fattig Kunstmaler, Sigvald Kristensen, hun havde mødt paa Sveavej. Jeg modsatte mig bestemt Omsætningen af Brochen og gav ikke efter, hele Natten gik med en heftig Disput herom. Samtalen endte med, at min Kone lovede i Vidners Nærværelse at ville tilbagelevere Smykket tillige med en stor Buket Blomster, hvad der ogsaa skete.

Grevinden kom den følgende Søndag og med hende kom de tyske Børn. Grevinden traf mig i Skjortærmer, læsende paa en Sofa.

Jeg undskyldte min Paaklædning, og Grevinden smilte. Grevinden skændte paa mig og sagde til mig, at naar

hun vilde give sine Smykker til de fattige, maatte jeg ikke lægge mig imellem jeg var jo ikke hendes Formyndere, kun hendes kæmpende Ridder, for Resten havde hun nu solgt Brochen og givet Pengene til en fattig Urmager

Jeg hørte stærk Støj paa Trappen, gik derud og saa, at Grevindens Tjener — en Neger — stod og spyttede Folk i Hovedet. Jeg fik gjort en Undskyldning og halede Negeren ind i Lejligheden. Grevinden kom til, skændte paa den sorte, unge Mand og mente, at jeg burde spærre ham inde paa et — Domestikværelse!

Grevinden talte igen om Brochen, hun havde jo bare handlet, som Jesus vilde have handlet: „Thi hvad skal jeg med overflødig Gods!“

Senere talte hun i Metodistkirken, hvortil hun fik Adgang ved mine gamle Venner: Pastor C. V. Duckert (død 1928) og Forstander S. Udsen (senere i Hjællelse, død 1927). Derpaa drog Grevinden ud over Landet, fulgt af Dhr. Udsen og Duckert.

En Dag købte hun Skonnerten „Duen“, der havde tilhørt Prins Valdemar. En Dag stod vi tre Venner paa Skibet, indbudt af Grevinden, der nu vilde ud at missionere i Alverdens Havne. Skibet laa i Frihavnen. Vi blev artigt modtaget og indbudt til The i Kahytten. Som vi bedst sad, hørte vi en Trampen paa Dækket.

— Hvad er det, raabte jeg, faar De Heste om Bord, Deres Naade?

— Ak nej, jeg vil holde Møde for Havnearbejderne!

Vi fulgte Grevinden op paa Dækket, og jeg tog Sæde paa et Skylight. Grevinden gik hen mellem Mændene og gav dem alle Haanden. To Frelserpiger sang. Og den gamle Skipper med Sct. Bernhardshunden kom med en stor Zinkbalje. De tyske Dreng og Negeren bragte tre Spande frisk Vand, Grevinden hentede Sukker, Citroner og Appelsiner. Grevinden smøgede sine Ærmer op og kvasede

Frugterne ud i Vandet. Den gamle Skipper, Negeren og Drengene kom med Kopper og Glas og en stor Slev — og hun kunde faa Kulmændene til at drikke Sukkervand. Haha!

Men hun var køn, som hun stod der i Aftensol og som en anden Rebekka gav de tørstige at drikke. Da alle havde fundet et Sæde, tog hun Ordet og talte om Frelseren, der var kommen for at redde Sjæle ud af Satans Klør. Om dette kunde hun tale — en hel Jeanne d'Arc at se paa! Og saa gik Rejsen ud i den vide Verden. En Skotte, meget rig, kom en Dag til mig og spurgte, om hun var legitime født. Jeg mente, at hun var ægte nok, men man kunde ikke maale Grevinden med en almindelig Alen. Naar hun i en engelsk Bog fortæller, at hun fik Brød paa Hospitalet med Jernpløkker i, saa skyldtes det ikke Professor Pontoppidan, for det er jo Bagernes Bestilling; jeg har i gamle Dage baade set Sækkebaand, Skraatobak og Glasskaar i Brød. Men det er længe siden — nu om Dage maskinælted al Brød, hvad der hygiejnisk er udmærket.

Hvem var egentlig Grevinde Adelina Schimmelmänn?

Hun var en Sønnesønssønndatter af Lehns greve Heinrich Carl Schimmelmänn, født 13. Juli 1724 i Pommeren. 1761 kom han til Danmark og blev Herre over Finanserne. Han efterlod sig et Grevskab, Plantager i Vestindien, 11 Millioner Kroner og en tom Statskasse. Han var en Samler — men h u n var en Spreader, der med begge Hænder østede ud af de Penge, hun kunde faa Fingre i. Og det var ikke faa.

Om Grevindens Omvendelse skriver den tyske Gejstlige Otto Funche: „Det var i Februar 1886 i Architechthaus i Berlin, at jeg ved en saakaldt Theaften traf Grevinde Schimmelmänn. Jeg gik i mit Foredrag ud fra, at Vorherre kan forvandle Hakkelse til Guld — men frem for alt svang jeg min Svøbe over den Lediggang af saa mange Fruer og

Frøkener i de højere Stænder. Netop disse var talrigt repræsenterede i Architecthuset, og det har altid været mit Princip at tale for eller imod dem, der er nærværende. Lige foran mig sad dengang en Dame paa omtrent 30 Aar, med en fornem Holdning, som særlig vakte min Opmærksomhed. Jeg saa, hvorledes hendes Ansigt af og til skød Lyn. Da jeg havde endt min Tale, forestillede hun sig for mig som Grevinde Schimmelmans, Hofdame hos Keiserinde Augusta, som siden den Tid jo ogsaa er hedengangen.

Hun fortalte mig under stor Bevægelse, at hun, næsten endnu et Barn, 18 Aar gammel, var bleven bragt til Hoffet, men at hun som Hofdame havde Frihed til at komme og til at gaa. Hendes Fader havde Godser i Danmark og i Holsten og ønskede ikke, at hun bandt sig. Hun havde nu i 13 Aar været ved Hoffet; men al Glans og Velleved havde ikke kunnet tilfredsstille hendes Hjertes Tomhed og Længsel. I Aften var det blevet hende fuldstændig klart, hvor intetsigende og hensigtsløst hendes Liv hidtil havde været, og at hun maatte gøre noget energisk, som kunde komme hendes Medmennesker virkelig tilgode. Det glædede mig naturligvis, at mine djærve og simple Ord havde haft en saa god Virkning; men jeg stolede ikke meget derpaa. Ærligt tilstaaet, antog jeg hele den Rørelse for en smuk bengalsk Ild, som snart vilde slukkes i Hofluften og intet efterlade. I Reglen er der ikke noget varigt hos dem, der er saa lette at begejstre. Allermindst troede jeg paa Hofdamer — Daare, som jeg var. Men om hendes Mentalitet ved jeg i Grunden intet.“

Normal i den Forstand, Ordet almindelig tages, var hun ikke. Under andre Forhold var hun maaske en Charlotte Corday eller en Jeanne d'Arc.

Sine sidste Aar tilbragte hun paa Slottet Frideriksstein ved Rhön, en 1000 Meter høj Bjergmasse mellem Floderne Fulda og Werra i Nederfranken i Bayren.

Hun oplevede ikke Verdenskrigen.

NORSKE REJSER — DIGTE OG EVENTYR

1914.

MAN kan rejse paa Landkortet, hvad mange og jeg gør om Vinteren, det er det billigste, eller man kan virkelig rejse pr. Damper eller Jernbane, pr. Bil eller Flyvemaskine, og det er det bedste, hvad der er sagt mange vingede Ord om. Uden at sige noget nedsættende om andre Lande har jeg helst villet rejse i Norge — jeg har været der tre Gange. Jeg har været i Højjældene, paa Hardangerjøklen og naturligvis i Oslo og Bergen, Evropabyen i Norge. Jeg har været paa Frognersæteren og forbi det kendte Fjeld, hvori der er hugget et stort O og et stort W til Minde om et historisk Møde mellem Kong Oscar og Kejser Wilhelm II. Hakon VII er nu Konge over et stort Vidunderland, hvoraf jeg kun har set en Brøkdæl, men nok til at blive imponeret.

Vi farer med Jernbanefart mod Finse ved Hardangerjøklen, ad en Bane, som har kostet 63 Mill. Kr., hvor hver Meter, der er bygget, har forøget Norges Statsgæld med 600 Kr. Bergensbanen har 178 Tuneller hugget gennem det massive Fjeld, Banen snor sig mellem smilende Egne, over Vasdrag og gennem det barskeste Vinterlandskab, endda vi er der ved Midsommertid. En ung Frue, vi kører sammen med, er vildt begejstret, hun ved bogstavelig ikke, hvad Ben hun vil staa paa. Og er det saa underligt?

Vi faar jo den ene Skønhedsoplevelse efter den anden, Landskabet skifter ustandselig Karakter: Vi kører gennem

Birkelunde med graa Stammer og grønne Kniplingslø, mørkegrønne Fyr med røde Stammer, og saa bliver alt mørkt, vi jager gennem en begsort Tunnel under Sus og Bulder. Vi passerer under Hallingdalen i et broget internationalt Selskab, der tales Tysk, Engelsk, Svensk, Dansk og naturligvis Norsk. Toget trænger sig nu ind i den norske Højfjeldsnatur, og vi er rask paa Vej mod Hardangerjøklen, hvor Henrik Ibsen i sin Tid opstillede sin „Iskirke“ og lod Præsten Brand forgaa.

Men Dagen er dejlig frisk, Himlen er klar, og Solen bager mellem de mægtige Fjelde. Men Egnen bliver vildere og barskere. Ingen Fugl ses, kun en enkelt Ravn Vi hastar mod Kulderegionen Træerne bliver mindre og mindre, der ses kun Dværgbirk og Fyrbuske, Men som vi kommer frem, forsvinder disse ogsaa. Man siger mig, at nu vokser her kun: Skjærsoten, Bjærgfrue, Rynkevidje, Reinblom, skotsk Primula og Isranunkel, og saa kommer den evige Sne Vi er i Finse, efter at have passeret og er i helt Polarlandskab uden at komme til Polen. Egnen om Finse er tilsneede Fjelde og en islagt Sø, og vi er oppe paa næsten 4000 Fod — sammen med os er en Del Danske, der imellem et Par unge Fruer i Silke og Laksko midt i denne Sne- og Isørken. Paa Hotellet træffer vi et internationalt Selskab af den Karakter, som man uden at være heldig kan møde allevegne, hvor de store Rejselinjer gaar.

I en Rejsebog har jeg skrevet:

Men da vi kommer paa det store, flotte Hotel, møder vi det internationale Selskab, der er allevegne, saa under Afrikas brændende Sol, saa paa Oceanflyverne, saa i Cannes og saa her i den evige Sne.

Dette Selskab synes al Tid paa Rejse.

Saa sidder det ved Spillebordet i Monte Carlo, saa fanger det Laks i Sørfjord ved Bergen, og saa løber det paa Ski paa Hardangerjøklens Snemarker.

Det er aldrig i Ro.

Se der: En ung tysk Malerfrue!

Hun gaar her paa Finse Hotel: I Laksko og Silkestrømper, bærer brungraa Fløjsknæbukser og sort Silkeliv, mange Smykker og det sorte Haar sat op i moderne Pariserfrisure.

Hun skriver paa Maskine.

Ja, hun digter maaske — hvem ved det!

Finse er Sne og Sne.

Uden Ski er man en hjælpeløs Person.

Men der er jo fem Skiløbere, de glider over Finsesøens Is og mod Jøklen, de begynder som store Karle, men forvandles hurtigt til vandrende Semikolonner, til fem Prikker, til Sneen helt tager dem, og vi ikke mere kan se dem.

I Fremmedbogen skrives:

U d e at se
den evige Sne,
vinterligt Øde,
ikke Fugls Føde.

I n d e vi le
ad den evige Sne:
Aabne Arme,
sommerlig Varme.

O, Vidunderland,
hvor Sne staar i Brand,
hvor Natten er Dag,
og Dagen er lang!

O, Vidunderland!

Og i Pejsestuen er der helt hyggeligt, i Kaminen brænder Baal, og en engelsk Miss træder en „liden“ Blæsebælg for at faa Ilden paa Pejsten til ret at flamme. Vi ser ud over

det store Landskab, vi prøver at gaa til Fjelds, men vort Fodtøj passer ikke til at gaa i Myre og paa Fjeld og i den evige Sne — vi standser snart ved en Fjeldknaus.

Og nu kommer ogsaa Toget fra Kristiania, foran Lokomotivet er en Sneplov; man er klar til at møde alle Sneeventualiteter selv paa en straalende Midsommerdag mellem Højfjeldene!

— — —

Vi forlader Finse med den evige Vinter og drager gennem den fem Kilometer lange Gravehalstunnel (et Ingeniørmesterværk) og Kong Sverres Pas (Skar) til det yndige og al Tid smilende Voss. Hauchs Billede passer endnu. Man hører ganske vist ikke Huldren mere — Lokomotivet har fløjtet hende bort, men ellers? Landskabet er det samme som i Tidens Morgenrøde.

I Rejsebogen staar der:

„Vi har 20 Gr. Reamur i Dag.

Svalerne kredser i store Sving over vore Hoveder, Vossevandet flommer over sine Bredder, Løvetandsflugt flyver i Luften, Frugttræerne blomstrer, Myggene danser — men uden om Vossevangen ligger mægtige Fjelde med snekronede Tinder: Lørmehørgen, Hangaren og Graasiden, alle omkring 13—1400 M. o. H. høje.

Fra mit Arbejdsbord, hvor jeg skriver dette, kan jeg se den Fyr, som Ludvig Holberg, da han var Huslærer hos Præsten i Voss, plantede. Den er fredet ved et Rækværk og en rundløbende Bænk. Og bag Fyrren ses det røde Træhus, hvori han boede, da han opholdt sig her. Huset er saa gammelt som Fyrren. Man undrer sig iøvrigt over norske Træhuses Ælde. I Kristiania er Stavkirken, der har set adskillige Aarhundreder, bevaret, i Bergen ses endnu Hanseaternes Træhuse, og her i Voss ses Norges ældste Træhus, og det er meget, meget ældre end Holbergs Bolig: Fimmeloftet.

Bag det røde Træhus — Præstegaarden — ses som Mellemgrund det store Vossevand, der i Dag ligger som et glat Spejl, hvori vi ser Billedet af den prægtige Baggrund, det faste Fjeld: Graaside (1303 M.).

Straks om Morgenen gaar fire Danske til „Brejdblik“ og drikker Kaffe.

Vi gaar gennem Fyrretræsskove og over en Bro, der hænger over en sort, svimlende dyb Afgrund, hvor Fossen syder og skummer. Vi møder norsk Foraar: Blomstrende Æble- og Kirsebærtrær, Blaabærris, Enebærbuske, Blinkeløv, Rødgran og mange Steder den kødædende Plante, man blandt Gartnerne i Danmark kalder Vibefedt.

— — —

Jeg sidder nu nede ved Vossevandet, jeg hører Fossene durrer, svært Tømmer driver forbi, baaret af en Strøm, der gaar en Meter pr. Sekund, jeg hører Præstens Ko, thi Bjælden klinger, naar den gaar — og foran staar en gammel Kærring, hun er som en trind Bylt Klæder at se, og trods den brændende Sol har hun et stort Sjal om Hovedet.

Som hun staar der, den gamle Kærring, ligner hun en Tegning af Louis Moe, den norske af alle Nordmænd — jeg har tidt troet, at hans Kunst laa vel langt ude i Karikaturen — men nej, ingenlunde, hans Troldkarle kan man godt faa at se paa Bryggerne i Bergen og hans Kærringer i Landsbygderne.

Der er meget stor Forskel — ogsaa i det ydre — paa Land- og Bybefolkningen i Norge.

— — —

Hvor er det dog varmt!

Thermometret viser i dette Øjeblik — ret over Middag — 24 Grader Reamur.

Men trods Varmen i Dalene ligger den evige Sne uanfægtet paa Fjeldene, ganske vist er der en Del, der tør hver Dag, for Elven flommer over, men Snekronen paa Graasiden formindskes ikke, saa vi kan se det.

BERGEN

1914.

Vi er i Norges eneste virkelige Evropaby: Der ligger Bergenshus, der Haakonshal, der Tyskebyggen med de ret høje Træbygninger, som alle vender Gavlen til Gaden. Bergen var i mange Aar en af Hansetidens faste Stæder til fælles Gavn.

Ved Tyskebyggen ligger der en stor ny Bygning, hvorpaa der staar skrevet en Række Bynavne, og over disse er de paagældende Byers Vaaben anbragt. Huset hedder Købmandsstuen. Og Aarstallene er: 1480—1712—1912, og videre læses: London—Riga—Brygge—Hamburg—Bremen. Den første Bygning stod altsaa i 232 Aar, medens den næste kun stod i 200 Aar. Og hvortlænge vil saa denne nylig rejste Bygning blive bevaret? Bynavnene paa Muren fortæller os, hvem Bergenserne handlede med i de gamle Hansedage.

Det er det store Havfiskeri, der bærer Bergen, det er Skibsfarten, som giver Penge til Byen.

— — —

Det er Nat!

Stille, lys Nat i Bergen, lysere end nogen anden Nat, vi hidtil har levet.

Vi bor paa Tyskebyggen, Skibe lader og lossere, kommer og sejler, Dampere og Nordlandsskøjter med Vikingesejl. Her er Liv og Bevægelse. Og der gøres megen Støj. Dampfløjterne skingrer Døgnet rundt. Det er Nat. Og Damperen „Ivar Aasen“ skal af Sted. Den ligger klemt inde mellem Baade og Dampere, og den har svært ved at komme ud. To sindige Færgemænd anbringer en Trosse paa en tøndelignende Bøje. Dampskibet strammer Tovet, Skruen gaar rundt i Vandet, men „Ivar Aasen“ er, som sin Navne var det, en stridig Herre, han vil ikke ud fra Bolværket. Agterstavnen søger Land. Men nu ser vi gen-

nem den lyse Nats Trylleskær, at tre sorte, skæggede Troldkarle, der stod i Halvskyggen, kommer frem for at hjælpe Kaptajnen ud af Bergens Havn. Troldkarlene tager med haarde Hænder fat i Agterstavnen, og de skyder stille Skibet fra Bolværket, men da det kun gaar smaat, kommer flere Troldmænd fra Halvskyggen dem til Hjælp. Og „Ivar Aasen“ glider ud paa det sorte Vand, der er glat som poleret Marmor; den lille Skude svinger om Tøndebøjen, medens Dampfløjten hyler, saa det gjalder i Fjeldene

Og ude paa det sorte Marmor ses Skibe, der kommer; de bærer gyldne, røde og grønne Sole og stævner alle mod Bergens Havnekajer

I Rejsebogen staar der:

Der er Lyrik over Bergen!

Vi er i den norske Uge, og i alle Vinduer og fra mange Hjem flages der.

Det er Jubilæumsaaret, et Hundredaars Minde fejres. Der festes hver Dag, synges og holdes Tale. Der rejses Mindesten for dem, der var med i 1807—1814. Og vi ser Kong Christian VIII og Kong Haakons Billede i alle Boghandlervinduer, i alle Aviskiosker, paa alle Hoteller, hos alle Høkere

Leve Norge!

Og Flaget vajer paa Fjeldhytter og Sætere, fra Skibe, de offentlige Bygninger, de røde Gaarde, de lysegrønne, de lysegule Huse.

Der bruges megen Maling i Norge, mange stærke Ord i Blade og paa Møder.

Der spilles meget.

I Bergen to Gange om Dagen: Middag og Aften. Vi hørte en Aften et Drengeorkester, som udelukkende spillede norske og danske Melodier.

Og tilsidst: Nationalsangen, der er uopslidelig.

Se, saadan saa Bergen ud 1914 — men hvilken Rolle kom Byen ikke til at spille under Verdenskrigen. Man kan med et stort Ord sige, at her gik Vejen fra den østlige til den vestlige Halvkugle. Bergen, der ligger centralt og ved isfrit Hav, burde have været Norges Hovedstad.

— — —

Iøvrigt er det maaske Stedet her at henlede Opmærksomheden paa, at jeg allerede i 1. Bind af dette Arbejde har skildret min for mig saa betydningsfulde Rejse i Norge 1905 og just, da Unionen mellem Sverige og Norge sprængtes, og hvor jeg 8. Juni havde en meget interessant Samtale med Norges da mest betydende Mand: Chr. Michelsen fra Bergen.

— — —

Morsomt var det i 1920 at finde ikke saa faa af mine Bøger og træffe Nordmænd, der havde læst dem. Nu købes der næppe mange danske Bøger i Norge, medens norske Bøger har et stort Marked i Danmark. Det er det fremmede Stof, der interesserer os — men Nordmændene er for Tiden sig selv nok, Peer Gynt har mange Landsmænd, gamle Henrik kendte dem fra først til sidst!

Men hvor er Norges Natur rig, stor og imponerende, mest og bedst set fra Hav og Fjord!

O, VIDUNDERLAND —

Bergen, Juni 1914.

O, Vidunderland, hvor Sne staar i Brand,
hvor Natten er Dag, og Dagen er lang,
hvor Birke og Fyr staar i Søskendefavn,
og Fossene jubler: O, Norge, dit Navn!

O, Vidunderland, med graabrune Fjeld,
der bærer mod Himlen den evige Sne,
hvor Skuderne glide for Vikingsesjl,
og Søen er sort, og Bredden er stejl.

O, Vidunderland, med den strømmende Elv,
 hvor Birken sig pynter med Kniplingeslør,
 hvor Granen han knejser paa mosgroet Sten,
 og Vidden endnu har sin Ørn og sin Ren.

O, Vidunderland, hvor Stavkirken staar,
 som tappert den stod gennem Hundred' af Aar,
 hvor Ungdom er sund og frisk som din Luft,
 og Rosen endnu har sin daarende Duft.

O, Vidunderland, hvor Piger i Elv
 selv skyller og banker sin blændende Vask,
 hvor gammeldags Snitværk og Kunst har sit Bo,
 og hvor der er Plads for Elskende to

SVENSKESMUGLERE VED DEN NORSKE GRÆNSE

Aastorp, 24.-6.-1920.

Kære Bess!

I Frederikshald kom jeg i Kupé med fire svenske Smuglere, der med godt norsk Sølv skulde over den svensk-norske Grænse ved Kornsjø. De drak tappert af en Flaske „Kunjak“, de for 40 Kroner hemmeligt havde købt paa Banegaarden i Kristiania. Hver Gang, de tog Proppen af, lugtede det, som om de aabnede en Dør til et Apotek. Det var vel Nafta og Sprit, de drak. Flasken var omhyggelig pakket ind i brunt Karduspapir. Da vi kom i Nærheden af Kornsjø, fik de travlt med at gemme noget i store, krøllede Papirer. De gik ud og ind af Kupéen og havde saa travlt; hvad de foretog sig, blev jeg ikke straks klar over. En af dem havde en Dreng med sig, der ogsaa var med i det store Spil at snyde det norske Toldvæsen, for det forstod jeg omsider, at det gik ud paa.

Og saa kom Tolderen.

Men nu var de fem svenske Herrer Søsmænd, for det oplystes senere, at det var de, uskyldige som smaa, hvide Lam.

Tolderen gik grundigt tilværks. Grovt tiltalte han dem, og med Omhu gennemrodede han deres Pakkeniliker. Stor Støj blev der over et Par nye Støvler, da Norge har Udførselsforbud for Fodtøj. Men det gled. Da Tolderen var borte, kom Pasmanden og stemplede vore Pas. Vi var over den norske Grænse.

— Saa, sagde den ene Svensker, det skal vi have en Sup paa.

Proppen kom af Flasken, og Apotekerlugten fyldte Vognen.

— Vil Du smage? spurgte man.

— Nej Tak, jeg drikker intet.

Men de drak!

— Du kan faa Lov at smage den anden Flaske!

Atter kom en Prop af en Flaske, denne Gang var det rent Kogesprit, maaske tilsat med Vand.

Jeg ved det ikke, for jeg smagte det ikke.

Drikkevarerne blev nu hældt op i Glas, der blev hentet ude i den lange Korridor.

Og saa kom Sølvet frem.

Det havde ligget ude i Korridor og W. C., indpakket, saa det hele saa ud som mange Pakker sammenkrøllet Madpapir. Hvor mange Penge i Sølv der var, ved jeg ikke. Jeg tror ogsaa, at Drengen var med i Spillet, men da jeg var utilpas og i ringe Grad mobil, blev jeg ikke klog paa den Rolle, han spillede.

— Hvor har Du dit Sølv, spurgte saa En og saa mig fast i Øjnene, for Du er vel ingen Forræder.

— Nej, jeg har kun Sedler!

— Hvad bestiller Du da, naar Du rejser?

— Jeg samler paa Historier!

— Samler Du paa Historier!

Hahaha!

Hvor de lo.

— Godt, sagde den mest talende, saa skal Du ved alle Jævla ogsaa faa en Historie af mig.

Mægtig Jubel. Og atter kom Proppen af Medicinflasken. De drak. Og en af Slyngherne fortalte saa sin Historie: Der var en Gang en Jude (Jøde), der var paa Rejse. Og saa kom han til et Vand, hvorover der laa Is. Og i hvor vel at Moses har forbudt Juderne at gaa paa Isen, gik han dog derud og faldt igennem. Det saa en Præst, som saa løb ud paa Isen med en lang Stang i Haanden for at redde Manden. Og Præsten spurgte: Er Du en Jude?

— Ja, svarede Jøden i Vandet.

— Tror Du paa Jesus, Du, Jude?

— Nej, svarede Jøden.

— Tror Du paa den hellige Aand, Jude?

— Nej, jeg gør ikke, det!

— Hvem tror Du da paa?

— Jeg tror paa den evige Gud!

— Det er godt, svarede Præsten, saa skal Du ogsaa dø i denne Tro!

Og dermed puttede Præsten Juden med Stangen ind under Isen, hvor Juden døde.

— Se, det kalder jeg for en Historie, og naar Du kommer til Danmark, kan Du skrive henne op. Og sig dem, at den Historie har Du faaet af en ærlig svensk Sømand.

Thi for ham var Smugleriet ikke en Forbrydelse, men en Bedrift.

Det var disse Smuglere en Glæde at fortælle Smuglerhistorier. Saa havde de snydt Toldvæsenet paa Ceylon, saa i Hamborg, saa i London og nu paa den norsk-svenske Grænse.

Da jeg var daarlig, fik jeg en hel Bænk til at ligge paa, da jeg ikke kunde sidde, og en af de svenske Smuglere krøb op i Nettet for at skaffe mig Plads. Og saa rullede vi St. Hansnat ned gennem Bohuslehn, og snart faldt jeg i

Søvn, og jeg sov trygt et Par Timer. De svenske Smuglere var borte, da jeg vaagnede, og med dem det norske Sølv.

DET EVIGE LAND

(Fremsagt af Generalsekretær, Pastor Ingvald B. Carlsens Frue ved Børnehjemmet Lillegaardens Fest i Eidanger 20. Juni 1920, skrevet samme Dags Morgen).

Paa min Strejfen om i Norge
kom jeg ogsaa her i Dag,
hvor jeg føler mig beskyttet under Norges kønne Flag,
og kom under gæstfrit Tag.

Det er gaaet mig som Barnet,
det, som ikke havde Hjem —
under Lillegaardens Vinger fandt jeg ogsaa varsomt frem,
fandt som det en Dør paa Klem.

Rundt i Norges gamle Rige
gøres meget stort og godt,
og de ædle vil jeg prise, som os bygger Fremtids Slot,
fint og yndefuldt og flot.

Modtag en beskeden Hilsen
fra det gamle Broderland —
Danmark, med de skønne Kyster, Hilsen fra et Folk, en Mand,
som er „glad i Norges Land“.

Paa min Strejfen om i Norge
kom jeg ogsaa hid i Mag —
mange gode Minder binder mig til Norges unge Dag —
lad os tage Fællestag

Mere se paa det, der samler,
end paa det, der skiller ad.
Paa den gamle Nordbostamme er vi hver for sig et Blad —
og forstaar hverandres Kvad.

GUD velsigne gamle Norge
og min egen Fædrestrand,
her vi love, vi vil virke for et bedre Fædreland:
Jeg vil blive bedre Mand!

Naar vi gør det Løfte alle,
gaar vi glade To og To,
til vi naar til bedre Egne, hvor vi alle lever fro
som eet Folk af Aand og Tro.

HJEMLØSE —
ERFARINGER JEG HAR GJORT VED ARBEJDE
MELLEM DEM I 26 AAR

ET rigt Materiale har staaet til min Raadighed, gennem Aar har jeg studeret det og føler nu min Afmagt til at behandle det — for jeg har daglig taget fejl, baade af Personerne og af deres Forhold, om end jeg alvorligt stræbte efter at handle korrekt og rigtigt; men det er meget svært at være Forsyn for andre. Thi man glemmer, at det ikke er Vareballer, hvorom der er Tale — men Mennesker med sære og vrang Meninger, Eventyrere, gode Mennesker, over hvis Virksomhed Udviklingen har slaaet en Streg, hvorved de er kommet ud af deres Bane, — Personer, der ofte er kommet trekantet ind i Tilværelsen, tilmed belastede med egne Skavanker og maaske en ond Arv fra tidligere Slægtled, Undermaalere i en eller flere Henseender. De ved godt, hvad der er rigtigt, men de vil saa nøddigt gøre det. Eventyret lokker, de digter sig ind i en Verden, som ikke har noget med Virkeligheden at gøre, de lægger storartede Planer, men deres Skibe stranded, naar de møder den første Vanskelighed. Og de søger Trøst for Nederlaget, de har lidt, paa Steder og ved Midler, der kun forøger deres Besvær og Lidelser. Mange er i ædru Tilstand klar over, hvor det bærer hen, men de mangler Vilje og Kræfter til at følge en fornuftig Vej. De siger, at Skæbnen vilde det ikke anderledes, — de glemmer, at ethvert Menneske, der lever, ikke maa være en Sæbeboble, der sejler med Vinden, til den brister. Men at enhver — til en vis Grad — er sin egen Lykkes Smed. Naturligvis

kan det være svært at vinde med, og Udviklingens Vogn kører hver Dag Mennesker ned; der findes stadig Mennesker, der males til Mel i Livets Malstrøm. Men det er et Menneskes første Pligt at leve det længst mulige og udrette det mest mulige til Samfundets Gavn og Trivsel. Og en vis stræbsom Egoisme er, naar den ikke antager en styg, umenneskelig Karakter og en utaaelig Arrogance, ganske sund og mandig. Derfor er i manges Øjne en Indbrudstyv, der kan sin lumpne Bestilling, mere tiltalende end en jammerlig Betler. Jeg glemmer aldrig en Udtalelse af en Fængselspræst. Han sagde: „N. N. er en slem Bedrager, — men jeg kan godt lide ham.“ Thi vi maa være varsom i vor Dom og endelig erindre, at vi er alle Jyder for Vorherre.

Og at der ofte kun er en ringe Gradsforskel paa den Forbrydelse, der straffes, og den, der frikendes. Og man glemmer at bruge den samme Alen overfor andre, som man bruger overfor sig selv.

— — —

10,000 Sjæle! Det lyder af noget, — men lad os straks bekende, at det kan vi ikke magte, og det behøves heller ikke, thi de ti Tusinde er som graa Mus at se; men vi vil se paa Typerne, de, som giver det hele Liv og Karakter, og der vil vi møde mange interessante Fænomener, hvis Skæbne kan give os et Indblik i Forhold, vi ellers ikke faar Lejlighed til at kende.

Thi hvormange af os har mødt fire Barnemordersker paa en Eftermiddag?

Hvormange af os har trykket en Indbrudstyvs Haand?

Hvormange kender af Udseende en rigtig moderne Røver? Eller en Morder?*

* Kendt to: Hans Mathisen (Hvalfangeren), Mordet i Vallensbæk Plantage, og Rokambole, Mordet i Schacksgade 7.

Vi kender alle en Betler, men hvem kan finde Sandhedens Kerne i et Væv af hans sorte Løgne?

Ak, der lyves, bedrages, stjæles, myrdes hver Dag. Der er dem, som synes forudbestemt til ikke at kunne andet. Der er andre, som i et givet Øjeblik tog skæbnsvangert fejl og derfor maatte bøde i mange og tunge Aar, — er det ikke Napoleon den Store, som siger, at der er et Øjeblik i ethvert Slag, hvor det hele afgøres, hvor det enten gaar til Sejr eller Nederlag. Og som det gaar i Krigene, kan det gaa i Menneskenes Liv — et Fejlgreb, en Forbrydelse, og det bødes der for i mange Aar, hvad kun var en stakket Glæde

Men der er dem, som sikkert hellere vil stjæle sig frem end redelig ernære sig. Der var en Voldsmand og Røver, der en Gang sagde til mig, da jeg vilde yde ham en Understøttelse: „Jeg modtager ikke Almisser, jeg hugger, og der er nok at hugge af!“

Naa, man skal ikke tage for højtideligt paa saadan en Udtalelse, for adskillige praler stærkt af Kræfter, de ikke har, og af Bedrifter, de aldrig har udført og heller ikke havde Mod til at udføre. Nogle er religiøse og poetiske Naturer; men det er oftest kun Fraser og Rimerier, de lever paa. Min Erfaring giver mig den Opfattelse, at de fleste ligger, som de har redet. Mange kaster Skylden for deres Liv og Skæbne paa Samfundet, og Samfundet bliver ogsaa hver Morgen godt gennembanket, — men Samfundet er, som mange Damer, bedre end sit Rygte.

Nej, saa er der mere Grund til at lægge nogen Vægt paa Slægtsarv og først og sidst paa individuelle Tilbøjeligheder.

De fleste mangler Fremsyn, de lever for næste Time og tænker ikke paa Fremtiden, de er saa letsindige og tror, at alt klarer sig efter deres Ønsker; de regner ikke med Hindringer og styrter blindt af Sted uden at tænke paa indgaaede Forpligtelser eller givne Løfter.

Mellem de 10,000 har jeg kun truffet to Jøder og faa Kvinder. Jøderne er ædru Mennesker, og de har let ved at finde sig tilrette, de har en ganske fortrinlig Tilpasnings-evne, de erobrer sig en Position blandt alle Folkeslag og i alle Riger; kan de ikke leve som Matadorer, hvad de helst vil, gør de et hvilket som helst Arbejde, blot det ikke ligger over deres Kræfter. Og i Reglen har de som unge faaet en Gerning lært — thi Talmud siger: „En Fader, der ikke sørger for, at hans Søn faar noget lært, lærer ham at tigge“, og Tiggeri og Tyveri er, som vi ved, nær beslægtede.

— — —

Og her er vi ved Sagens Kerne: thi naar det gik mine 10,000er ilde, var det, fordi de enten var daglig Ven af de stærke Drikke eller ikke havde faaet noget ordentligt lært eller havde faaet lært et Erhverv, der stærkt var paa Retur eller helt havde ophørt at fungere.

Men der var naturligvis mange andre Grunde, der havde været medvirkende. Og atter peger mine Venner paa Slægtsarv, Familieforhold, daarligt Helbred og mange andre Aarsager.

Svært har mange ved at tilpasse sig. En Landbo forvandles ret hurtigt til en Københavner: Politibetjent, Postmand, Sporvognsfunktionær, Lagerarbejder, — men at forvandle en Københavner til Statshusmand eller Landarbejder, Fodermester o. s. v. regner jeg til det næsten umulige, om end det i et enkelt Tilfælde kan lade sig gøre.

— — —

Mange bliver ogsaa af formaaende Slægt og Venner hjulpet rent forkert. En Mand indenfor Rangklasserne beklagede sig over en Søn, der havde voldt ham megen Sorg. „Hvad har De gjort for ham?“ spurgte jeg. — „Jeg har to Gange fuldstændig ekviperet ham med Klæder, givet ham hundrede Kroner og sendt ham til Søs.“ Ak, det var

jo, som om man vilde give et lille Barn en skarp Kniv at lege med! Thi den unge Mand brugt de hundrede Kroner i den første Havn, han naaede, og lod Skibet sejle fra sig. Da han saa stod ene og uden Penge i et fremmed Land, maatte den danske Konsul tage Affære og sende den unge Mand til hans Hjem, — hvor Faderen saa igen maatte betale for alle Sønnens Daarskaber.

Samfundets Ambulance har modtaget ikke saa faa af velstillede Familiers Børn; thi ogsaa disse Familier har deres Byrder, selv om de er ude over økonomiske Vanskeligheder.

Et andet Forhold vil jeg ogsaa gerne pege paa. Af de 10,000 var ganske sikkert ikke 5 pCt. gifte. Ægteskabet er en mægtig Støttestav, — dertil kommer det naturlige Udvalg, da Kvinden paa Forhaand v r a g e r alle Undermaalere og nødig knytter sin Skæbne til en Mand, der er uden Erhverv, ikke har lært noget, og som ikke er helt ædruelig.

Mange af de 10,000 var fraseparerede, da Kvinden uden større Sorg forskød en Mand, maaske fordi hun syntes bedre om en anden eller fandt, at den Mand, hun ubetænksomt var bleven gift med, hverken egnede sig til at være Mand, Forsørger eller Fader.

Hvad man ingenlunde bør bebrejde Kvinden!

II.

NOGLE LIVSBILLEDER

Hvis man kan tale om et fælles Grundtræk hos de 10,000, jeg har mødt i disse mørke Egne, er det en vis hjerteløs Egoisme: Tyveri af Forældres Sparepenge, Ødelæggelse af et Hjem, som vedkommende en Dag var med til at stifte, Drab af Ægtefælle, Børn eller Kæreste o. s. v. De agter ingen Lov og krænker uden Skrupler tredie Mands Ret. Pligt er dem et tomt Ord — de kender kun at

kræve noget, ikke af dem selv, men af andre. De mener, at alle skal staa paa Pinde for dem og hjælpe dem ikke én Gang, men saa ofte de har Hjælp nødvendig. Mange Mennesker, især fra velstaaende Hjem, mener, at særlig de har Krav paa at blive hjulpne; de er nemlig blevet hjulpne saa ofte, at de rent har glemt at staa paa egne Ben, og at de dog har faaet deres Ben, for at de skal gaa paa dem Mange er saa usigelig hjælpeløse, og de glemmer, at de kan nok faa Een til at bære dem — men at ingen kan vente at blive baaren fra Vugge til Grav, medmindre der er Sygdom eller andre Aarsager til Stede.

At give Almisser er smukt, men sjældent klogt — det eneste Grundlag for Livslykke er Arbejde, der ikke ligger over Ens Kræfter.

For alle dem, jeg har mødt, har jeg sunget en Arbejdets Lovsang! Den, der kan sy de smukkeste Sko, smede den kønneste Sølvske, lave det bedste Smør o. s. v., kommer næppe til at mangle Arbejde; jo, hvis vedkommende er drikfældig eller iøvrigt upaalidelig.

Det er mig her en Glæde at kunne sige, at jeg ved Hjælp af Samfundets Ambulance har bragt mange Hundrede i Arbejde, og det skete ofte, naar de stod i den haardeste Nød, og alle Sunde var lukkede.

— — —

Der er mest arbejdet med Mænd, men enkelte Kvinder har jeg dog været med at bistaa. Naar Kvinder snubler, sker det ofte af erotiske Grunde, Kvindens Følelsesliv spiller hende mange Puds!

Lad mig tage et typisk Tilfælde: En Barnemorderske!

EN BARNEMORDERSKE

Hvem lignede hun? Andre Kvinder! I Mørke er alle Katte graa. Jeg ser intet Tegn paa Degeneration. Hun er lys, kraftig af Natur, meget impulsiv. Man kunde med

nogen Ret kalde hende for en kæk Kvinde. En og anden vilde maaske kalde hende fræk. Hun arbejder ogsaa ved strengt Arbejde med Iver og Lyst. Hun er først i Tyverne og forlovet — men Kæresten er langt borte; han er Sømand, han er ude at sejle Penge hjem, saa de en Dag kan faa et Hjem. Hun drømmer hver Dag om dette Hjem med Far, Mor, Børn, — men Aarene gaar, og Kærestens Skikkelse er hende ikke helt levende, han forsvinder i Havdis og Taage. Der er saa langt til det drømte Hjem! En Dag træffer hun en anden Mand, helt tilfældigt, de bliver Venner for en meget kort Tid, men Venskabet varer dog saa længe, at hun en Dag bliver Moder; Barnefaderen har længst forladt hende; men nu sidder hun med Barnet og ved ikke sit Raad, thi den rigtige Kæreste har meldt sin Ankomst Nu kan de gifte sig!

Men Barnet?

Beviset for hendes Utroskab maa forsvinde. Bare Vorherre vilde tage det, — men Vorherre tager det ikke, for Barnet er, som Moderen, sundt og stærkt og Dagene gaar. Nu kan hun ikke vente en Time længere — nu maa der handles. En Djævel hvisker i hendes Øre: *D r æ b B a r n e t !* Og hun dræber Barnet! Almuebarnets Skamfølelse drev hende til at forbryde sig. Det første Skridt i den gale Retning blev fulgt af et andet i samme Retning. Mordet dækker hun ved en Række Foranstaltninger, som hun mener skal sikre hende mod Opdagelse. Ak, hun løber lige i Armene paa Politiet og Kriminalretten, og som en Skygge glider hun ind i Fængslets skumle Mørke (se min Bog: *Thi kendes for Ret* —). Og der sidder hun i en Aarrække, medens Taarerne rinder. Dog en Dag standser Taarefloden

Man skal ikke græde over spildt Mælk!

Hun kaster sig med Lidenskab ind i det daglige Arbejde, Fængslet betror hende.

Og en Dag benaadtes hun af Kongen, — Retfærdigheden mener, at hun har sonet sin Skyld. Fængslets Porte aabnes for hende; hun forlader Mørket og træder ud i Solskæret.

Der staar hun — fem Aar ældre.

Da hun i en Audiens takker Kongen for den store Naade, der er vist hende, forærer han hende en stor Guldskilling.

Han har ondt af denne Kvinde, der saa grusomt forbrød sig mod Lands Lov og Ret og Moderkærlighedens milde Evangelium. Hvorpaa hun, som svensk Undersaat, føres over det Sund, der skiller Sverig fra Danmark. Men Rygtet er løbet foran hende! Og da hun i sin svenske Hjemegn søger Kirken som den bødfærdige Datter, hun er, maa hun først knæle foran Kirkedøren, hvad Præsten forlanger, og bede Gud, Kirken og Menigheden om Tilgivelse.

— — Men Livet er ikke uden Romantik: Da Aar og Dag er gaaet, bliver hun forsonet med sin rigtige Kæreste og gift med ham. Han er Fisker, og de bor i den svenske Skærgaard.*

DEN STÆRKESTE HJERNE

Mange af de 10,000, hvorom der her er Tale, kommer fra Hjem, som en lille Dreng karakteriserede ved at sige, at han havde tre Fa'ere, det vil sige tre Fædre, og da en spurgte ham, hvordan det skulde forstås, svarede han, at de tre Fa'ere var hans Moders Mand, hans Moders Kæreste og hans rigtige Fa'er. Men mange kommer ogsaa fra gode Hjem, og mange Gange forstaar man ikke, hvorfor de er kommen paa Afveje. Man spørger saa: Slægtsarv? Uforstandig Opdragelse? Et forbryderisk Fejltrin? Tidt har man svært ved at faa et oprigtigt Svar af den, der er mættet

* Denne Kvinde er Hovedpersonen i min Bog: Thi kendes for Ret — Her er i Virkeligheden Romanen i en Nød og den rigtige Slutning.

af Løgn og næsten ikke kan sige andet. Ofte kan de ikke se Aarsagen til deres egen Skæbne og vil heller ikke se den, især hvis den bunder i en daarlig Vane, der daglig overmander dem og stadig fører dem nedad.

Adskillige kommer fra gode Hjem, — man kan ikke forstaa, hvorfor de ikke har fulgt den rette og lige Linie til ærligt Arbejde, en Stilling, et Hjem!

Her ser jeg foran mig en Mand, der siger, at Professor Friedenreich har sagt til ham, at han havde den „stærkeste“ Hjerne i Danmark, da han seks Gange har haft Drankergalskab og overlevet det. Jeg ved ikke, om denne Udtalelse er sand — men efter en Opgørelse, vi har foretaget, har han paa Grundlag af Almisser i 17 Aar vadet gennem et Hav af Spiritus. Han har i 17 Aar drukket 300 Potter Brændevin om Aaret, aldrig om Søndagen, mærkeligt nok, men paa de søgne Dage, altsaa en Pot pr. Dag i 17 Aar giver: 5100 Potter Brændevin. Da jeg ikke har set ham i de sidste Par Aar, har Alkoholen omsider faaet Bugt med ham

Men saalænge jeg har kendt ham, har han sikkert nydt det opgivne Kvantum Spiritus.

Og det er beklageligt, at Danmarks „stærkeste“ Hjerne ikke kom til at fungere til Gavn for Land og Samfund, men gik rabundus i daglig Beruselse!

VAGABUNDUS

Hvormange der er i denne sørgelige Skare bliver aldrig oplyst, — jeg er tilbøjelig til at tro, at ca. 3000 er et ikke helt urimeligt Tal. Men hvem kan tælle Spurvene paa Byens Tage? Disse Vagabundi lever i en Dunst af Brændevin, sover, hvor det kan træffe sig. De har intet Hjem, intet Arbejde; de hører til det overflødige Kompagni. Adskillige mener, at naar et Menneske er kommen saa langt ud, at det kun tænker paa Driveri og Drikkeri, naar Næt-

terne tilbringes under aaben Himmel eller paa Trappegange, i Skure og usle Herberger og uden tilstrækkelige Klæder — da ruineres et saadant Menneske i Løbet af en halv Snes Aar.

Og jeg tror, at denne Opfattelse er rigtig. Mange dør længe før. Tuberkulose og Alkohol er strenge Fjender! Men mange er sejglivede; der er dem, som har faaet 30—40 Straffedomme for Betleri, thi det er jo en Forbrydelse at betle, — men mange Vagabundi mener, at det er saa selvfølgeligt at bede om det, man mangler — det er ingen Skam at tigge, saa lidt som det i tidligere Aarhundreder var en Forbrydelse at — smugle. Men jeg vil gerne have Lov til at sige, at Samfundets Foranstaltninger mod Vagabondage ikke svarer til Hensigten. I og for sig synes jeg, at al Straf paa dette Omraade er ganske hensigtsløs. Gangen er denne: Vagabundus anholdes af Politiet, lad os sige om Efteraaret. Han nægter. Vidner. Straffeattester. Dom. Appel og det lige til Højesteret. Dom. Fængsel. En saadan Historie koster Samfundet en tre—fire Hundrede Kroner — om det forslaar. Efter endt Straffetid løslades Vagabundus eller sendes til Fattigvæsenet. En Dag sendes han i Arbejde, Fattigvæsenet er ikke for liggende Gæster. Arbejdet smager ham ikke, maaske faar han ogsaa en daarlig Plads. Han gaar. Betler. Anholdes. Og saa igen en ny Omgang Tvangsarbejde. Dom. Løsladelse. Nyt Betleri. Vagabundus er nu kommen ind paa en Turnus, som han en 30—40 Gange følger. Det vil sige, til han en Dag dør paa Landevejen, i et Fængsel eller paa en Tvangsarbejdsanstalt.

— — —

Paa dette Omraade burde der ske en Forandring. Den eneste Vej, der er at følge, er at internere vedkommende paa ubestemt Tid, og en saadan Behandling vilde mangan Mand være bedre tjent med; thi det er ikke alle, som lærer

at staa paa egne Ben. Samfundet ogsaa. Thi vi maa vel erindre, at en Vagabond let forvandles til en — Brandstifter, og det er ofte en kostbar Historie, naar de udøver deres Hærværk, — enhver Ildebrand er et betydeligt Tab for Samfundet, og enhver, der ikke arbejder i det nyttiges Tjeneste, er en Byrde for os alle. Der er af private gjort et stort og fortjenstligt Arbejde paa dette Omraade; men en Ambulancegerning er ikke virksom nok. Der maa Magtmidler til. Naar en Mand ikke selv kan finde Vej eller ikke vil arbejde, maa han bringes paa sundere Tanker. Samfundet humaniseres hver Dag: Sygekasser, Hjælpekasser, Arbejdsløshedskasser o. s. v., og man maa bestemt kræve, at hver Mand med eller mod sin Vilje gør sin Pligt, d. e. deltager med Iver i Samfundets almindelige Arbejde.

— — —

Men Tvangsarbejdsanstalterne maa forvandles til virkelige Opdragelsesanstalter med daglig Paavirkning i den rette Retning, — den nuværende Ordning synes mig lidet formaalstjenlig.

III.

Da den berømte Kemiker Liebig med en lille Studentereksamen gik ud af Skolen, sagde hans Rektor: „Men, hvad skal der dog blive af dig, lille Liebig?“ Hvortil Liebig frejdigt svarede: „Kemiker, Hr. Professor!“ Og det blev han ogsaa. Thi 21 Aar gammel blev han Professor i Kemi ved Universitetet i Gieszen. Man kan derhos sige om ham, at hans Arbejde fik en fremragende Betydning for Videnskabens Udvikling. Det gælder om ikke at have ti, men eet Maal. Og saa sætte al Kraft ind paa at naa dette Maal. En Moder, der kom til mig med sin egen Dreng, sagde, at han trods alt forstod at hævde sig: han satte Pris paa — h v i d t K r a v e t ø j ! Jeg forstod hende saaledes, at hun mente, at det hvide Kravetøj gav hendes Søn Adgang til Livets første Parket.

Ak, der hører mere til end Kravetøj! Ganske vist fremmer skident Linned og snavsede Støvler ingen Mands Karriere, og ingen bør lade Solen skinne paa sig, naar han er ubarberet, uklippet, uvasket og ubørstet. En vis fornuftig Velklædthed har stor Værdi under Livets Væddeløb — men Livet kræver dog i første Række, at en Mand skal kunne noget, selv om det er ret almindeligt, at mange ikke kan det!

Mors egen Dreng kom paa Selskabet „De hjemløse Venner“s Ejendom. Han var der en kortere Tid og gik derpaa atter ud — som vi troede til Livets Daarlighed; men det gjorde han ingenlunde. Han fik Arbejde paa et Gasværk i Provinsen. Jeg har senere truffet ham, og paa mit Spørgsmaal: „Hvordan gaar det?“ svarede han rask og meget smilende:

„Paa Selskabets Ejendom har jeg lært at bruge en Skovl, og nu kan jeg klare mig!“

Og jeg maa sige, at nu klædte den hvide Krave ham — for den havde han naturligvis paa, da jeg talte med ham. Altsaa: det at kunne til Gavns bruge en Skovl kan give en Chance for den, der vil arbejde. Folk bør ikke gaa som Bydreng, til de skal ind at være Soldat; de maa have lært noget, inden Værnepligten tager dem. Ungdomstiden maa udnyttes. Det er nu en Gang den bedste Læretid, selv om det ikke er den eneste Læretid.

Da jeg i 1897 udsendte min lille Bog: „Det daglige Brød“, gav jeg den som Motto: „Ikke Almisser men Arbejde“. Og det er fremdeles Løsenet, naar der er Tale om Foranstaltninger til Gavn for dem, som mangler Erhverv og Hjem. Men jeg er klar over, at der maa opdragende Magtmidler til.

Der er visse Mennesker, som maa paa et Internat paa ubestemt Tid. Tvangsarbejdsanstalterne maa lukkes, da de ingen opdragende Værdi har, Herbergerne og lignende

Institutioner er tvivlsomme Goder, — men store, velstaaende Byer kan ikke lade Mennesker sulte eller fryse eller mangle et Ly for Natten, — men enhver Ophobning i Aarevis og i Hundredevis af Mennesker anser jeg for forkastelig. Samfundet maa opdrage den Styrke, det har Brug for, og ethvert Menneske repræsenterer en vis Arbejdsværdi, som ikke maa gaa til Grunde. Samfundet maa være den gode Fader, der søger at retlede, og al Arbejdsanvisning til Fordeling af ledige Kræfter er af det gode og Skridt i den rigtige Retning. Men der er nogle, som maa have et længere Kursus, inden de gaar ud i Samfundets almindelige Arbejde, det, hvorved de i Fremtiden skal ernære sig, før de kan optræde som konkurrerende Arbejdskraft, thi kun den, som kan udføre et godt Stykke Arbejde, kan vente at faa det passende betalt. Fuskerne har ingen Brug for! Men saadan Uddannelse koster Penge — alt Redningsarbejde er dyrt. Der skal Øvelser, men ogsaa Husly, Mad og Klæder til. Klæder er ikke det uvæsentlige. Det kan ikke hjælpe at henvise en Mand til blot at hugge Brænde, det er intet Fag at lære, og i Løbet af en kort Tid har han rakkert sine Klæder af og staar ligesaa hjælpeløs, som da han begyndte. De i et givet Øjeblik overflødige Mennesker skal ved rimelige Foranstaltninger forvandles fra — Klude til smukt Klæde. Men Penge maa der til. Altfor smaa Midler er hidtil anvendt paa dette Omraade. Kommende Slægter vil se mere forstaaende paa denne Sag. Stat og Kommune har her en svær social Opgave at løse. Men Udgifterne bør ikke skrække os — for det dyreste paa Jorden er alligevel et Menneskeliv (selv om det ikke ser saadant ud i Øjeblikket).

Men: man erindre, at jeg i Løbet af c. 26 Aar har mødt c. 10,000, der gik deres Undergang i Møde, og tidt følt min Afmagt til at hjælpe dem, der fortjente Hjælp.

Og hvem fortjente ikke den?

IV.

Og nu, da disse Linjer skrives, er Selskabet ophørt, Kontoret er lukket, Fuglekærsgaard er solgt. Jeg var glad, da N. Neergaard og jeg begyndte paa Virksomheden, men jeg var lige saa glad, da vi holdt op — thi det er ikke nemt at være Velgører, naar Pengekassen er tom.

DE GAMLE GUDER SYNKER I GRUS —

GEORG BRANDES er død — efter at han, som Mirabeau før ham sagde det, havde gjort en Del Støj i Verden. Han var, efter hvad man ved, ingen t r o e n d e Jøde. Men han var en ypperlig Repræsentant for de tolv Stammer, og takket være de andre Jøder, spredt over hele Jorden, fandt han Læsere viden om; han var, hvad han sikkert vilde protestere imod, en udpræget Repræsentant for „Guds Ejendomsfolk“ med baade Lyder og Dyder. Han var nøgtern, sparsommelig, meget flittig, et udpræget F o r s t a n d s menneske, uden at man helt tør frakende ham F ø l e l s e og F a n t a s i. Han var først og fremmest en Skrivekunstner, en behændig Journalist og meget mindre Videnskabsmand, end han selv troede. Hans større Arbejder indeholder en Mængde Stof om en stor Del udenlandske Forfattere, vi aldrig har læst eller vil læse, og det er saamænd mærkeligt, at han har kunnet faa Gyldendal til at trykke en hel Række Bøger, som kun tildels har Værdi, og som for Danske er ganske u d e n Betydning i nogen som helst Henseende.

Hans Lakajer har med stor Styrke lovsunget om de europæiske Strømninger, han har ledet over dansk Jord — ak, hvad betyder hele den Staahej! En Række Portrætter har han givet vor Litteratur af Søren Kierkegaard, Lassalle, Nietsche, Beaconsfield, Shakespeare, Voltaire med andre. Men er disse Biografier sande? Er disse Portrætter ægte? Thi vi maa vel huske paa, at Georg Brandes og

hans Eftersnakkere først og fremmest var og er Tendensskribenter, han og disse skriver ud fra bestemte Forudsætninger, og alt Stof skal bøjes ind under disse Forudsætninger.

II.

Jeg lærte Georg Brandes personlig at kende for ca. 45 Aar siden; vi havde mange, baade dybe og interessante Samtaler om alt mellem Himmel og Jord, mit Skriveri interesserede ham i høj Grad — for jeg var, som han sagde det, den første Arbejder her i Landet, der vilde skrive og havde gjort betydelige Forarbejder til en Bog. Jeg følte mig, som om jeg var under et skarpt Søgelys. En Dag fulgtes vi gennem Store Kongensgade og forbi Marmorkirken, der paa det Tidspunkt nærmest var en Ruin at se. Georg Brandes mente, at den kunde blive til en udmærket Hestestald, hvad man i Italien ofte brugte gamle Kirker til.

Men Skæbnen er en stor Ironiker: Da Hørup døde, begravedes han fra en Hestestald: Lørups Ridehus. Det skete akkurat for 25 Aar siden. Georg Brandes vilde have mig ind i „Social-Demokraten“s Redaktion, jeg prøvede ogsaa, men passede slet ikke der, og nogen egentlig Nytte af mit Bekendtskab med Georg Brandes fik jeg ikke, jeg gik paa andre Eventyr og Rejser og har siden hin Periode aldrig talt med Brandes. (Jeg har godt kunnet rejse i Udlandet uden at benytte de Anbefalings skrivelser, jeg havde i Lommen).

Hvis jeg havde haft det Mod og forstaaet den Kunst at løbe formaaende Mænd og Kvinder og Forlag paa Dørene, havde jeg maaske faaet andet og mere ud af mit Liv, men her er det alt for ofte bristet for mig. Nu føler jeg tit, at Skæbnen har brugt mig som Skive ved Skydninger, mit „Jeg“ er gennemhullet af Kugler — men bevares, hver Morgen dækkes alle Hullerne med hvidt Papir, og jeg viser et smilende Ansigt og mukker ikke.

III.

Forfattere som Tolstoj, H. C. Andersen, Bjørnson og Grundtvig har Brandes aldrig forstaaet. Adkomsten til en Plads i det Brandeske Mausoleum var dette, at vedkommende enten var Jøde eller Græker eller heltud Hedning. Ganske vist hører vi idelig Tale om, at den eller den Jøde er Dansk, man tager fejl: Enhver Jøde, uanset Tro eller ikke Tro, er Jøde, det vil sige een Gang Jøde, al Tid Jøde!

Er min Mening tydelig nok?

Georg Brandes synes ikke at have vist nogen Interesse for Jødedommen som saadan, og jeg mener, at det vist er tvivlsomt, om han nogen Sinde gik i Synagogen — han har maaske ikke været der, siden han blev omskaaren, jeg ved det ikke, men quand meme: Een Gang Jøde al Tid Jøde.

IV.

Som ved en Doktordisputats vil jeg ogsaa sige nogle anerkendende Ord: Der er absolut ingen Tvivl om, at han en Tid lang (i Begyndelsen) gjorde Danmark en Tjeneste ved at skrive og tale, som han gjorde. Det var nødvendigt at lufte ud efter saa megen Selvgodhed indenfor Litteraturen og det politiske Liv, saa megen opstiltet Vigtigmageri og intetsigende Klingklang og Trommebulder. Brandes havde en god Lugekniv til Arbejdet — men han havde den Fejl, at han ofte lod Ukrudtet staa og fjernede Nytteplanterne.

Og det maa man ikke!

I den sidste Snes Aar var han egentlig udenfor det hele; han overlevede Riger og Konger og Kejsere og endelig sig selv. De sidste Bøger skulde han overhovedet ikke have skrevet og endnu mindre udgivet — men Gyldendal slugte Kamelerne.

V.

Nu er 70'ernes Mænd fra Gennembrudstiden, som den stort nok og med Henblik paa Georg Brandes er kaldet, snart alle borte: J. P. Jacobsen, Holger Drachmann, Erik Skram (den ubetydelige), Sophus Schandorph (den glemte), Amalie Skram, Karl Gjellerup, Herman de Bang (ak, ja!), Peter Nansen (en lakskoet Ubetydelighed). Er der flere?

Jo, der er én — Edvard Brandes, Periodens bedste Hovede, der mærkelig nok alle Dage har staaet i andet Geled, først i Litteraturen, saa i Rigsdagen, med Undtagelse af det Tidsrum, da han var Finansminister. I Virkeligheden var han fra ung en fremragende Intelligens, og er det endnu, trods Alderen, men han havde det Uheld, at hans Broder var født før ham, og at en Æstetiker paa hint fjern Tidspunkt for 60 Aar siden betød noget!

Nu betyder en saadan ikke stort. Nu er Dagens Helt en Polarfarer, en Bokser, en Fodbold- eller Tennisspiller, en Svømmerske, en Flyverofficer.

VI.

De gamle Guder synker i Grus — hvad det ene Aarhundrede bygger op, river det næste Sekel ned; alt er flydende, hvad vi rakker ned i Dag, løfter vi paa Skjolde i Morgen; en Søndag raaber vi Hosianna til den, der kommer — men om Fredagen korsfæster vi den i Søndags hyldede; saadan var det den Gang, og saadan er det i Dag.

Georg Brandes overlevde sine Arbejder — de vil paa Undtagelser nær ikke overleve ham!

De gamle Guder synker i Grus, og nye Tider, nye Dage, nye Slægter, nye Tanker vil, naar vi ikke er mere, holde Indtog i Jerusalem.

VII.

Hvad der forøvrigt er et af de ejendommeligste og mest tiltalende Træk hos Georg Brandes, var hans Menneskelighed og Kærlighed til de undertrykte Folkslag og Mennesker, og han ejede derhos en Frygtløshed uden Grænser; han var den første Mand, der alvorlig var for Kvindernes Deltagelse i det offentlige Liv. Han forærede mig under mit første Besøg hos ham hans Oversættelse af John Stuart Mills Bog „Kvindens Undersøelse“; det er mig bekendt, at han en Tid Søndag efter Søndag hjalp en lille fattig Pige, Anna Johansen, med sine Regnestykker. Det havde han ogsaa Tid til! Med Rette skrev „Politiken“ Søndag den 24. Februar 1927:

„Og hvad der er hans Storhed, han har ikke blot skildret og beskrevet, han har grebet handlende ind i Nationers og Enkeltmænds Skæbne. Man skal helt tilbage til Voltaire, før man finder en lignende Sandhedens Forsvarer og Urettens Angriber, til hvis Ord en hel Verdensdel lyttede. Overalt er han gaaet ind for de Undertrykte, han var den, som ingen underkuet Nation forgæves henvendte sig til. Polakker, Armenier, Sønderjyder og saa mange andre, Samfund og Ensomme. Der er for os særlig Grund til at mindes, at han allerede for mange Aar siden, da der var Fare derved, og da der intet Haab syntes, paa rette Sted talte Sønderjydernes Sag.

Han kendte ikke Frygt for Mennesker. Han var det modigste, tapreste Hjerte, der i et Aarhundrede har banket i Danmark, en heroisk Sjæl, der helt ud var Lidenskab. Derfor blottet for Mellemparverne og Mellemtonerne. Kun de rene, stærke Farver og altid i skarpe Modsætninger: Kærlighed eller Had, Beundring eller Foragt, Enten—Eller, aldrig Midt—imellem. Derfor skabt til Opildner, Vækker, Hornet, hvis klare, stærke Toner lyder vidt om og kalder Mænd til Daad.“

Man har kaldt ham Lucifer, sagt, at han havde en Gnist af Jahves Ild i Tjørnebusken, ja, der er sagt en Mængde om Georg Brandes — Lyrik i lange Baner. Det bedste, der kan siges om ham, er, at han var et Menneske, og nu er han død, og tilbage er kun Mindet om Lyder og Dyder og et virksomt Liv.

ET NORSK PRIVATHOTEL

1906.

HAR en Statsstipendiat Lov til at gøre Sjøv med Borgermusikken? Skal Statens dyre Penge ikke anvendes til alvorlige Studier i Biblioteker og Samlinger? Har en Mand i sine bedste Aar Lov til at lave Narrestreger? Svaret paa disse Spørgsmaal er paa Forhaand givet. Men jeg kender en Statsstipendiat, som paa Rejse i Norge udførte Drengestreger og gav Ungdommen et slet Eksempel. Og han har ovenikøbet haft den Frækhed at nedskrive sine Bedrifter. Og her er de:

— Jeg var 7. Juni 1905 i en af Norges smaa Byer, en hel Del Kilometre fra Christiania. Det var ved Mjøsen, jeg var. Den store Indsø minder om Koldingfjord, den er bare tre Gange saa lang. Og Omgivelserne er i et noget større Format. Skrejafjeld er her en Konge mellem Fjelde. Paa Mjøsen drev med Strømmen mod Havet Milliarder af Bjælker, som Flotekarere stødte fra Land, naar de tørnede mod Bredden.

Men jeg kunde ikke forstaa, hvorledes hver Mand kunde faa sine Bjælker samlede, jeg gik til Kaptajnen med mine Bekymringer.

„Timmeret dær skal godtnok finde Ejermændene, for hver Mand har Bomærkerne sine.“

Kaptajnen lagde en tung Næve paa min Skulder.

„Godt,“ svarede jeg, „saa er jeg mere rolig!“

„Bagbord!“ raabte Kaptajnen til Rorgængereren, „din Jæklehund, kan dokke se, at vi er ved at tørne Timmerfloten?“

Og vi fortsatte Sejladsen, til vi naaede Havn og Byen, hvor jeg gik fra Borde. Her var Folk optaget af det store,

der var sket: Norges Regering og Rigsdag med Statsminister Chr. Michelsen i Spidsen havde afsat Konningen, Oscar II af Sverig, som Norges Konge, hvilket var sket pr. Telegram. Og her stod jeg Masser af Kilometre fra Christiania. Og jeg var för tilfället Korrespondent til en Række danske Blade. I Sandhed en nydelig Journalist!

„Godt,“ tænkte jeg, „du maa henvende dig til Pressen.“ Den Tanke var fin, Idéen var storartet. Og meget original. Haha! Og jeg fandt ogsaa Vej til Byens Avis, den var saa stor som et Lommetørklæde og kom et Par Gange om Ugen. Jeg rakte Redaktøren mit Kort. Redaktøren var en Kæmpe, han skævede til Kortet og fortsatte sit Arbejde ved Sætterkassen, hvor jeg traf ham staaende paa Hovedet mellem Typerne.

„Hvordan ligger Sagen med Sverrig?“ spurgte jeg alvorligt.

„Saken er den, Bror, at Toreg nu er et sølvstændigt Kongerike, vil Du ha' en Pjølter, staar Flasken dær, og her er Telegrammer (han gav mig en Nævefuld), men Tid til Prat har egkje, for Bladet h e r er det ledende Organ i disse Trakter, og eg skal ha' ett Ekstranummer ut.“

Jeg forstod, at jeg skulde gaa, og jeg gik.

Da jeg kom ud paa Gaden igen, tænkte jeg, at det nu kunde være rart at faa lidt varm Kalvesteg, for det var langt over Frokosttid Ah, og se der er et Privathotel Der maa du ind Hovedindgangen var spærret jeg gik ad Køkkentrappen traf Værtinden, en Dame, der var en gløk Kone og glad i Penger.

„Kan jeg faa lidt Mad?“

„Mat? Jaha! Herren kan faa saa mye, Herren ønsker, hvad vil Herren ha' paav?“

„Ligegyldigt — kun ikke Tøndekød fra Danmark eller Mursten.“

„Hva?“

„Jeg mener Myseost.“

„Jaha! Hvor mange Stykker?“

„Fire.“

„Og nu skal Herren faa Byens Avis, og saa skal jeg hente min Datterdatter Hun skal være Herrens Visergut Vil Herren kje ogsaa spise til Middag her?“

„Hvad har De?“

„Herren kan faa Rugmelsgraut og Foreller, og vil Herren i Brudeseng, kan Herren komme (hviskende): Jeg skal sige vos, at vi i Nat havde et ungt Brudepar, og Sengen staar etter dom“

„Nej, Tak!“

„Men nu kommer min Datterdatter, og saa skal Herren faa at se, hvilken magauløs By, vi bor i“

„Jaja,“ svarede jeg, „men lad os nu faa Maden.“

Hun gik. Jeg ventede 5—10—20 Minutter. Der kom ingen Mad. Jeg vendte og drejede Byens Avis — men hvad skulde jeg finde der, som for mig var værd at læse?

Omsider var Ventetiden omme, Fruen kom med fire tykke, en halv Alen lange Rundtenommer.

„Men, Frue,“ sagde jeg, „hvad skal jeg dog med den Mængde Mad?“

„Herren har forlangt det, og Herren skal betale det!“

Her var intet uden om!

„Hvor meget er det?“

„Det er en Krouvne!“

„De glemmer Landsøllet!“

„Det er rigtigt Det er en fem og tyve!“

Jeg betalte, og saa kom Visergutten En lille, fiks Pige paa en tolv-tretten Aar. Hun nejede. Hun hed Anna Bjerkeli.

„Naa, Anna,“ sagde jeg, „nu skal vi i Fjeldet, men sig mig, har du ingen Kammerater, lad os tage dem med, saa vi bliver en hel Ekspedition“

Anna nejede igen: Jo, der var jo Konstabel Andersens Datter, der var Synnøve, der var Guldborg, der var Inger, der var en anden Anna — en hel Ruse

„Saml dem allesammen, de skal med i Fjeldet, saa gaar jeg til Købmand Tryggve Lie og køber Proviant.“

Og Anna løb efter Kammeraterne, og jeg gik til Købmanden: „Goddag, min Herre, kan jeg faa købe for tou Kroner Rosiner, Bolscher, Mandler, Svedsker etc., etc.“

„Hvad!!?“ Hr. Lie saa aldeles uforstaaende paa mig. En saadan Ordre i den Branche var ikke indløbet i den Tid, han havde haft Forretning. Men han lavede imidlertid et mægtigt Kræmmerhus, som jeg gav Anna, da Ekspeditionen var samlet.

Disse norske Børn var aldeles benovede: De havde jo mødt Eventyret, Manden, der gav dem to Kroner til Narrestreger i et stort Kræmmerhus

Og saa skulde vi da se Vidunderland i denne skønne Trakt.

Hvor er her friskt og flot og stort
— thi Norge er med Vælde gjort
i Tidens Morgentime.

Og røde Hytter ligger gemt
i Dale, mellem Fjelde klemt,
og Fjorden har et Havsens Dyb med Torsk og Sildestime.

Fra Nordkap og til Lindesnæs
der staar der ikke mange Hæs,
men der er tusind Skove.
Paa Havet er der hvide Sejl
og Baad ved Baad langs Bredden stejl —
ja, Norges Velstand føres hjem paa Havets blanke Vove.

Og tager du din Passer frem
og maaler Kortet i dit Hjem —
dertil er du kapabel:
Sæt Passerben i Nordkaps Sne,
paa Lindesnæs, og du vil se,
at Norges Længde er omtrent som her fra til Neapel.

Da vi kom tilbage fra Fjeldturen, var Middagen paa Privathotellet rede. Og jeg var eneste Gæst. Og nu kom Værtinden med Rugmelsgrauten i et rødt Lerfad. Var det virkelig den Grød, det Klister, jeg skulde spise? Men det lignede jo det, man smører paa Tapetet, naar det sættes op. Og som Katten gik jeg uden om den varme Grød. Jeg prøvede. Nej — jeg fik Kvalmefornemmelser Øh—bøh! Jeg er ingen Kostforagter, hvad Figura viser. Men lade det staa urørt? Det gik jo heller ikke an! Altsaa, hvor er Byens Avis? Her! Godt, en, to, tre — en Bunke Grød i Avisen, en nydelig Pakke! Og nu rask ind i Kakkellovnen med Grøden Og saa kom Fruen med Forellerne! Med dampende, pillede Kartofler og med noget, hun kaldte for Meldyppe. Ah, nu var jeg led ved Mad!

„Hvad meiner Herren om Grauten?“

„Storartet, Frue,“ løj jeg, ak, der lyves saa meget hver Dag paa den Maade, her i Verden er der mange flere Lyvemaskiner end Flyvemaskiner.

Fruen gik igen. Hun havde travlt. Og saa begyndte jeg at lugte til Forellerne. De herlige Fisk havde vist det, man kalder en Tanke. Godt, lad de smaa Fisk gøre Grøden Selskab! Her er endnu et Blad! Let paa Taa! Rask i en Pakke med de smaa Fisk, og snart laa de inde ved Grauten. Men, kære Venner og Veninder, denne Historie maa De ikke fortælle Deres Børn. Historien er fortalt, og nu maa den være glemt. Vi har jo alle erfaret, at de morsomste Historier er dem, man ikke kan trykke eller fortælle.

Da Fruen omsider kom ind, spurgte hun: „Naa, hvad synes saa Herren om Foreller?“

„Storartet, Frue,“ løj jeg igen.

Ja, det var saamænd en nydelig Statsstipendiat, som Danmark havde sendt paa Rejse.

Saa betalte jeg og gik.

— — —

Under Aften tog jeg Trondhjemsekspressen og fo'r til Christiania. De huske'r, at det var den 7. Juni. Hele den norske Befolkning var ude af Ligevægt. To Kongeriger gik hver sin Vej. Og Nordmændene jublede. De sang: „Ja, vi elsker dette Landet, som det stiger frem, furet og vejrbidt, med de tusind Hjem.“ Og Fjeldene gav Genlyd. Kongeriget Norge, der havde ligget i Dvale i Hundrede af Aar, var vaagnet til nyt Liv. Den norske Tornerose var vaagnet, og Statsminister Christian Michelsen fra Bergen var Prinsen, der den Gang vækkede Prinsessen. Og medens dette Stykke Vêrldshistorie foregik — udførte jeg en Drengestreg, som jeg haaber, at De, da jeg nu har skriftet, slaar en tyk Streg over.

HOLSTENERNE

22. Oktober 1926.

I Dag for 130 Aar siden fødtes min Bedstemoder paa Grimersmosebro, og hun var alle Dage en klog Kvinde og min bedste Ven i Børneaaene; hun havde kun gaaet 14 Dage i Skole, thi hun var jo født 18 Aar før Skolepligtsloven af 1814. Hun var en Ven af den usminkede Sandhed og havde en Hukommelse, der aldrig svigtede.

Et enkelt Træk.

Under Krigene 1864—66—1870—71, hvor jeg kun var for en Dreng at regne, led jeg meget under alle de Nederlag, som Danmark og mine Venner fik, og jeg var meget bedrøvet, thi med vaagen Sans fulgte jeg, lille Bondedreng, Begivenhedernes Gang. Vi holdt hjemme Middelfart Avis og — Dagstelegrafen, men trods det, at den sidste (efter Nutidens Pengeforhold) ingen Ting kostede, var vi alligevel fem Familier om at abonnere paa det københavnske Blad — Fattigdom over hele Linien.

Da den store franske Hær ved Sedan 2. September 1870 var taget og Napoleon III fanget, syntes jeg, at alt Haab var ude for Danmark og Slesvig.

En Parantes: Bedstemoder kaldte Slesvig for *H o l s t e n*, og mine Forældre talte altid om Slesvig, medens jeg talte om *S ø n d e r j y l l a n d* — det sidste Udtryk er et Ord, der først efter 64 blev o p e l s k e t af de politiske Lyrikere, som skrev og talte Dansk og r e g e r e d e Danmark, saa det nu nærmest ser sørgeligt ud for den Tids Historie og dens Mænd. Hvorfor sendtes en saadan Umulighed som *K r i e g e r* til Londonkonferencen i 1864, en stædig Ka-

valer ogsaa i sit forøvrigt vistnok helt platoniske Forhold til Fru Johanne Louise Heiberg, et af de juridiske Uhyrer, der al Tid hænger i Paragraffer og Formalisme? Hvorfor sendte man ikke Verdensmanden, Bismarcks Studenterkammerat, Baron Blixen-Finecke — fordi han var Kong Christian IX's Svoger og altsaa — efter de politiske Lyrikeres Mening — tysksindet. Baronen var gift med Prinsesse Augusta og boede i Helsingør.

Det er jo en græsselig Mængde Dumrianer, der, som Aarene gaar, har regeret Danmark; de overgaas kun af de Bankdirektører, som under Verdenskrigen og de følgende Aar satte 900 Millioner danske Kroner overstyr.

Men tilbage, tilbage!

Altsaa: Jeg lille Bondedreng gik og var bedrøvet over alle de Klø, som de Danske, de Franske og Østrigerne fik i de 6 a 7 Aar, der her er peget paa, og en Dag sagde Bedstemoder: „Du skal saamænd ikke tage dig det saa nær, min Dreng, for de Holstenere maa de Tyske godt ha' for mig.“

— Men Bedstemoder da!

— Jo, min Dreng, jeg skal sige dig noget, naar de er Danske, vil de være Tyske, og naar de er Tyske, vil de være Danske.

-- Men Bedstemoder da!

— Jo, det er sandt nok, min Dreng, for det sagde min Fader, Peder Køhler; han var en Friser, han var født i den vestlige Del af Holsten og tjente Kammerherren paa Hindsgavl i 60 Aar.

II.

De Ord, der da faldt, er rundet mig i Hu i disse Dage, da der igen er Tale om „Holstenerne“, og hvor en Friser optræder som Tolk for separatistiske Tilbøjeligheder og synger Lovsang over det, der er Tysk.

Og selv om vi bar flere Hundrede Millioner Kroner ned til dem foruden de Hundreder af Millioner, der allerede er sendt, vilde „Holstenerne“ ikke være til at mætte, saa de blev tilfredse. Bonden i de sønderjyske Landsdele var alle Dage Danmarks Ven — men Venskabet kølnes, naar han mister Adgang til at sælge sine Produkter til Storbyerne Flensborg, Kiel, Hamborg og Berlin og maa omlægge hele Bedriften, hvad der koster ham Aars Arbejde og mange Penge.

Her har man Spørgsmaalet i en Nød.

3. Maj 1928 skrev jeg:

U b i b e n e, i b i p a t r i a —

Gennem 1000 Aar har der paa Broen mellem Norden og Tyskland (Sønderjylland) været en standende Broderkrig, snart af økonomisk, af politisk eller af kulturel Natur eller det hele i Sammenhæng. Mange Danske har gennem Aarhundreder set med stor Skepsis paa Sønderjylland, eller som det er kaldet: Slesvig, eller som det ogsaa for Eksempel i min Hjemegn er kaldet: Holsten.

Nu skulde man jo tro, at som Grænsen ligger nu og danner et retfærdigt Skel mellem Norden og Tyskland, baade sprogligt og geografisk, at man saa endelig havde faaet Bugt med de gamle Stridigheder — men det har man absolut ikke, og Hovedgrunden hertil er, at ved Grænsereguleringen tabte de nordslesvigske Bønder de tyske Markeder for deres Produkter, Toldgrænsen skiller den fra: Flensborg, Kiel, Hamborg-Altona og Berlin. Og vi Danske kunde ikke straks hjælpe Landmændene i Sønderjylland til at lægge deres Drift om, og det kan man heller ikke paa en Studs. Den danske Landbo-drift kræver: Andelsmejerier, Fællesslagterier, Fællesindkøb af Gødning, Foderstoffer og andet, og det vil kræve en uhyre Mængde Millioner at anlægge denne Drift, men

det bliver naturligvis nødvendigt. Smaalaan til den eller den er kun en Haandsrækning, der maa gaas anderledes rationelt og radikalt til Værks.

Der er dem, der vil mene, at d e r, hvor jeg har det godt, d e r er mit Fædreland — javel, der er noget om det. Det er i hvert Fald afgjort, at man ikke kan betale sin Gæld med Snak.

En gammel Slægtning kom let over Spørgsmaalet, idet hun sagde, at naar Holstenerne var under det danske Flag, ønskede de at komme til Tyskland, og var de under tysk Herredømme, ønskede de at komme til Danmark.

Det er let købt at sige saadan, man maa pløje dybere. Og skal de sønderjyske Landsdele bevares for Danmark, maa Staten yde Millionstøtte til Fællesslagterier og Andelsmejerier — det er ikke nok at synge de danske Fædrelandssange eller holde store Taler paa Dybbøl eller Skamlingsbanken — thi som vi før sagde det: Man kan ikke betale sin Gæld med S n a k.

4. Juni 1928.

Forresten er der nationale og især økonomiske Kampe paa alle eller i alle de nye Grænseegne. Verdenskrigen vil give Stof til nye Krige: Krig avler Krig, se paa Fristaten Danzig, paa Balkan, Polen, Estland, Alsace-Lorraine, i de to sidste Provinser er Forholdene mellem Fransk-Tysk især vanskelige. Og saa Italien og Jugoslavien?

ALFRED IPSEN — ET DAGBOGSBLAD

24. Oktober 1923.

ET Dagbogsblad! Og jeg har aldrig ført nogen Dagbog. Min Hjerne er saadan indrettet, at jeg kan huske saa uhyre meget, ofte Ord og Handlinger, som ikke er værd at huske, Overflødheder uden Værdi. Men som jeg i Dag sidder i Ensomhed, ligesom ventende noget, iagttagende, uden egentlig at se noget — blader jeg i en Del Udklip og Brudstykker af forskelligt Værd og standser ved en Artikel af K. G. Brøndsted om Alfred Ipsen, et Mindeord, der udmærket stiller Ipsen i den rette Belysning. Ipsens Liv var en Tragedie. Han var en Modsætningernes Mand. Jeg hørte ham første Gang i Rømersgade, og da var han Fritænkter, senere traf jeg ham i Olof O. Barfods Boglade, han introducerede mig hos V. Pio — endnu mens denne levede, og jeg var i mange Aar Medlem af hans Forfatterforening, og vi rejste en Gang sammen i Jylland. Forfatterforeningen, den Nationale, døde med ham i Grunden. Han var uden formaaende Venner, og han lod sig bruge bl. a til at rage Kastanjer ud af Ilden for andre, der ikke selv vilde brænde Fingrene.

Det sidste, jeg hørte om ham, var, at han i Pastor Skifter Andersens Kirker en Søndag havde prædiket, og efter Præstens Genfortælling havde Gudstjenesten nærmest været en Skandale.

Brøndsted skriver i et Mindeord:

„Ligesom hans Levnedsløb, fra Begyndelsen til Enden, var omtumlet og spredt, saaledes var ogsaa hans Gerning en Række af spredt, forskelligartet Stræben, og hans Aand

bar samme Præg af Ufasthed og Usluttethed. En ædel Aand, fin, levende, bevæget, men ogsaa bevægelig, uden Centrumsamling, altsaa svag i Livets store Konstellation, bragtes let ud af sin Bane ved stærkere Naturers Tiltrækning, og smuldrede let ved Sammenstød. Det tragiske forstærkes ved, at han selv synes at have følt denne fundamentale Svaghed, i alt Fald tyder hans Drama „Mefistofeles“ (1887) derpaa. — Allerede i en Del af hans Levnedsløb, som er behandlet af Niels Møller i Biografisk Leksikon, iagttager man det ekscentriske, svingende og springende: Højskoleliv, teologisk Embedslæsning, ivrig Grundtvigianer, saa fritænkerisk Agitator, Journalist, Sproglærer i Odense, paa Rejser, Polemik for Brandes, Lyriker, Dramatiker, Oversætter, Udgiver; Bolig snart her snart der — — men senere begynder først den store Uro: Journalist eller Redaktør snart ved det ene Blad, snart ved det andet; Foretagende paa Foretagende, som han kaster sig ind i, eller kastes ud af; Medstifter af Dansk Forfatterforening, Stifter af National Forfatterforening som Opposition mod hin; Skibbrud med denne, deler Skibbrud med Nationale Forfatters Forlag, bar Bund for sig og Venner — under alt dette: lange Avispolemiker mod Kliken, Digte og Bladartikler rundt om, en Roman, en stor Bog om Brandes, Bog om Dickens med Uheld og Uret i Følge — Masser af Foredragsrejser omkring i Landet, altfor tidt improviserede; hvileløs, altid som en „kommende“ eller „gaaende“ — altid i Brevkorrespondance med nogen, han vil have til at „gøre noget“ — som saa ikke bliver til noget — — Misforhold mellem Skæbne og Villen, mellem Begavelse og Resultater — er det ikke Tragedie?

— Men lykkeligvis, der er, der kommer, en Skæbne bagefter. En Livstragedie kan finde Forklaring og Forsøning. Der er ogsaa en Appel fra Verdens Dom, en højere Instans, hvor der dømmes efter andre Præmisses end her.

Dér kan Alfred Ipsen møde med et Livsopgør af en hel anden Art. Blidhed og Godhed prægede hans Tanke, Ord og Gerning; at hjælpe Andre var hans Glæde, uselvisk og uegennyttig tilsidesatte han eget Tarv for Andres, var forbavsende fri for Snobberi og Forfatterreklame; beskeden og fordringsløs henledte han aldrig Opmærksomheden paa sig selv, talte nødig om sig selv, bøjede venlig ind i Andres Tankegang og Interesser. Vel var han en kæmpende og stridbar Mand, men hans Strid var altid for en Sag, for en Idé. Kæmpede han mod Personer, saa var det dog ikke Personen, han vilde ramme, men en Idé, han vilde forsvare. En *I d e a l i s t* var han, blandt Idealerne var han hjemme, og godt kendt med de tre, som en uren Aand engang har kaldt de tre evige Grædesøstre — ja, evige er de, og græde har de god Grund til her hos os — nemlig Skønhed, Sandhed, Godhed. Græde gør de dog ikke altid, disse tre, de kan ogsaa smile og tale og synge henrivende: nogle af deres Toner lød tidt i Alfred Ipsens Digtning.“

II.

Under Verdenskrigen saa han Syner.

Han ejede Halvparten i en Villa i Rosenvænget, som han solgte med stort Tab, da han frygtede et Bombardement. Dertil kom store Familiesorger, Konen døde paa et Sindsygehospital, og der var ogsaa andre Bekymringer for de nærmeste.

Jeg saa ham sidste Gang, da han fyldte Halvfjerds, han straaled som en Sol mellem Mængder af Blomster og andre Gaver, for ikke helt at synke sammen under Vinens Aand skaaled han med The i et Vinglas, en klog Foranstaltning af hans Omgivelser.

Kort efter døde han.

Og snart vil han helt være gemt og glemt.

En Ven af os begge, Præsten i Slangerup, Chr. Lyng,

sagde en Dag i August 1924: „Ja, Ipsen døde — før han døde.“

Og det er rigtigt.

— — —

Da jeg forberedte Det Nordiske Møde paa Grundtvigs Højskole i Lyngby, bad jeg Alfred Ipsen om en Sang. Men saa blev han syg (Apoplexi), og jeg rykkede ham ikke for Sangen, idet jeg mente, at han ikke kunde levere det lovede Arbejde. Faa Dage før Mødet blev jeg overrasket af et Brev fra ham, hvori han meddelte mig, at Sangen var skrevet. Og naar skal Mødet være? Jeg lod i Huj og Hast Sangen trykke og sendte ham Invitation til den store Middag i Frederiksborg Slotspavillon. Og han kom, ledsaget af en elsket, opofrende Datter. Han var ikke godt gaaende og meget affældig. En af mine Venner, Hr. Carl E. Tholander, kørte ham i sin Bil til Pavillonen. Og vi gik alle til Bords og fik nogen god Mad; der blev sunget og holdt Taler. Mod Slutningen af Maaltidet talte jeg for tre Veteraner: Pastor N. Dalhoff, Pastor Søren Pedersen fra Christiania og Forfatter Alfred Ipsen, der, da jeg vendte mig mod ham, gav sig hjertelig til at græde. Veteranerne fik deres Hurra, som Skik er. Da vi senere med Selskabet kom til Slottet, vilde Ipsen ned gennem de 40 Sale, men det fik jeg dog afværget, da jeg frygtede, at han skulde gaa i Stykker for os. Jeg fik ham placeret paa en Stol i Solen, og der sad han, mens Selskabet gik Slottet rundt Da vi omsider kørte tilbage til Lyngby Højskole, saa jeg Alfred Ipsen trone øverst paa en — Lastbil. Han vinkede til mig og svang Hatten, som var han for en Dag en ung Student.

Alfred Ipsen overværede Koncerten paa Højskolen i Lyngby og spiste til Aften med os. Jeg skævede stadig efter ham. Holder han? Han holdt. Min hjælpsomme Ven kørte ham omsider hjem. Og jeg glædede mig over, at Dagen dog var gaaet saa godt for ham.

En Dag hen i Ugen skulde vi efter Programmet besøge Metodistkirkens humane Virksomhed. Og hvem møder ogsaa? Alfred Ipsen! Pastor Nielsen holdt et kort, instruktivt Foredrag om Kirkens Arbejde mellem de fattige, derpaa fulgte en rask Gang gennem de Gamles Asyl, Vuggestuerne o. s. v., o. s. v. Her kunde Alfred Ipsen ikke vinde med. Efter Rundturen skulde der spises Smørrebrød og drikkes The i den store Sal ovenover Kirkerummet (fjerde Sals Højde). Vi vandrede opad de mange Trapper. Og hvem ser jeg? Alfred Ipsen! Fire brave, stærke Nordmænd bar ham i „Guldstol“ op ad de mange Trapper og ind i den store Sal, hvor han modtoges med stormende Jubel og Hurraraab.

Alfred Ipsen græd af Glæde.

Den Dag blev Vidne til hans sidste offentlige Optræden og Triumf.

Han var ellers ikke af dem, der var bleven baaren i Guldstol gennem Livet!

PAA VÆRFTSBROEN — FOR 45 AAR SIDEN

(Denne Skildring var det, som Sophus Schandorph ønskede, at han havde skrevet som første Kapitel til en Bog, trykt i Nordstjernen 1885. Se 1. Bind).

UDOVER Knippelsbro, gennem Torvegade, ad Brogade over Snorrebroen; ind fra Amager, fra København, fra Øster og Vester, fra alle Hjørner og Kanter strømmer Folk ad Prinsessegade til Refshaleøen og Holmen.

Det er tidlig Sommermorgen. Paa Holmen begyndes om Sommeren Klokken fem og paa Refshalen Klokken seks. Vi følger med den lange Skare, som gaar ad Holmen til. Se, her kommer Smede, Tømrere, Snedkere, Sejlmagere, Søfolk og Arbejdsfolk, bærende deres Mad til Dagen indsvøbt i Papir, nedpakket i Blikkasser eller i en Kurv, eller bundet ind i et spraglet, hvidt eller ternet Tørklæde. Med Flasker i Hænderne, med Flasker i Lommerne. Her kommer Underofficerer med gule og Underofficerer med røde Snore: Sømænd, Artillerister og Haandværkere. Disse har Maden og Flaskerne fordelt i forskellige Lommer, for at det ikke skal misklæde Uniformerne, og med det samme Personerne!

Det var en Del af den „faste Stok“ — en anden og større kommer ind fra Toldbodside — Overordnede og Menige. Saa kommer Daglejerne.

Forskellen mellem de „faste“ og „Daglejerne“ bestaar deri, at de „faste“ har dagligt Arbejde, hvorimod Daglejeren som oftest kun faar Arbejde ved et Slumptræf. Følgelig er den „faste“ Mand paa en grønnere Gren end Daglejeren, og da hin har bedre Løn, har han ogsaa bedre Klæder, et

bedre Hjem og — hvad der er lige saa vigtigt — et bedre Humør.

De „faste“ Folk er næsten stereotype: ens Jargon, ens Tankesæt og ens Klædedragt. Daglejerne derimod danner paa en Maade en interessantere Gruppe. Disse Folk kommer her, drevne sammen fra forskellige Samfundslag. Jeg har kendt en af „Hertugen af Augustenborg“s Jokeyer, som under bølgende Flag, til Trompeternes Skrald, til Trommernes Hvirvlen i sin Tid — selv anden, tredie eller fjerde — red Væddeløb paa Nørrefælled til Forlystelse for de høje Herskaber!

Her kommer en gammel Mand gaaende, svag og træt af Dage, med lodden Kabuds paa Hovedet, iført lang Vadmel's Skødefrakke med store Hornknapper, blaa Lærredsbukser, lappede og hullede; hvide Uldstrømper med store Huller paa Hælene og med et Par vældige Træsko paa Benene. Han udmærker sig specielt ved en stor rød Næse; — forøvrigt var han i sin Tid en stor Vognmand i N., der besørgede Post og Passagerer til de omliggende Byer.

D e r kommer to — jeg havde nær sagt Herrer — begge to fallerede Købmænd. D e r staar en Grubler, det er en Bestillingsmand, som har „raderet“ i sine Bøger.

Og se, d e r kommer drivende et Par unge Søfolk med Hænderne puttede i Lommerne lige til Albuerne, vældigt dampende paa Kridtpiben, af og til spyttende i Bue langt ud fra sig. Og her staar en stor Gruppe smaasnakkende; det er Haandværkere, som den udvidede Fabrikdrift har gjort overflødige. Det er Ruiner. Hvor staar de forknytte og modløse!

Men hvem af disse Mennesker er nu mest at beklage?

Mon det skulde være den gamle, afskedigede, fordrukne Sergent med det røde, fede Ansigt, de rystende Hænder og med de dirrende Ben, som nu lister sig over Broen, eller den Stymper d e r, som har bundet sine Sko sammen med

et Sejlgarnsbaand, eller den unge, bluseklædte, blegnæbbede Arbejder, som staar bøjet over Broens Rækværk seende ned i Vandet; i Mangel af andet Arbejde laver han Svovlstikæsker for 125 Øre pr. Tusind? Denne Mand sidder Nat og Dag med Kone og Børn og arbejder for Brød og Husly. I Sandhed en kummerlig Tilværelse. Sergenten tager Livet paa en anden Maade, han sover en „reglementeret“ Rus ud hver Nat i sit Hummer under en Loftstrappe. Sørgelige Forhold!

Ding-Dang! Ding-Dang! lyder Klokken derinde, den har snart lydt sin halve Time. Kom-kom! Kom-kom! kalder den. Jo, de kommer nok. Der kommer mange, mange flere end der er Brug for. Tiden nærmer sig fem. Ved Porten, paa Værftsbroen, bliver Flokken større og større. Hvilket Mylr af Arbejdssøgende! Nogle drikker, andre skraar eller ryger. Mange staar i ivrig Samtale, enkelte staar tavse og grubler. Hvor mange ønsker sig ikke en Dags Arbejde? Blot en eneste Dags Fortjeneste. Hvilken Higen efter at tjene 170 a 200 Øre! Men det er ogsaa mange, naar man ikke ejer — een. Prøv at sulte og fryse! Hvis du nogen Sinde har manglet Brød til dine Børn hjemme, vilde du vel bedre forstaa mig og mine forknytte Skikkelser.

Nu lukkes Porten, Klokken er fem. De faste skal være inde. Porten aabnes paany. Daglejerne skal antages. Hvilken Skubben tilside! Hvilken Trængen paa! Nu gælder det! Ind over Broen i lange Skridt. De første har de bedste Chancer. Man ordner sig i Geledderne. Man brydes om Pladsen. Man søger at puffe hinanden til Side. Enhver mener at have R e t t i l A r b e j d e; men hvem der havde Arbejde igaar, tror at have et Privilegium paa at faa det igen idag. Man skændes og brydes som oftest om dette velsignede Arbejde — til 200 Øre pr. Dag! Den stærkeste sejrer; dog somme Tider er det ogsaa Tilfældet, men i Reglen det omtalte Privilegium.

Endelig har man, hvad man skal bruge. Resten — næsten altid en stor Sværm — drives af Betjentene ud af Pladsen og over Broen. De antagne marscherer nu, en efter en, ind gennem Gangen ved Mønstringskontoret, faar et Bliktegn stukket i Haanden af en Formand og gennem et Vindue af en Intendant 35 Øre. — Denne Foranstaltning er truffet, fordi adskillige Mænd ingen Mad har med. Saa gaar man ind ad Værftet til. Nu og da stikker en barmhjerterig en lille Sølv mønt ud til en Kammerat, som intet Arbejde har faaet. Det er Venskabets Tribut. Giveren forventer Gengæld en anden Dag, naar han er uheldig og selv intet Arbejde har faaet. Det er en Slags gensidig Assurance.

Saa iler en stor Skare til „Makketutten“ for at gøre lidt Indkøb. Disse er de daarligst stillede. En anden Sværm — som altid er temmelig sikker paa Arbejde — har Mad med. Alle søger sluttelig de forskellige Arbejdssteder. Man klæder sig om. Det lyder lidt underligt; men de fleste har dog Tøj, der er daarligere end det, de har paa!

Der er nemlig ogsaa Forskel paa Pjalter! Det kommer meget an paa, hvor et Klædningsstykke er itu! Et Slag, en lang Frakke kan dække mangt og meget!

Værftsbroens Befolkning lever i Tilfældighedernes Verden. Idag har man Lykken med sig. Imorgen, ja imorgen har man maaske større Vanskelighed ved at faa Arbejde end idag. Men man skal jo over Jorden, om den end er gloende!

Dagen gaar, og — Aftenen kommer; saa udbetales Resten af Daglønnen. De gensidige Forpligtelser hæves. Saa gaar det igen over Værftsbroen. Ved Udgangen visiteres der. Mængden spreder sig, hver har sit Smuthul, om det end er lille og fattigt

— — —

Denne lille Skildring er nu et Kulturbillede fra en svunden Tid og har heller ikke anden Værdi.

DEN SIDSTE GÆST

TANKER UNDER VERDENSKRIGEN OG SENERE — KUN EN HYPOTESE

SEJR for den ene er Nederlag for den anden. De krigsførende Magter beder alle Gud om Sejr, Krigens blodige Haandværk øves i Guds Navn, Døden gaar Guds Ærinde. Spurvener falder ikke til Jorden uden Guds Vilje, hverken jeg eller min Nabo bestemmer Tingenes Gang. Den fineste Regnemester kan faa et galt Facit, og den dygtigste Hærfører kan blive slaet. Afgørelsen beror paa Ledelsens Intelligens, overlegne Vaaben, Mængden af stærke Soldater, kraftige Skibe, Kemikalier, Flyvemaskiner og Undervandsbaade og først og sidst mange Penge — men ogsaa paa det uafvendelige: Regn, Storm, Taage, Kulde, Sne og Is som Valpladsen, Egnen og Aarstiden er, dertil kommer de ligesom skjulte Fjender: Sygdom, Spioner, Forrædere

Krigen siges at være Menneskenes Værk, en Satans Gerning. Men hvor er saa Guds Vilje? Er han da ikke tilstede i alt og alle? Og hvorledes saa med det uafvendelige? Vis major? Force majure?

Bisp Absalon og Bisp Andreas Sunesøn bad Gud om Sejr i deres Tid for de danske Vaaben. Og senere har Tusinder efter Tusinder efter Tusinder bedt Gud om Sejr for dem og deres Venner — ja, rene Forbrydelser af den enkelte som af Nationer er begaaede i den hellige Guds Navn. Hovedbegivenhederne i Verdenshistorien er Beretningerne om Forbrydelser og Massebord. Gustav Adolf sang: Forfærdes ej, du lille Flok

Ved Krigens Begyndelse August 1914 samledes Hun-

drede Tusinde Tyskere foran Raadhuset i Berlin og bad om Sejr og sang: „Vor Gud han er saa fast en Borg.“

Da Domkirken i Rheims brændte, sang Munkene til Herrens Pris den sidste Messe.

Og den russiske Hær har undergørende Helgenbilleder med i Marken.

I de engelske Kirker bedes der især for den mægtige Flaade; for hvad er England uden den?

Og der sker intet andet, end der hver Dag sker!

Fromme Mennesker beder hver Dag om Fremgang uden at tænke over, at hvad der er Fremgang for Een er i Reglen Tilbagegang for en anden. Det, der gives En, tages maaske fra Hundrede andre: Embeder, Stillinger, Gevinster, Udbytte m. a.

Men Gud kan taale at se paa det altsammen, paa Livets Lidelser og Dødens Gru, for det sker altsammen som Led i hans Planer, der var, før vi kom, og vil blive, naar vi ikke er mere. Man kan derfor tale om en jernhaard Skæbne. Og man kan mene, at Gud er en ond og en ubarmhjertig og — det værste af alt — en uretfærdig Herre, siden han kan taale at se, hvad der sker. Byer brændes, Land lægges øde, Skibe gaar under, og Mennesker dræbes og lemlæstes.

Og Mennesket vil dog tro, at Guder er gode, retfærdige og især barmhjertige. Og at Han, og Han alene, er Verdens Herre; thi Menneskets Vilje er ikke den højeste Lov. Tilfældet er ikke Verdens Herre — at tro det er at fornærme Gud!

Men det onde, der sker, er det godt, vi ikke forstaar!

Krigen er da en Magt som Stormen, Tordenen, Jordskælvet, en Flod, der skyller over sine Bredder, en fysisk Nødvendighed som Eruptionen er det.

Man maa ikke regne med een Krigs Resultater — for der er en evig Sammenhæng mellem Gud, de vekslende Slægter, de skiftende Tider, de vandrende Kloder og allé Ting, mellem det, der er sket, sker og skal ske. Der er en fast Forbindelse mellem alt og alle fra Evighed til Evighed, en fortløbende Række af sammenhængende Begivenheder.

Der er kun een Gud, Een, der raader og hersker, Han deler ikke Kongsvælde med nogen. Han var, før Jorden blev til, og han vil være, naar Jordens Dage er omme. Vor Gud er den Ene, for hvem villige som uvillige maa bøje sig, han er Jordens Skaber, Livets Herre og Menneskets Dommer.

II.

— Vi skal ikke bede om noget, for vi faar mere, end vi behøver, men vi skal bestandig takke, for vi faar mere, end vi fortjener.

— Herre, sagde de gamle Jøder, skænk os Sejren over vore Fjender.

— Herre, raaber Nutidens Fyrster, giv os Sejren til Land og til Vands.

Og Konger og Kejsere beder, som jævne Folk og Bønder gør det hver Dag: Hjælp mig, Herre, i det daglige, i min Gerning!

Men Guds Veje er ikke vore Veje.

Hvad der sker, sker, som det maa, efter evige Love, der bestemmer Livets planmæssige Forløb.

Gud er Myndighed. Guds Vilje er den højeste Lov.

— Giv os Brød, siger fattige, men der er hver Dag nogle, som sulter.

— Giv os Sundhed, men der er al Tid syge.

— Lad mig leve, beder Mennesker, men i hvert Sekund

dør Mennesker: gamle, unge, nyfødte, Oldinge — Barnet rives fra Moderen og Moderen fra Barnet!

Og Livet fortsættes!

Livet er: Dag—Nat, Lys—Mørke, godt—ondt, op—ned, Ret—Uret, barmhjertigt—ubarmhjertigt, Krig—Fred og meget andet — det ene Vejr hævner det andet, efter Regn kommer Sol, Løvspring efter Løvfald. Alt i vekslende Rækkefølge.

Livets gaar sin uforstyrrelige Gang. Og Guds Mølle maler ganske langsomt! Men den maler bestandig. Der skabes nye Sole, medens andre dør. I Luften som i Havet strømmer det bestandigt. Hvile kendes ikke. Og medens Byer og Huse synker sammen, bygges andre Steder nye Huse og nye Byer. Mennesker saares og dør, andre fødes, saadan som det er sket fra de første Tider og vil ske til de sidste. Krigens eneste Undskyldning er, at den lader de stærkeste Racer og Stammer leve.

Og Livet fortsættes — men hele Livet igennem følges vi af Smil og Taarer.

III.

Mange mener, at Krigen skyldes den frie, menneskelige Vilje —, men Talen om den mægtige, frie, menneskelige Vilje er kun et Udslag af Indbildskhed — selv en Konges frie Vilje er i høj Grad begrænset. Og hvor fri er mon dens Vilje, der har en Drukkenbolt til Fader og en Skøge til Moder eller en Røver til Oldefader, en Tyv til Bedstefader? Ethvert Menneske bærer ikke alene sine egne, men ogsaa sine Fædres og Mødres Synder og Dyrer.

Man bør mene, at Krigen er en Følge af sammenstødende Omstændigheder — det, som Mennesket ellers rubricerer som: Ulykken vilde det, eller: Tilfældet kom mig til Hjælp,

eller: Uheldet var min Staldbroder, eller: Jeg havde Lykken med mig. Det er forkert at mene, at en Kejser, en Konge, to Skud, et forsinket Telegram eller en forhastet Mobilisering var Skyld i Krigen 1914—18. Ikke en enkelt Person eller en enkelt Handling, men en Række sammenhængende Begivenheder, saa mange, at en enkelt Mand ikke kan overse dem, blev Krigens Aarsag, og dens Virkninger har ethvert Menneske paa hele Kloden faaet at mærke.

Krigen var at regne for et Jordskælv, en Syndflod, der skyllede over hele Jorden, naar alle Mennesker, ogsaa dem, der bor i de nevtrale Lande.

Af Mangel paa Midler og Kræfter døde Krigen omsider. Og de sejrende stod i Laser, og de besejrede i Pjalter — Armod over hele Linien, grænseløs Sorg, Aarhundreders Arbejde er forvandlet til Støv og Aske og frugtbar Jord til Ørkensand.

IV.

Nogle antog, at Krigen var Guds Straffedom over Jorden. Gud var Vredens Gud.

Paa alle Religionshistoriens Blade staar underforstaaet Ordet: Angst. Den primitive lagttager ser Gud i Stormens vilde Magt, i Tordenvejrets dæmoniske gyldne Glimt og mægtige Rullen, i Jordskælvets storladne Karakter, der endog faar Bjerge til at vakle, i Vulkaners, som begraver Byer og forvandler frugtbare Egne til Lavaland, Havskælv, der lader Øer forsvinde og skaber nye.

Angsten for den vældige, majestætiske Gud har bygget ham Altre, hvortil svage og fromme Mennesker bragte fattige Ofre: Liv, Guld, Røgelse og Myrha. Angsten for Guds Vrede har alle Aar og Dage skræmt Menneskenes Børn, og de drev Syndebukken ud i Ørkenen, hvor det skræmte Dyr ynkelig omkom. Angsten for Guds Vrede har i den korsfæstede Jesus givet sit store Forsoningsoffer.

For Jesu Skyld gives Naade for Guds Øjne. Angsten for Gud har lært Mennesker at bede til Jomfru Maria, til Helgene, som m a a s k e kan afvende Guds Vrede og hjælpe dem i deres Nød. Og Fredens Gud er ogsaa Krigens Gud.

Millioner beder for dem, der er i Fare, og andre Millioner beder for deres! Ærkebispens af Paris velsigner sit Lands Vaaben. Westminsterbispens beder Gud bevare Englands Flaade. Og naar Tyskerne efter blodige Gerninger rykker ind i de af dem sønderskudte Byer, synger de: Vor Gud han er saa fast en Borg!

I den hellige Guds Navn gaar Krigen for sig.

V.

Men alt, hvad der sker, sker planmæssigt efter Love, der var før os, og som vil blive, naar vi ikke er mere. Og Menneskene har ikke mere fri Vilje paa deres Veje, end Solen og Maanen og alle Stjernerne har paa deres evige Baner. Der er mere uafvendeligt, end man hidtil har troet. Men denne Opfattelse forhindrer ikke, at den Dag kan komme, da ogsaa Krige er et overvundet Stadium i Menneskeslægtens Liv, thi af indre Aarsager kan Krig blive en Unødvendighed paa Jorden, saaledes som det skete, da Lov afløste Spydstageretten Mand og Mand imellem. Og vi har set, at en genial Haand frarev Himlen Lynet (Franklin), at en ny Driftskilde, der regnedes for en fysisk Umulighed, ved James Watt blev en bærende Faktor for Samfundet, og at Marconi ved kunstige Lyn — om man saa kan sige — sender Meddelelser Jorden rundt. Og der kunde med god Grund her peges paa Mængder af Menneskeandens Sejre.

Krigene kan ophøre at være en Nødvendighed, hvad de ikke er nu, hvor der kæmpes om Oliekilder, Naboens Græsgange og Herredømmet over Havene. Der vil vedblive at være Krige, saa længe der er Stater, der mener, at de har Ret til at dominere over alle andre i Kraft af Orlogsskibe og Soldaterhære.

Og Gud ser langmodig til — hvad har han ikke maattet se!

I denne Tid er der mange, som spørger: Hvad er Livet? Og Svaret, der kommer, viser ikke Sandheden, for den kender ingen; men det aabenbarer dig selv og det Standpunkt og Trin, du staar paa. Spørgsmaalet kan vi alle gøre. Men Svaret? Den, som er en Muldvarp, svarer som en Muldvarp. Den, som er Ørn, svarer som en Ørn. Den, der er modig, svarer som en Helt. Den, der er en Døgenigt, svarer som en Døgenigt, og den, der er en Sommerfugl, svarer som en Sommerfugl.

Med andre Ord: Du svarer, som du har Forstand til, som dit Hjertelag er. Der er en Bog, som siger, at ingen kan lægge en Alen til sin Vækst — jo vist kan vi! Den, der vil lære, kan vokse, saalænge han lever!

Livet lærer os, at det umulige bliver muligt!

Dampen faar Hestens Kræfter (Watt), Elektriciteten giver os Lynets Magt og Vinger (Ørsted), Solen gøres til Læge (Finsen). Den friske Luft forvandles til Medicin (Sanatorium), Bakterier dræber Bakterier (Serum), Maskiner forfærdiger Maskiner (Automatik). Kunstige Storme (pneumatiske Maskiner) arbejder som Smede og Støvsugere. Gennem titusinde Aar forvandles Menneskene fra Hulebeboere til Beboere af Skyskrabere, hvor der er Plads til 20,000 Mennesker — — — men en Dag vaagner den gamle Adam igen, og Mennesket bliver Soldat og Stenaldermand. Mennesket løber ikke fra sin Fortid: En Gang Rovdyr, al Tid Rovdyr.

— — —

Dog lad os ikke glemme, at selv om vi er i Slægt med Jordens Synd, Støv og Aske, er vi ogsaa i Familie med de blanke Stjerner, den gyldne, livgivende Sol og den blaa Himmel.

Der er en evig Sammenhæng mellem Skaberen og det

skabte, den enkelte Sjæl og Universet. Det Hele er et Hele. Og vil man spørge: Hvorfor er vi her paa Jorden? Vil jeg svare: Vi er paa et Stadium af Livets Vej, vi er paa en evig Vandring mod Gud, der er Universets eneste faste Punkt — alt andet er glidende og flydende.

Man har i vore Dage saa travlt med Kritik af Morallære og Dogmer. Men Moselov er for mig en evig Lov. Og Jesu Fødsel er for mig ikke mere vidunderlig end min egen. Kan jeg ikke tro paa Jesu Opstandelse, hvorledes skal jeg da kunne tro paa min egen Opstandelse? Og fremdeles: Kan jeg ikke tro paa Jesu Himmelfart, hvorledes skal jeg da kunne tro paa et evigt Liv?

VI.

Se, saalunde kan en Kristen tænke og tale, men for mig staar det saadan (efter mange Overvejelser), at om Dagen og Livet efter Døden ved vi intet og kan intet vide. Vi kan tro — bevares — som en Kristen, en Buddhist, en Muhammedaner, en Jøde o. s. v., men er der et Liv efter Døden, da vil alle komme til at leve under Forhold eller i en Tilstand, der overgaar al Forstand, det vil med jævner Ord sige, at Livet da vil forme sig langt vidunderligere, end Mennesker med bedste Vilje kan tænke. Thi Verden er rigere, større, bedre og skønnere, end vi ved eller kan vide det, for det, vi med vore svage Sanser kan skimte, er intet mod det, der sikkert er, for Gud er ikke en Gud i Lommeformat, men af en Vælde og Majestæt, vi ikke kan fatte, men kun skimte i Morgenrøden og Nattens Stjerner. i Solens Glans og Herlighed, i de Tanker, der ligger bag alle Opdagelser og alle Opfindelser o. s. v., o. s. v. Og Kraften af hans Røst kan vi som et meget svagt Ekko høre i Orkaners Buldren og i Tordenens Rullen o. s. v., o. s. v. Og hans Hænders Gerning ser vi, naar Landstrækninger og Fjelde forsvinder, og Øer dukker op af Havene.

Herren er ikke Hersker over en Lilleputstat, men over Stjerneuniverser uden Grænser. Talrækken, Tiden og Rummet har ingen Landemærker. Men Gud er ikke sentimental. Overfor Ham og Døden bliver alt smaat og ubetydeligt. Og naar vi hører hans Røst eller ser hans Fodtrin, bør vi bøje os i Tavshed, hvad der baader os bedst.

VII.

Et har jeg ikke villet tro, det er, at Mennesker — Borgere paa Jorden — al Tid skulde være knyttede til denne Klode, jeg vil hellere tro paa et Verdensborgerskab, som strækker fra en Evighed til en anden. For nogle Aar siden offentliggjorde jeg en Hypotese om disse og beslægtede Forhold, og som tillige belyser mine Tanker og mit Sind. Nu kan man med god Grund spørge: Er du paa det Grundlag en Kristen? Jeg vil paa min Maade svare, for paa anden Maade kan jeg jo ikke svare: Ingen kan have større Respekt for Korset paa Golgata end jeg, og ingen kan være mere ydmyg i Sind, end jeg er, naar jeg skuer Guds Majestæt og Herlighed og hører hans Røst i Naturen, ser hans Fodtrin paa Jorden og hans Gerninger i Universet — desværre har jeg ikke set eller hørt ret meget, men det kommer maaske, naar jeg har haft Besøg af den sidste Gæst.

INDHOLD AF II BIND

	Side
Danmark	3
50 Aar Borger i København	5
Journalister	11
Herman Bangs Breve	17
Klaus Berntsen	22
Den sidste Hofjægermester paa Hindsgavl	26
Middelfart og — jeg	29
Marsvinejagt i Middelfart	36
Poul Geleff	42
Et Barndomsminde — fra 1864	45
De 114 Dages Krig	48
N. Neergaard	56
Etatsraad Vilhelm Hansen og — jeg	61
Den berømte Bog og — mine Bøger	70
Grevinde Adeline Schimmelman	80
Norske Rejser — Digte og Eventyr	86
Hjemløse —	98
De gamle Guder synker i Grus —	112
Et norsk Privathotel	118
Holstenerne	124
Alfred Ipsen — et Dagbogsblad	128
Paa Værftsbroen — for 45 Aar siden	133
Den sidste Gæst.....	137
